

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

**СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА
СЛЕНГУ НА МАТЕРІАЛІ ФІЛЬМІВ НА ВОЄННУ ТЕМАТИКУ**

Кваліфікаційна робота

На здобуття ОС «бакалавр»

студентки IV курсу

галузь знань 03 «Гуманітарні науки»,

спеціальності 035 «Філологія»,

спеціалізації 035.041 «Германські мови

та літератури (переклад включно), перша

– англійська)»,

ОПП «Переклад з англійської та другої
західноєвропейської мови»

Анастасії ДОНЧЕНКО

Науковий керівник:

к.філол.н., асистент кафедри

теорії і практики перекладу з

англійської мови

Марія ГРИЦЕНКО

«Допущено до захисту»

Протокол № 10 кафедри

теорії і практики перекладу з англійської мови

ННІФ від 30.05.2023

Завідувач кафедри _____ **Людмила СЛАНОВА**

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади військової термінології та сленгу	8
1.1. Дослідження військової терміносистеми	8
1.1.1. Скорочення як невіддільна частка військової термінології	9
1.1.2. Мова радіообміну: фонетичний алфавіт	12
1.2. Поняття сленгу в теоретичному дискурсі та його творення	13
1.3. Стратегії перекладу військових термінів та скорочень	15
1.4. Стратегії перекладу військового сленгу	18
1.5. Аудіовізуальний переклад: субтитрування	20
Висновки до Розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. Ефективність застосування стратегій перекладу та шляхи подолання основних перекладацьких викликів	26
2.1. Кількісний аналіз англomовного контенту для українських глядачів	26
2.2. Аналіз субтитрів у фільмі “Lone survivor”	27
2.3. Аналіз субтитрів у фільмі “Jarhead 2: Field of Fire”	29
2.4. Вплив культурно забарвлених елементів мови на переклад субтитрів у воєнних фільмах	32
2.5. Порівняльний аналіз автоматизованих та професійних субтитрів	37
Висновки до Розділу 2	43
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	60
Додаток А. Аналіз оптимальних стратегій перекладу військової термінології	60
Додаток Б. Українсько-англійський словник-мінімум військового сленгу	63
Додаток В. Соціальне опитування “Стан розвитку галузі субтитрування в Україні”	67
Додаток Д. Неузгодженості перекладу субтитрів у фільмі “Lone survivor”	70
Додаток Е. Термінологічний словник-мінімум до фільму “Lone survivor”	74
Додаток Ж. Аналіз автоматизованих субтитрів у фільмі “Alone We Fight”	76
Додаток К. Аналіз професійних субтитрів у фільмі “13 Hours: The Secret Soldiers of Benghazi”	84
SUMMARY	93

ВСТУП

Військовий дискурс – це один із ключових видів перекладацької діяльності в сучасному світі. Стрімкий розвиток галузей науки, новітні зразки озброєнь та загострення воєнних дій каталізують появу нових військових термінів. Військова терміносистема охоплює спеціалізовану лексику, скорочення, кодові позначення, культурно забарвлену лексику, науково-технічну термінологію, та сленг. Роботу присвячено вивченню цих аспектів військової терміносистеми з подальшим практичним дослідженням перекладу субтитрів до воєнних фільмів, які вимагають від перекладача не лише точності у відтворенні змісту оригінального повідомлення чи дотриманні стилістики, але й синхронізації зі звуковими та візуальними елементами.

Теоретичною базою роботи слугують наукові праці таких дослідників і практиків у галузі перекладу та філології як В. А. Борисов [4], О. В. Ковтун [8], В. В. Балабін [1; 2; 3], Л. Г. Удовіченко [15], І. О. Литовченко [9], В. В. Погонєць [13], О. С. Шаблій [16], І. В. Струк [26], В. І. Карабан [7], Х. Діас-Сінтаз [20], Д. К'яро [19] та інших.

Сутність проблеми перекладу військової термінології та сленгу полягає у складності вибору перекладацьких стратегій, що зумовлена омонімією термінів та скорочень, соціокультурними відмінностями (різниця форм звертань, військових звань, назв родів військ та підрозділів), безеквівалентністю культурно забарвленої лексики, та широким спектром спеціалізованих термінів з різних галузей військової справи (радіозв'язок, тактика, топографія, медицина, мінна безпека та ін.), що вимагають теоретичних знань для відтворення термінології. Відсутність стандартизованої військової терміносистеми та обмежена кількість спеціалізованих англо-українських військових словників призводять до різних варіантів перекладу однієї термінологічної одиниці й

відповідно до неправильного тлумачення термінів, адже перекладач не може звірити переклад складних спеціалізованих термінів та застосувати стандартизований еквівалент, дослідити різні значення лексичної одиниці чи аббревіатури та підібрати влучний контекстуальний відповідник. На цей момент нам відомі лише “Російсько-українсько-англійський військовий словник” [37], “Словник військових термінів та скорочень (аббревіатур)” [38], “Англо-український військовий словник-мінімум” (з підручника “Основи військового перекладу”) [1, с. 419-581], та онлайн-словник “Англо-український військовий словник” [47]. Серед спеціалізованих англо-українських словників військового сленгу ми можемо зазначити лише англо-український словник-мінімум американських військових сленгізмів В. В. Балабіна [2, с. 212-265]. Крім того, на сучасному етапі нам не відомі жодні дослідження військового перекладу в контексті субтитрування.

Актуальність дослідження обумовлена розв’язанням проблеми застосування стратегій перекладу (транскодування, описовий переклад, додавання та вилучення, перmutація та ін.) до таких складових військової терміносистеми як спеціалізована термінологія, військовий сленг, скорочення та культурно забарвлена лексика. Дане дослідження зможе заповнити прогалини відсутності механізму стандартизації військової термінології шляхом розробки рекомендацій застосування стратегій перекладу до зазначених складових військової терміносистеми, сприятиме укладанню модернізованих лексикографічних матеріалів, та закладе основи для нових досліджень галузі військового перекладу через призму субтитрування.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше було проаналізовано субтитри до фільмів на воєнну тематику та розроблено ряд рекомендацій, що зможуть задовольнити як технічні вимоги до створення субтитрів (час і простір), так і перекладацькі в аспекті військового перекладу (дотримання норм граматики, стилістики, точність відтворення змісту та ін.). Крім того, було укладено словник-мінімум сучасних українських військових

сленгізмів з англійськими відповідниками та здійснено аналіз військової терміносистеми з метою розуміння структури лексичної одиниці та визначення подальших шляхів перекладу.

Мета дослідження передбачає створення понятійно-категоріального апарату військової терміносистеми та надання рекомендацій щодо вибору перекладацьких стратегій для субтитрування фільмів на воєнну тематику в майбутньому, що дозволять уникнути перекладацьких хиб та неточностей (культурологічних та логічних помилок, порушень лексичних чи стилістичних норм, неоднозначностей відтворення військових скорочень та ін.).

Поставлена мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

1. Проаналізувати військову терміносистему та її окремі складові: скорочення, сленг та кодову мову. Визначити основні поняття.
2. Встановити види та способи творення військових скорочень та сленгу.
3. Окреслити стратегії перекладу військових термінів, скорочень та сленгу, визначити оптимальні.
4. Укласти словник-мінімум військового сленгу для адекватної інтерпретації українських сленгізмів в англійськомовному військовому дискурсі.
5. Дослідити аудіовізуальний переклад через призму субтитрування та описати технічні вимоги до створення субтитрів.
6. Оцінити сучасний стан адаптованості англійськомовного контенту для українських глядачів з метою подальшого аналізу якості українських субтитрів на доступних кіноплатформах.
7. Виявити труднощі та помилки під час перекладу військової термінології та сленгу на матеріалі субтитрів до фільмів на воєнну тематику, розробити рекомендації для покращення перекладу.
8. Дослідити переклад військових культурно специфічних елементів мовлення на прикладі субтитрів до фільму.

9. Провести порівняльний аналіз автоматизованих та професійних субтитрів. Обґрунтувати чи спростувати можливість заміни професійних субтитрів автоматизованими з метою подальшого розвитку галузі перекладу.

Об’єкт дослідження – це стратегії та труднощі перекладу військової термінології та сленгу.

Предмет дослідження – це приклади застосування стратегій перекладу в українських субтитрах до англомовних воєнних фільмів.

Матеріалами дослідження слугували американські фільми на воєнну тематику та українські субтитри до них. Загалом в роботі проаналізовано субтитри до 6 фільмів: “*Lone survivor*” (“*Врятований*”): 2014 рік, кінорежисер Пітер Берг [67; 68]; “*Jarhead 2: Field of Fire*” (“*Морніхи 2: поле вогню*”): 2014 рік, кінорежисер Дон Майкл Пол [65; 66]; “*Stripes*” (“*Нашивки*”): 1981 рік, кінорежисер Айван Райтман [73, 74]; “*American Sniper*” (“*Американський снайпер*”): 2014 рік, кінорежисер Клінт Іствуд [63, 64]; “*Alone We Fight*” (“*Одні в бою*”): 2018 рік, кінорежисер Джастін Лі [62; 70]; “*13 Hours: The Secret Soldiers of Benghazi*” (“*13 годин: Таємні воїни Бенгазі*”): 2016 рік, кінорежисер Майкл Бей [60; 61].

Для досягнення мети, ми застосували теоретичні та емпіричні **методи дослідження**. Завдяки методам *аналізу й синтезу* ми дослідили теоретичний матеріал. *Індуктивні й дедуктивні* методи слугували допоміжними інструментами для логічного узагальнення результатів. *Кількісний аналіз та соціальне опитування* були застосовані для дослідження актуального стану адаптованості англомовного контенту для українських глядачів. За допомогою *контрастивного аналізу* ми встановили доречність застосування перекладацьких стратегій на матеріалі субтитрів. *Порівняльний аналіз* допоміг нам виявити основні недоліки та переваги автоматизованих та професійних субтитрів до воєнних фільмів.

Теоретична цінність роботи полягає у вирішенні однієї з актуальних перекладацьких проблем вибору стратегії перекладу до складових військової терміносистеми, зокрема проблеми перекладу вузькогалузевих військових термінів, омонімії скорочень, відтворення культурно специфічної лексики та сленгу у військовому аспекті завдяки опрацюванню наукових досліджень і дидактичному аналізу стратегій перекладу окремих лексичних одиниць. Дана робота служить теоретичною основою для подальших досліджень військового перекладу в контексті субтитрування.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання основних положень та висновків дослідження на заняттях з теорії та практики військового перекладу для підготовки майбутніх фахівців. Термінологічне наповнення роботи може стати довідковим ресурсом для спеціалістів в галузі військового перекладу та базою для укладання спеціалізованих словників чи глосаріїв. Запропоновані в дослідженні рекомендації можна використати для покращення якості перекладу субтитрів.

Апробація результатів дослідження. За результатами роботи було опубліковано тези “Стратегії перекладу військової термінології та сленгу на матеріалі фільму “Lone Survivor””, які увійшли до збірника матеріалів наукового семінару для молодих учених “Актуальні проблеми перекладознавчих та порівняльних студій”, який відбувся 18 листопада 2022 року [6].

Робота складається зі змісту, вступу, двох розділів із висновками до них, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 77 позицій та 7 додатків, і резюме дослідження англійською мовою. Основна частина роботи становить 44 сторінки, загальний обсяг роботи – 90 сторінок.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади військової термінології та сленгу

1.1. Дослідження військової терміносистеми

Історичний аналіз Л. Г. Удовіченко свідчить, що військова лексика – це одна з найдавніших фахових термінологій, і її формування бере свій початок ще з XI–XIII ст. – період появи перших писемних пам’яток, що містили велику кількість військової лексики. В період козаччини (XIV–XVII ст.) інші слов’янські мови почали інкорпорувати військові терміни та реалії у свою мовну систему. Після набуття Україною незалежності, були видані ґрунтовні праці таких дослідників, як І. О. Литовченко [9], Б. З. Якимович [17], Л. В. Туровська [14], Л. В. Мурашко [11] та ін., присвячені становленню, розвитку й функціонуванню української військової термінології на всіх мовних рівнях [15, с. 84–88]. Тому, соціально-історичний аспект – це важливий фактор формування сучасної військової лексики.

Тепер військова термінологія поширена не лише серед комбатантів, вона розповсюджується завдяки інформаційним каналам, які висвітлюють тему війни. На загальноживаність військових термінів також впливають масові політичні конфлікти, які яскраво дискутуються в медіа та в інтернеті. Для підтвердження наведеного нами аргументу, свідчать такі терміни, як *бомбардування*, *винищувач*, *міномет*, “*Джавелін*”, “*Байрактар*”, що всім відомі в сучасну епоху. І. О. Литовченко зазначає, що склад сучасної військової лексики нестабільний, він постійно змінюється та поповнюється новими термінами [9, с. 41]. Таким чином, військову терміносистему можна вважати динамічною.

Військова терміносистема міждисциплінарна, вона включає як базові військові терміни, наприклад “*career officer*” – “*кадровий офіцер*”, “*colonel – полковник*”; так і терміни з інших галузей науки, до прикладу, медична галузь: “*mental disease*” – “*психічне захворювання*”, “*concussion/ shell-shock*” –

“контузія”; політична галузь: “*invasion*” – “вторгнення”, “*ceasefire*” – “режим припинення вогню”; військово-технічна галузь: “*armored fighting vehicle*” – “бронетехніка”, “*booby trap*” – “міна-пастка” та ін. [40; 47].

Під час аналізу витоків та основних ознак військової терміносистеми ми встановили, що військова термінологія відноситься до найдавніших фахових терміносистем, її склад пов’язаний з історією та культурою країни, багато термінів запозичуються з інших галузей науки, а воєнно-політичні конфлікти сприяють динамічному характеру її розвитку. Слід враховувати, що на сучасному етапі не затверджено стандартизованих англо-українських словників військової термінології, що ускладнює процес перекладу. Однак згідно з військовим стандартом 01.003.001 – 2018 (01) “Адміністративна діяльність. Лінгвістичне забезпечення військ (сил)” Міністерства Оборони України, одне з основних завдань системи лінгвістичного забезпечення військ – це “*проведення військово-лексикографічної роботи з метою подальшого гармонізування української військової термінології з військовою термінологією НАТО*” [29, с. 5-8]. Тому в наступних розділах ми визначимо чинники, які впливають на відтворення військової термінології, окреслимо шляхи для забезпечення якісного міжмовного розуміння та подальшої стандартизації англо-українських військових термінів.

1.1.1. Скорочення як невіддільна частка військової термінології

Під поняттям “*скорочення*” ми розуміємо економію мовних засобів з метою швидкого та ефективного донесення інформації. В. А. Борисов підтверджує це переконання: “*На сучасному етапі основною функцією аббревіатур, як і раніше, є економія місця і часу...*” [4, с. 5]. Слід зазначити, що проблеми класифікації скорочень та їх особливості привертали увагу багатьох

науковців, серед яких О. В. Ковтун [8], В. В. Погонець [13], І. М. Галишин [5] та інші.

О. В. Ковтун поділяє скорочення на графічні та лексичні. Графічні скорочення застосовуються лише на письмі й відтворюються в усному мовленні повною формою: “*FP (flight plan)*” – “*план польоту*”. До лексичних скорочень він відносить усічення: “*recon*” (*reconnaissance*) – “*розвідка*”; складноскорочені слова: “*sonar*” (*sound navigation + ranging*) – “*гідроакустична станція*”; та аббревіатури, що поділяються на звуко-буквені аббревіатури: “*LO*” (*liaison officer*) – “*офіцер зв’язку взаємодії*”; та акроніми: “*SEAL*” (*Sea, Air, and Land*) – “*сили спеціального призначення ВМС США море-повітря-земля*” [8, с. 81; 40; 47].

В. В. Погонець пропонує класифікацію аббревіацій ініціального типу за їх структурними характеристиками та поділяє їх на дві групи. Першу групу становлять фонетичні аббревіатури – “алфаветизми”, які складаються з перших букв терміна. Підгрупи алфаветизмів включають: 1) власне аббревіатури: “*EO*” (*explosive ordnance*) – “*вибухонебезпечні предмети*”; 2) аббревіатури з цифровими позначеннями: “*C3*” (*command, control & communications*) – “*командування, управління та зв’язок*”; 3) комбіновані мовні одиниці, які складаються з двох компонентів, один з яких – це графічний знак, а інший – повне слово: “*command activated IED*” – “*СВП (саморобний вибуховий пристрій), що спрацьовує по команді*”. Другу групу становлять акроніми, що складаються з початкових літер або звуків словосполучення та функціонують як повнозначне слово: “*NATO*” – “*Організація Північноатлантичного договору (НАТО)*” [13, с. 93-94; 47].

І. М. Галишин також включає в класифікацію новітній спосіб словотвору – телескопію (блендинг), при якій відбувається злиття повної основи одного слова зі скороченою основою іншого (*cyberterrorism = cybernetics + terrorism* – *кібертероризм*), або ж злиття скорочених основ двох слів (*CENTCOM = central + command* – *центральне командування*) [5, с. 82; 47]. Таким чином, внаслідок комбінації лексичних одиниць формується нове слово.

Провівши аналіз бази слів, а саме військових скорочень, яка подається в словнику Міністерства оборони США [45, с. 261-272], ми встановили, що найбільша кількість аббревіатур підпадає під групу звуко-буквених аббревіатур, або ж, згідно з класифікацією В. В. Погонєць, алфаветизмів та їх підгруп, а саме власне аббревіатур та аббревіатур з цифровими позначеннями, до прикладу: “CAOC” (*Combined Air Operations Centre*) – “Об’єднаний центр управління повітряними операціями ВПС НАТО”; “A-2” (*intelligence staff officer*) – “офіцер розвідувального відділу”; “C4I” (*command, control, communications, computers, and intelligence*) – “командування, управління, зв’язок, комп’ютерне забезпечення і розвідка” [47].

Інший важливий аспект дослідження – це багатозначність окремих аббревіатур, що становить значні труднощі для перекладача, оскільки йому потрібно обрати правильний контекстуальний відповідник. Для прикладу, аббревіатура “CP” може мати такі значення: “*collection point*” – “місце/ пункт збору”; “*command post*” – “командний пункт (КП)/ пункт управління”; “*contact point*” – “координатор/ пункт зв’язку/ точка зв’язку (точка виходу на зв’язок з органом контролю повітряного руху)/ точка контакту (у наземному бою – точка, в якій мають зустрітися дві або більше бойові одиниці)”; “*control point*” – “висотна відмітка/ точка прив’язування/ геодезичний пункт”; “*counterproliferation*” – “боротьба із поширенням зброї масового знищення” [47].

Таким чином, аналіз військових скорочень демонструє їх неоднорідність та багатозначність. Для якісного та ефективного перекладу, потрібно розрізняти основні види скорочень, а саме аббревіатури, акроніми та скорочення, утворені злиттям слів та їх основ. У контексті усного перекладу порушення фонетичних закономірностей вимови скорочень (аббревіатури чи акроніма) може призвести до неправильного тлумачення та сприйняття інформації. Тому розуміння виду скорочення допоможе перекладачу визначити стратегію його відтворення вихідною мовою.

1.1.2. Мова радіообміну: фонетичний алфавіт

Мова радіообміну – це один з основних засобів комунікації військових підрозділів. Основна функція цієї терміносистеми – це забезпечення точності та однозначності комунікації між військовими. *Термінологія радіообміну* – це важлива складова військової терміносистеми, оскільки вона застосовується для передачі та отримання повідомлень, команд, сигналів, та для ведення переговорів [16, с. 129].

О. С. Шаблій наводить приклади характерної для мови радіообміну лексики: “прийом” – “OVER”; “відбій” – “OUT”; “так точно” (виконую) – “WILCO” (*will comply*). Рівень небезпеки відтворюється в словах: “CODE GREEN” – “безпечно”; “YELLOW” – “небезпека не підтверджена”; “RED” – “небезпечно”. Щоб внести поправку і перевірити правильність повідомлення вживають слова “CORRECT/ CORRECTION”. Для скасування помилкової передачі інформації використовується фраза “Disregard this transmission” [16, с. 132].

Основні характеристики військової термінології радіообміну – це відсутність омонімії, наявність коротких речень, еліптичних конструкцій, однослівних відповідей чи питань, абревіацій, кодових слів та цифр, що спрямовані на чіткість та однозначність сказаної інформації.

Особливі труднощі у процесі перекладу мови радіообміну становить фонетичний алфавіт, де кожна літера англійської абетки має своє кодове слово, за допомогою якого вимовляються певні терміни та абревіатури (A – *Alfa*; B – *Bravo*; C – *Charlie*). В письмовому перекладі рекомендується відтворювати кодові позначення слів їх повною формою [12]. Таким чином, абревіатура “DIA” в усному мовленні буде відтворена кодovими словами: “*Delta (Дельта)-India (Індія)-Alpha (Альфа)*” [51], а на письмі – “*Defense Intelligence Agency*” (Розвідувальне управління МО США).

Фонетичний алфавіт радіообміну також застосовується для передачі цифр та координат. Координати записують цифрами від 0 до 9 і шифрують певними буквами фонетичного алфавіту (наприклад, *1-Wun, 2-Two, 3-Tree, 4-Fower, 5-Fife*) [16, с. 133]. В США теж існує окрема система для відтворення часу, наприклад, сьома година вечора позначається цифрами “1900” та вимовляється як “*nineteen hundred*” (7:00 p.m.), а шоста година ранку – це “0600”, у вимові “*oh-six hundred*” (6 a.m.) [49].

Внаслідок теоретичного аналізу лексики військ радіозв’язку та її основних ознак, ми встановили, що мова радіообміну вимагає вивчення багатьох аспектів, а саме фонетичного алфавіту, різного роду аббревіацій, кодових слів та цифр, які в перекладі рекомендується адаптовувати, а саме позначення аббревіацій за допомогою фонетичного алфавіту слід перекладати відповідною повною формою скорочення на письмі та аббревіатурою відповідником в усному мовленні, до кодових слів та команд слід застосовувати українські еквіваленти, а цифри відтворювати загальноприйнятою в українській мові системою числення, адже на цей момент не встановлено усталених кодових відповідників такої термінології в українській мові.

1.2. Поняття сленгу в теоретичному дискурсі та його творення

Важливу складову військової терміносистеми становить сленг. Словниковий склад сленгу змінюється швидкими темпами: те, що нове та цікаве для одного покоління, стає старомодним для наступного. На початку дев’ятнадцятого століття термін “сленг” став застосовуватися набагато ширше і набув значення: “*мова дуже розмовного типу, яка вважається нижчою за рівень стандартної освіченої мови та складається або з нових слів, або вже наявних слів, вжитих у якомусь новому спеціальному значенні*” (тут і далі переклад із наукових джерел наш – А. Д.) [53: ix].

В. В. Балабін констатував, що єдиного підходу в лінгвістиці стосовно визначення поняття “сленг” не існує та описав це поняття таким чином: “Сленг – це ненормативна, неформальна, стилістично знижена, функціонально обмежена мова порівняно великого прошарку населення” [2, с. 50].

Військовий сленг охоплює практично всі сфери військової галузі. Досить часто можна зустріти сленгові позначення зброї, військових звань чи військової техніки. Ми б хотіли узагальнити поняття сленгу таким чином: *сленг* – це неформальна мова, характерна своєю експресивністю, девіантністю та мінливістю, в основі якої лежить субстандартна лексика.

Доцільно також дослідити базові способи словотвору, адже це допоможе перекладачам краще розуміти нові терміни та вирази, які використовуються у неформальному мовленні військовослужбовців. На нашу думку, *словотвір* – це один з ключових аспектів мовної компетенції, який дозволяє зрозуміти внутрішню структуру слова.

Серед способів творення військового сленгу П. Мітчелл виділяє такі: лексико-семантичний словотвір: “*boot*” – “*салага*” (новобранець); словоскладання: “*gun-bunny*” – “*гармаш*” (артилерист); афіксація: “*go-fasters*” – “*педали*” (кросівки для бігу); скорочення слів: “*corp*” (*corporal*) – “*капрал*”; ономаіопея: “*hush-hush*” – “*тсс*” (*тихіше*); конверсія (транспозиція): “*locked and loaded*” – “у повній бойовій готовності”; фразеологізми: “*to carry the day*” – “виграти битву”; запозичення з іноземних мов: “*Blitzkrieg*” – “Бліцкриг (блискавична війна)”; запозичення з територіальних діалектів англійської мови: “*nothing to write home about*” – “щось незначне” (мале діло); жаргонні запозичення: “*tommy gun*” – “ністолеі-кулемет” [23, с. 55; 2; 40].

В. В. Балабін окрім зазначених способів словотвору виділяє ще метонімізацію: “*Blue Helmets*” [50] – “блакитні каски” (миротворці ООН) [47]; енантіосемію: “*friendly fire*” [58] – “дружній вогонь” (випадково раниіи чи вбити союзника) [47]; антономазію: “*Stonewall Jackson*” – “Томас Джексон”/ “Кам’яна

стіна” (амер. генерал в роки Громадянської війни) [59]; метафоризацію: “foxhole” [47] – “стрілецький окоп/“лисяча нора”” [2, с. 71-74].

Дослідивши теоретичну базу словотвору, ми проаналізували творення сленгізмів на основі слів, включених в словник Еріка Партріджа [44] та встановили, що найчастіше зустрічаються такі способи творення сленгу: словоскладання, скорочення слів, афіксація та транспозиція. Також ми вияснили, що деякі сленгізми утворюються асоціативним шляхом, які можна віднести до способу метафоризації, до прикладу, “flyboy” – “пілот/ військовий льотчик”; “egg” – “граната”; “comics” – “топографічні карти” [44; 40; 55].

Таким чином, знання про базові види словотвору сприятимуть розумінню лінгвістичного контексту та емоційної конотації сленгізма, та у такий спосіб полегшать труднощі вибору стратегій перекладу.

1.3. Стратегії перекладу військових термінів та скорочень

Застосування перекладацьких стратегій у військовій галузі критично важливе для забезпечення правильної інтерпретації інформації, наприклад стратегія транскодування забезпечує логічне відтворення власних назв чи військових позначень зброї, стратегії додавання чи описового перекладу часто застосовуються за відсутності прямих відповідників, стратегії конкретизації чи смисловго розвитку сприяють кращому викладу логіки думки. Дане дослідження ґрунтується на виявленні оптимальних стратегій перекладу військових термінів та скорочень для забезпечення правильної інтерпретації інформації.

І. В. Струк, Т. Г. Семигінівська та А. В. Сітко класифікують стратегії перекладу таким чином: 1) часткова або повна транслітерація (*Бахмут* – *Bakhmut* [43]); транслітерація та дослівний переклад (*Abrams tanks* [41] – *танки “Абрамс”*); 2) транскрибування (*Кинджал* – *Kinzhal* [43]); 3) транскрибування та переклад (*гіперзвуковий ракетний комплекс “Кинджал”* – *Kinzhal hypersonic*

missiles [43]); 4) описовий переклад (*Nasams* [41] – норвезький зенітний ракетний комплекс середньої дальності) [26, с. 31; 40].

В. І. Карабан серед стратегій перекладу виділяє: вибір словникового чи варіантного відповідника (*Army* – Сухопутні війська; *tank* – танк/ бак/ цистерна); транскодування (*Challenger 2* [41] – Челленджер 2); калькування (*logistical support* [41] – логістична підтримка); контекстуальну заміну (*to launch the attack* – йти в наступ); смисловий розвиток (*strike* [43] – військовий напад); антонімічний переклад (*won* – не програли); описовий переклад (“*HIMARS*” [41] – американська реактивна артилерійська система “*HIMARS*”); конкретизацію та генералізацію значення слова (*mission* – покликання/ завдання); додавання та вилучення слова (*counterterrorism* – боротьба з тероризмом; *deployment of troops* – розгортання); транспозицію (*infantry attacked the enemy* – напад піхотою на ворога); та пермутацію (*mission was carried out by the cadet* – курсант виконав завдання) [7, с. 279-314; 40].

Для перекладу військових абревіатур Сітко А.В., Семігінівська Т. Г. і Струк І.В. пропонують такі стратегії: 1) переклад абревіатурою-відповідником: “*CIA*” (*Central Intelligence Agency*) – “ЦРУ” (Центральне розвідувальне управління); 2) переклад відповідною повною формою слова чи словосполучення мовою перекладу: “*SOCCE*” (*Special Operations Command and Control Element*) – “підрозділ управління сил спеціальних операцій”; 3) транскодування абревіатур чи акронімів: “*RPG-7*” (*rocket propelled grenade*) – “РПГ-7” (ручний протитанковий гранатомет), що здебільшого застосовують для відтворення назв військової техніки чи зброї [26, с. 32; 46; 47].

Слід зазначити, що й інші перекладознавці, які досліджували англomовні скорочення, виділяють вищезазначені стратегії як основу перекладу. М. Лимар, крім того, додає ще описовий переклад: “*IMA*” (*individual mobilization augmentee*) – “військовослужбовець індивідуального резерву, який може бути мобілізованим” [21, с. 259; 47]. А Ковтун О. В. зазначає ще комбінацію стратегій: переклад і транскрибування – “*EUROCONTROL*” – “Європейська організація з

безпеки аеронавігації “ЄВРОКОНТРОЛЬ””; та переклад повної форми та створення на її основі українського скорочення – “ТАСС” (*tactical air control centre*) – “ТЦУП” (*тактичний центр управління повітряним рухом*) [8, с. 82; 47].

Таким чином, якщо скорочення загальноживані, рекомендується відтворювати їх усталеними відповідниками, а якщо скорочення не мають відповідників в мові перекладу, то потрібно перекладати їх відтворенням повної форми, або ж застосовувати транскодування та пояснення. Ці базові підходи до перекладу скорочень забезпечують якісне відтворення інформації мовою перекладу.

У дослідженні ми проаналізували тексти військової тематики та англо-український військовий словник-мінімум, що включені в підручник “Основи військового перекладу” [1] та визначили, що до військових лексичних одиниць найчастіше застосовуються такі стратегії: словниковий відповідник, або еквівалентний переклад, адже вони зберігають як емоційну, так і смислову конотацію терміна/ скорочення; вибір варіантного відповідника доцільно застосовувати за наявності багатозначності терміна, коли переклад залежить від контексту; додавання слова та описовий переклад слугують допоміжними інструментами у випадках безеквівалентності; контекстуальна заміна, транспозиція та пермутація сприяють кращій сполучуваності лексем та логіці відтворення думки. До перекладу військових скорочень також часто застосовується стратегія перекладу повною формою слова чи словосполучення за відсутності абрєвіатури-відповідника (див. Додаток А). Слід наголосити, що усне мовлення відрізняється від письмового, і якщо на письмі часто застосовується описовий переклад, усний переклад потребує більшої стислості та лаконічності через обмеженість в часі та різницю в стилі мовлення.

1.4. Стратегії перекладу військового сленгу

Зазвичай складно підібрати еквівалентний відповідник до сленгізмів з таким же емоційним забарвленням та значенням водночас через історичні та культурні відмінності між країнами, тому потрібно звертатися до перекладацьких трансформацій.

Для виявлення оптимальних стратегій перекладу військового сленгу, ми проаналізували англо-український словник-мінімум американських військових сленгізмів В. В. Балабіна [2, с. 212-265] та виявили, що у більшості випадків застосовуються такі стратегії: 1) еквівалентний переклад: “*nuke* – “ядерка” (ядерна зброя), оскільки він дозволяє зберегти як значення, так і емоційне забарвлення сленгізма; 2) переклад менш емоційно забарвленим відповідником (при відсутності прямого еквівалента сленгізму): “*dog fight/ furball*” – “повітряний бій” (ВПС), адже така стратегія забезпечує збереження смислового навантаження, навіть, коли емоційна конотація дещо втрачається в перекладі; 3) описовий переклад: “*blood stripe* – “просуватися по службі в результаті невдачі інших”, оскільки він дозволяє відтворити основне повідомлення шляхом пояснення.

Слід зазначити, що не лише серед термінів зустрічаються фальшиві друзі перекладача, але й серед сленгізмів, для прикладу “*MARINE*” у сленговій лексиці – це не “морський”, а насмішкувата аббревіатура для характеристики морських піхотинців: “*Muscles are required, intelligence not essential*” – “сила є, розуму не треба” [2, с. 72].

Доцільно також розглянути переклад українських сленгізмів та стратегії, які можна застосувати в перекладі англійською. Передати експресивність та адекватно відтворити англійською українські сленгізми “*кацап*” чи “*бавовна*” – це складне завдання, адже така лексика культурно забарвлена. Ми вирішили запропонувати переклад сучасних сленгізмів на основі мінісловника військового

сленгу ЗСУ, опублікованого українською телевізійною службою новин “ТСН” у 2022 році, які одні з перших звернули увагу на динамічний характер появи нових військових сленгізмів після повномасштабного російського вторгнення [33]. На цей момент нам не відомо жодних спроб перекладу сучасного сленгу ЗСУ, тому результати дослідження можуть закласти основи для укладання словників військового сленгу XXI століття (див. Додаток Б). Крім того, укладання таких словників дозволить відобразити актуальну ситуацію у військовому середовищі та бути корисним для збереження історичної пам’яті (наприклад, в англomовному середовищі існує велика кількість словників, присвячених певній історичній події, таких як словник військового сленгу часів Другої світової війни “Soldier Slang of World War II” [46]).

Під час створення українсько-англійського словника-мінімуму військового сленгу ми керувалися словниками Е. Партріджа [44], В. Балабіна [2], та онлайн-енциклопедією [40] для пошуку еквівалентів до сленгізмів та дослідження різних відтінків їх значень.

Отже, можна дійти таких висновків. Оптимальні стратегії перекладу сленгізмів в англо-українському дискурсі відповідають тим, що застосовуються в українсько-англійському, зокрема еквівалентний переклад, або переклад менш емоційно забарвленим відповідником (за наявності прямих чи непрямих відповідників), наприклад, “лимон/ лимончик” (*граната*) – “egg”; “таблетка” (*санітарний автомобіль*) – “crackerbox”/ “ambo”/ “bloodwagon”; “нікселька” (*польова уніформа ЗСУ*) – “BDU” (*battle dress uniform*). В перекладі сленгових назв зброї не завжди наявний еквівалент, тому слід відтворювати значення буквально (нейтралізовано) для збереження сенсу: “шишига/ шишарик” (*ГАЗ-66*) – “the GAZ-66”. Однак до культурно специфічної безеквівалентної лексики ми пропонуємо застосовувати комбінацію стратегій: транскодування + описовий переклад, оскільки англomовна аудиторія не зрозуміє значення такого терміну без пояснення. Наприклад, “кацан” – “katsap – russian slaughterer”; “бавовна” – “Bavovna – explosions during russian invasion” (див. Додаток Б).

1.5. Аудіовізуальний переклад: субтитрування

Зважаючи на те, що матеріалами практичного дослідження слугують субтитри до воєнних фільмів, окреслимо певні аспекти аудіовізуального перекладу та технічні вимоги до створення субтитрів, адже вони впливають на вибір перекладацької стратегії.

Аудіовізуальний переклад пропонує культурну репрезентацію світу як через мову, так і через зображення. Загальноприйнято вважати, що перекладачі – це посередники між двома мовними та культурними системами, і їм потрібне “не лише двомовне вміння, але й двокультурне бачення” [24, с. 44].

Перегляд фільмів із субтитрами — це міжмовний досвід спілкування, коли повідомлення одночасно передається двома найпоширенішими каналами спілкування: усним і письмовим. Отже, глядачам доводиться практикувати навички читання та аудіювання одночасно, підкріплюючись візуальним, анімованим введенням сюжетної лінії фільму [20, с. 241].

Сьогодні субтитри часто застосовуються не лише для кращого сприйняття фільму, але й в освітніх цілях (наприклад, для вивчення мов). Однак основне їх значення – це доступ до медіаконтенту особам із вадами слуху. Міністерство юстиції України, у 2018 році опублікувало дані Всесвітньої організації охорони здоров'я, яке визначило, що в Україні 2,1 млн людей мають вади слуху [35]. Це близько 5% всього населення України. Тому адаптація аудіо- та відеоматеріалів зможе задовольнити потреби ширшого кола населення.

Перекладознавиця Г. Юнгст [27] виділяє п'ять видів аудіовізуального перекладу, а дослідники Х. Діас-Сінтаз та А. Ремаель зазначають близько десяти [25], що включають дублювання, закадровий переклад та інші підвиди аудіовізуального перекладу. Однак їх можна об'єднати у дві великі підгрупи: переозвучення (переклад з метою повного або часткового покриття

оригінального тексту новим текстом цільової мови) та субтитрування [22, с. 39]. В нашому дослідженні ми розглядатимемо аудіовізуальний переклад в контексті субтитрування та визначимо поняття, основні ознаки, труднощі та стратегії перекладу субтитрів.

Під поняттям “*субтитрування*” ми розуміємо переклад усного повідомлення іншою мовою в аудіо- чи відеоматеріалах в одному або кількох рядках письмового тексту, представленого на екрані, синхронно з оригінальним повідомленням.

Перший етап у субтитрах передбачає виділення транскрипту та розрахування часових проміжків реплік. Зараз зазвичай створюються електронні файли, що включають транскрипцію з часовим кодуванням або список діалогів, з якими надалі працює перекладач. Субтитри не можуть залишатися на екрані надто довго, оскільки оригінальний діалог продовжується, і це призведе до подальшого зменшення наступної репліки, тому зазвичай час витримки для кожної репліки становить від трьох до п'яти секунд для одного рядка та від чотирьох до шести для двох рядків [19, с. 148-150]. Серед інших загальноприйнятих вимог варто згадати сегментацію субтитрів, адже вона повинна відповідати одиницям граматичної будови мови. А саме, артикль не може бути відокремлений від іменника чи допоміжне дієслово від смислового [18, с. 96].

Субтитри вважаються найбільш успішними, коли глядач їх не помічає. Щоб цього досягти, вони мають відповідати певним рівням читабельності та бути максимально стислими, щоб не відвертати увагу глядача від перегляду. Таким чином, під час перекладу субтитрів слід враховувати такі обмеження: *простір* – немає місця для довгих пояснень; *час* – довжина субтитрів безпосередньо залежить від ефірного часу; *подача* – субтитри можуть займати до 20% простору на екрані [20, с. 21-22].

Щодо вимог до створення субтитрів в Україні, перекладачі зазвичай працюють відповідно до вимог, що зазначені на кіноплатформі “Netflix” [71], однак замовники можуть змінювати певні пункти згідно з політикою компанії (в основному це стосується перекладу культурно специфічних елементів чи нецензурної лексики). Згідно з політикою платформи “Netflix” [56], основні вимоги до створення субтитрів такі: в одному рядку повинно бути не більше 42 символів, загалом дозволяється максимум 2 рядки субтитрів на екрані; обмеження швидкості читання для дорослих – до 17 символів в секунду, для дітей – до 13 символів в секунду.

В перекладі субтитрів слід враховувати, що існують: **обов’язкові елементи** (які потрібно перекласти): інформація, що безпосередньо впливає на сюжет; **частково необхідні елементи** (які можна спростити) та **надлишкові елементи** (які можна вилучити): повтори, фальстарту, інтернаціоналізми (“yes”, “no”, “OK”), емоційно забарвлені вигуки (такі як “oh”, “wow”), приклади фатичного спілкування, які часто позбавлені семантичного навантаження (наприклад, “you know”, “well”) тощо [20, с. 25-27].

Дослідниця в галузі аудіовізуального перекладу Делія К’яро виділяє три основні категорії перекладацьких викликів [19, с. 155]: **культурно специфічні елементи** (наприклад, установи, відомі постаті, свята тощо): “U.S. Army Military Academy at West Point” – “училище СВ США у Вест-Пойнті” [1]; **особливості мови** (форми звертання, табуїзми тощо): “aye-aye, sir!” – “так, сер!” (форма відповіді матроса на наказ) [47]; **місця накладання мови та культури** (пісні, рими, жарти тощо), наприклад, мотиваційні армійські каденси (пісні), що виконують військовослужбовці в США під час стройової підготовки [48, с. 7]:

*I have honor and I have pride
Winning serves me as my guide
This Army shocks our enemies*

*Маю честь та гордість я
Перемога – ціль моя
Наша армія ворогів лякає,*

Brings them crashing to their knees. *І з ніг їх всіх збиває.* [переклад наш –
А. Д.]

Таким чином, для точності та якості відтворення культурно забарвлених власних назв ми вважаємо доцільним застосовувати стратегію еквівалентного перекладу, а у випадку відсутності еквівалентів – переклад поясненням (за умови якщо ця стратегія відповідатиме часу та простору), наприклад, “*Screaming Eagles*” [39] – “*Кричущі орли*”/ “*101-ша десантно-штурмова дивізія (армії США)*” [34]. Цей приклад ілюструє два шляхи перекладу специфічного для військової культури США поняття, і, як ми вважаємо, два варіанти перекладу успішні та зрозумілі для аудиторії (навіть якщо глядачі не зустрічали раніше поняття “*Кричущі орли*”, це можна зрозуміти з візуальних елементів).

До аудіовізуальних елементів перетину мови та культури, на наш погляд, раціонально застосовувати стратегії пермутації, вилучення та смислового розвитку для збереження рими чи розставлення акцентів у реченні: “*Brings them crashing to their knees*” – “*І з ніг їх всіх збиває*” [48, с. 7].

Можна підсумувати, що аудіовізуальний переклад виконує освітню, розважальну та соціальну функції в суспільстві. На ефективність перекладу субтитрів впливають такі чинники, як використання перекладацьких трансформацій (для узгодженості усних реплік з субтитрованими рядками), розуміння культурних відмінностей та їх адаптація (для відтворення культурно забарвлених елементів, що безпосередньо впливають на сприйняття сюжетної лінії глядачами) та відповідність субтитрів технічним вимогам (лише при дотриманні вимог часу, простору та подачі субтитри будуть зрозумілими).

Висновки до Розділу 1

Під час теоретичного дослідження ми виявили, що військова термінологія почала формуватися ще в період XI–XIII ст. і зараз, під впливом політичних

конфліктів, активно поповнюється новими термінами, часто запозиченими з інших галузей науки.

Для аналізу військової терміносистеми ми детально розглянули проблеми перекладу військових скорочень, сленгу та кодової мови, і запропонували стратегії перекладу, які допоможуть долати перекладацькі труднощі на практиці:

1. Внаслідок аналізу скорочень на основі словника Міністерства оборони США [45] ми встановили, що найбільша кількість скорочень підпадає під групу алфаветизмів, зокрема власне аббревіатур та аббревіатур з цифровими позначеннями. Здобуті результати дають підстави стверджувати, що розуміння виду скорочення та способу його творення дозволить перекладачу якісно його відтворити мовою перекладу та долати труднощі омонімії, які можуть вплинути на сприйняття інформації в цілому. В перекладі до військових скорочень ми пропонуємо застосовувати усталені відповідники, а у випадку безеквівалентності, відтворювати їх повну форму в перекладі.
2. Було досліджено також творення сленгу та внаслідок аналізу бази сленгізмів, ми встановили, що найбільш поширені способи творення сленгу – це словоскладання, скорочення, афіксація та транспозиція. Визначення способу словотвору допоможе перекладачам розпізнавати нові сленгізми в контексті мовлення та відповідно краще відтворювати їх мовою перекладу. Оптимальні стратегії перекладу сленгу, на нашу думку: еквівалентний переклад (зберігає як емоційну, так і смислову конотацію); переклад більш нейтральним відповідником (за відсутності прямого еквівалента дозволяє відтворити основне значення лексичної одиниці); переклад поясненням, або комбінація стратегій (зберігає смисловий відтінок безеквівалентної культурно специфічної лексики). Крім того, ми уклали українсько-англійський словник-мінімум військового сленгу ЗСУ, який містить сучасні культурно специфічні сленгізми, і сприятиме розвитку галузі військового перекладу та лексикографії (див. Додаток Б).

3. Ще один аспект військової терміносистеми, який вимагає детального дослідження – це мова радіообміну, оскільки від її перекладу залежить рівень безпеки комунікації. Було встановлено, що цій термінології характерна точність, секретність, застосування кодових позначень та фонетичного алфавіту для відтворення абревіацій, які в перекладі розшифровують повною формою або перекладають еквівалентним скороченням. Ми дійшли думки, що підготовка військових перекладачів повинна включати вивчення термінології радіообміну та її особливостей, оскільки ця термінологія поширюється майже на всі галузі військової справи, впливає на виконання військових операцій, бойових команд чи наказів.

Крім того, ми з'ясували технічні вимоги створення субтитрів (простір, час, подача), встановили, що рівень їх читабельності забезпечується застосуванням відповідних стратегій перекладу, а саме спрощення частково необхідних елементів, вилучення надлишкових елементів мовлення, еквівалентний переклад, переклад поясненням, а також стратегії пермутації та смислового розвитку для відтворення культурно забарвленої лексики чи збереження художніх елементів мовлення. Отже, таке дослідження дозволяє нам дійти висновку, що адаптація аудіо- та відеоматеріалів з врахуванням перекладацьких рекомендацій сприятиме вищій якості створення субтитрів.

РОЗДІЛ 2. Ефективність застосування стратегій перекладу та шляхи подолання основних перекладацьких викликів

2.1. Кількісний аналіз англomовного контенту для українських глядачів

Як повідомляє Дарія Поперечна, згідно зі статистикою Державного агентства України з питань кіно, у 2019 році було субтитровано українською мовою 58 фільмів, а у 2020 році лише 19, що вказує на низький рівень популяризації української мови в галузі кіно на той час [31]. Звернімо увагу на те, що завдяки Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” (зокрема ст. 23, 24) від 25 квітня 2019 року [36] рівень україномовного контенту та дубляжу на телеекранах значно зріс. Тепер українські субтитри пропонуються не лише до російськомовних кінофільмів на ТБ, вони супроводжують відеоряди на різних кінофестивалях, наприклад “Французька весна” чи “Молодість”, що свідчить про розвиток галузі субтитрування в Україні.

Для того, щоб дослідити доступність англomовного контенту для українських глядачів на онлайн кіноплатформах, ми провели соціальне опитування серед 82 людей, які зазвичай переглядають фільми в оригіналі та зацікавлені в цій темі [75]. Вікова категорія респондентів варіюється від 15 до 50 років. В результаті дослідження, 30 опитуваних зазначили, що їм відомо лише 2 вебсайти, де можна переглядати фільми в оригінальній озвучці, 22 відповіли, що лише 1 вебсайт, 13 опитуваних обрали варіант “3”, інші 13 – варіант “безліч”. (див. Додаток В, Рис. В.1). Однак у наступному запитанні про наявність до фільмів українських субтитрів більша частина респондентів, а саме 56 осіб, зазначили, що українські субтитри пропонуються лише до окремих фільмів (див. Додаток В, Рис. В.2). В третьому запитанні опитування ми попросили респондентів назвати відомі їм вебсайти для перегляду фільмів з оригінальною

аудіодоріжкою та українськими субтитрами. Найбільш популярними серед українських глядачів виявилися такі кіноплатформи як “Megogo” [69], “SWEET.TV” [76], “Netflix” [71], “Rezka.ag” [72] і “YouTube” [77] (див. Додаток В, Рис. В.3). Проте, деякі з названих сайтів платні (наприклад, “Netflix”, “SWEET.TV” та більшість фільмів на платформі “Megogo”), і до того ж не до всіх опублікованих на сайті відеоматеріалів пропонуються саме українські субтитри. Крім того, на платформі “YouTube” субтитри до відео зазвичай автоматизовані, а не професійні. Тому ми вирішили здійснити порівняльний аналіз з метою виявлення їх якості (див. Розділ 2.5).

Можна стверджувати, що галузь субтитрування в Україні зараз активно розвивається, однак існує безліч перспектив для подальшого вдосконалення кіноплатформ, що включають збільшення кількості субтитрованих фільмів, забезпечення їх доступності для широкого кола глядачів та вищу якість перекладу субтитрів.

2.2. Аналіз субтитрів у фільмі “Lone survivor”

Фільми на воєнну тематику зазвичай засновані на реальних подіях і мають важливе історичне значення. Неадекватний переклад в такому випадку призведе до порушення сприйняття глядачем основної ідеї чи історичної події. Під поняттям “*неадекватний переклад*” ми розуміємо неправильне тлумачення та спотворення змісту вихідної інформації мовою перекладу.

Для дослідження ми обрали біографічний бойовик “Lone survivor” (“Врятований”) [67; 68]. Внаслідок перекладацького аналізу субтитрів до фільма ми встановили, що найчастіше використовувалися такі стратегії перекладу: словниковий відповідник: “RPG” – “РПГ” [67, 01:09:36]; “petty officer” – “старшина” [67, 00:38:08]; та комбінація стратегій для перекладу культурно специфічних елементів, наприклад, “I’m a lover, I’m a fighter, I’m a UDT Navy

SEAL diver.” – “Я вмію любити, хоч я і боєць. Загону Морські котики бойовий плавець” [67, 00:20:00-00:20:03]. В цьому реченні застосовується транспозиція та перmutація для відтворення рими.

Під час дослідження були виявлені основні неточності в перекладі субтитрів, наприклад, термін “*Red Wings*” переклали, як “Червоні Крилья” (див. Додаток Д, Рис. Д.1) [67; 68]. В першу чергу це росіянізм, і перекладач вирішив використати метод кальки, але сама суть використаного поняття не доносить необхідної інформації. Ми б рекомендували застосувати описовий переклад: “операція Червоні крила”, адже це спеціальна операція американських сил під час війни в Афганістані з метою ліквідації командира Талібану Ахмад Шаха, що безпосередньо пов’язано із сюжетом фільму. Ми б рекомендували перекласти репліку “*Red Wings a go. Tonight, 1800*” таким чином: “Операція Червоні крила. Сьогодні о 18:00”.

Крім того, ми виявили неузгодженість термінів, наприклад, скорочення “*QRF*” спочатку переклали правильно, застосовуючи переклад відповідною повною формою аббревіатури: “*сили швидкого реагування*” [47] (див. Додаток Д, Рис. Д.2), однак надалі в субтитрах використовувалася аббревіатура “*СБР*” (див. Додаток Д, Рис. Д.3, Д.4), а не “*СШР*”, що спотворює переклад та не відповідає скороченню “*QRF*” [67; 68].

Також, перекладач допустив помилки транскодування та правопису у відтворенні назв військових вертольотів “*Chinook*” та “*Apache*”, і переклав їх, як “*Чинук*” та “*апаши*” (див. Додаток Д, Рис. Д.5) [67; 68]. Отже, обидві назви повинні бути написані з великої літери, більше того в українській мові існують загальноживані транскодовані відповідники, які ми б рекомендували застосувати в перекладі: “*Chinook*” – “*Чинук*”, “*Apache*” – “*Апач*” [28].

Слід зауважити, що герої фільму часто застосовують кодову мову радіообміну, наприклад, “*1800 (eighteen hundred)*” – “18:00” [67, 00:12:16]; “*copy that*” – “зрозумів” [67, 00:12:12]; “*How copy ?*” – “Як чуєте ?” [67, 00:23:01] тощо.

На додаток, ми б радили пропонувати субтитри не лише до сцен мовлення, але й до тих сцен, де з'являється онлайн листування чи настінні плакати, щоб глядач розумів про що йдеться в сюжетній лінії (див. Додаток Д, Рис. Д.6).

Отже, внаслідок дослідження українських субтитрів до фільму “Lone survivor” [67] ми встановили, що в перекладі наявні такі помилки, як неузгодженість застосування аббревіатур, лексичні помилки (росіянізми), та орфографічні помилки (правопис і транскодування), які можуть вплинути на загальне сприйняття сюжету чи історичної події глядачем. Щоб усунути цю проблему, ми уклали термінологічний словник-мінімум (див. Додаток Е), який надалі можна буде застосувати, щоб виправити всі неточності перекладу.

2.3. Аналіз субтитрів у фільмі “Jarhead 2: Field of Fire”

Як ми встановили раніше, військові скорочення та сленг складають більшу частину військової терміносистеми. Тому, для практичного дослідження ми детально розглянемо ці лексичні складові на основі субтитрів до фільму “Jarhead 2: Field of Fire” (“Морпіхи 2: поле вогню”) [65; 66]. Сама назва фільму містить сленгове слово “*jarhead*”, що становить труднощі для перекладача, оскільки в українській мові не існує такого ж культурно забарвленого відповідника. Це слово описує морських піхотинців США. Воно утворилося шляхом словоскладання, внаслідок асоціації зі стрижкою морських піхотинців (“*голова лиса, як банка*” – “*jar*” + “*head*”) [57]. Автор субтитрів до фільму застосував переклад більш нейтральним відповідником “*морпіхи*”, яке відтворює основне значення сленгізму.

Внаслідок дослідження лексики, ми виявили, що більшість сленгізмів утворені шляхом скорочення слова, наприклад: “*ammo*” (від “*ammunition*”) – “*боєприпаси*” [65, 00:02:42]; “*camos*” (від “*camouflage*”) – “*камуфляж*” [65, 00:10:58]; “*sarge*” (від “*sergeant*”) – “*сержант*” [65, 00:03:53]; “*binos*” (від

“*binoculars*”) – “бінокль” [65, 00:50:34]; “*mag*” (від “*magazine*”) – “набої” [65, 00:35:25].

Також зустрічаються сленгізми, що підпадають під групу словотвору внаслідок утворення аббревіатур та акронімів: “*ASAP*” (as soon as possible) – “якнайшвидше” [65, 00:15:20]; “*FNG*” (f***ing new guy) – “новачок” [65, 00:13:15]; “*KIA*” – “вбитий” [65, 00:44:45]. Зазвичай до більшості сленгових слів та виразів перекладач застосовує стратегію перекладу менш емоційно забарвленим відповідником: “*man down*” – “поранений” [65, 00:35:43]; “*box kickers*” – “перевізники” [65, 00:39:01]. Така стратегія добре функціонує в перекладі. Однак сленгізм “*FNG*” (f***ing new guy) містить негативну конотацію, тому ми б рекомендували перекласти його, як “свіжак/ салага/ фраєр”.

Крім того, фільм містить велику кількість ідіоматичних виразів, наприклад: “*grab some sack time*” – “добре виспись” [65, 00:09:41]; “*watch your corners, keep your head on a swivel*” – “будьте обережні й не втрачайте пильність” [65, 00:15:25]; “*stay sharp*” – “будь на сторожі” [65, 00:22:24]; “*comin’ in heavy*” – “озброєні до зубів” [65, 01:13:56]; “*vehicles are toast*” – “машинам гаплик” [65, 00:39:54]. До деяких виразів можна було підібрати емоційно забарвлені еквіваленти, тому ми пропонуємо такий переклад: “*grab some sack time*” – “дай хropaка/ піди на бокову/ йди добре подрімай”; “*keep your head on a swivel*” – “тримайте руку на пульсі/ палець на спусковому гачку”. Також в реченні “*She must make some kinda juice to have SEALS come extract her*” – “Мабуть, важлива особа, якщо її “Морські котики” рятують” наявний сленгізм “*juice*”, який перекладач нейтралізував та відтворив як “важлива особа” [65, 00:42:48]. На нашу думку, слід застосувати еквівалентний сленгізм “*велика цяця/ велика птиця*”, що відповідатиме емоційній конотації фрази.

Сленг також зустрічається в одиницях вимірювання: “*straight shot 75 clicks*”, які перекладач субтитрів адаптував до української мови – “*120 км прямої дороги*” [65, 00:15:36].

Деякі військові сленгові вирази потребують знань з різних галузей військової справи. Наприклад, у фільмі використовується сленгізм з галузі мінної безпеки “*do your 5’s and 25’s*” [65, 00:22:18], де числа 5 і 25 вжиті для позначення ділянки території. Ця фраза з’явилася в результаті порядку дій, які повинні виконувати військовослужбовці під час підозри на наявність вибухових пристроїв. Вони повинні провести огляд території в радіусі 5-25 метрів від власного місцеперебування [42]. Перекладач адаптував цю фразу та застосував еквівалентний вислів “*прочешіть периметр*”, з такою ж емоційною конотацією. Таким чином, знання теорії з окремих галузей військової справи допомагає військовому перекладачу зрозуміти контекст, в якому вживається той чи інший термін, а також оцінити його вірогідний еквівалент в мові перекладу. Це дозволяє уникнути неправильного тлумачення термінів та фраз.

Під час перекладу також слід враховувати вид збройних сил, оскільки вони характеризуються окремою термінологією та командами. Наприклад, в сухопутних військах США для підтвердження команди використовується відповідь “*Wilco*” – “*Зрозумів. Виконую*”, однак у фільмі йдеться про ВМС США, тому відповідь на команду характерна саме для морських піхотинців: “*Aye-aye*” – “*Виконую*” [65, 00:40:48].

Наступний аспект дослідження – це переклад скорочень в контексті субтитрування. Через обмеження в просторі та часі перекладач повинен адаптовувати текст згідно з вимогами. Наприклад, речення “*Do you have an ETA on the EOD?*” [65, 00:24:44] містить дві аббревіатури: “*ETA*” (estimated time of arrival) – “*розрахунковий час прибуття*” та “*EOD*” (explosive ordnance disposal) – “*знешкодження вибухонебезпечних предметів*” (ЗВП) [47]. Таке речення потребує адаптації, оскільки переклад відтворенням повної форми аббревіатури виходить за рамки простору та часу, а скорочення “*ЗВП*” може бути незрозумілим глядачам, тому перекладач трансліює основну думку речення та застосовує стратегію контекстуальної заміни – “*Сапери прибудуть до кінця дня?*”. Ще один приклад застосування контекстуальної заміни можна побачити в

реченні “*What’s your ETA to FOB Ouellette?*” – “*Коли приїдете на базу “Уллетт”?*” [65, 00:29:28], де “ETA” (estimated time of arrival) відтворено із застосуванням контекстуальної заміни – “*коли приїдете*”.

Під час дослідження ми виявили невідповідність перекладу аббревіатури “HMEs”, яку перекладач відтворив як “*міни*” [65, 00:15:27]. Однак “HME” (home made explosive) – це вибухівка, виготовлена в домашніх умовах, тому більш точним відповідником був би термін “*саморобна вибухівка/ вибухівка*” [30, с. 21].

Отже, в результаті дослідження ми з’ясували, що зазвичай для відтворення військового сленгу використовують стратегію еквівалентного перекладу (пошуку такого ж емоційно забарвленого відповідника в мові перекладу) або стратегію нейтралізації (пошуку більш нейтрального відповідника для відтворення смислового навантаження). Вибір стратегії перекладу пов’язаний з вимогами в просторі та часі, тому перекладач може адаптовувати текст, застосовувати контекстуальну заміну чи вдаватися до інших перекладацьких рішень. До цього, у фільмі часто зустрічається культурно специфічна лексика, наприклад, девіз корпусу морської піхоти Сполучених Штатів “*Semper Fi*”, що походить з латинської фрази “*Semper fidelis*” – “*Завжди вірний*” [65, 00:09:53; 57].

2.4. Вплив культурно забарвлених елементів мови на переклад субтитрів у воєнних фільмах

Військовий гумор та інші культурно забарвлені елементи мови вимагають детального аналізу, оскільки переклад культурно специфічної лексики – це один з основних викликів перекладача. Для практичного аналізу ми обрали воєнні фільми “*Stripes*” (“*Нашивки*”) [73, 74] та “*American Sniper*” (“*Американський снайпер*”) [63, 64].

Гумор часто застосовується у військовому середовищі з метою послаблення напруги чи стресу, а також для створення комунікаційного клімату,

що сприяє зміцненню відносин між товаришами. Зазвичай гумор культурно забарвлений, тому його складно відтворити з таким же емоційним відтінком в мові перекладу. Наведемо приклад з фільму “Stripes”:

- <i>It's just you, me and Uncle Sam.
And before I leave you...you're
gonna find out that me and Uncle
Sam are one and the same.</i>	- <i>Тут лише ви, я та Дядько Сем.
Незабаром ви зрозумієте, що я
та Дядько Сем – одне і те ж.</i>
- <i>Uncle Hulka?</i>	- <i>Дядько Гулко? [73, 00:22:13-
00:22:22]</i>

Цей жарт має культурно специфічний підтекст, адже “*Uncle Sam*” – це алюзія на США. Сержант-інструктор хоче наголосити на своїй важливості під час базової підготовки солдатів, тому використовує персоніфікований образ Сполучених Штатів. А рекрути не розуміють чому Сержант Гулко називає себе дядьком. Перекладач вирішив відтворити “*Uncle Sam*” та “*Uncle Hulka*” як “*Дядько Сем*” та “*Дядько Гулко*”, адже в українській мові немає такого ж культурно забарвленого еквівалента. Однак для розуміння цього жарту глядачеві потрібне також розуміння культури США.

Наступний приклад гумору зрозумілий як американським, так і українським глядачам, і в перекладі він не втрачає свого емоційного забарвлення. Під час розмови кожен з солдатів відповідає чому вони вирішили добровільно піти в армію. І один солдат відповідає:

- <i>I joined the Army because my
father and my brother were in the
Army. I thought I'd better join
before I got drafted.</i>	- <i>Я прийшов сюди, бо мої батько
та брат були в армії. Тож я
вирішив не чекати призову.</i>
- <i>Son, there ain't no draft no more.</i>	- <i>Синку, тут призову немає. [73,
00:29:01-00:29:18]</i>

Солдат не знав, що призову більше немає і зрозумів, що даремно записався в добровольці, що створює комічний ефект. Отже, якщо гумор не базується на культурних реаліях і легко відтворюється в мові перекладу, ми вважаємо, що не потрібно застосовувати адаптації до культури цільової мови.

В іншому прикладі, що свідчить про схожість американського та українського гумору, йдеться про рекрута за прізвиськом “Бик”, який бореться з компульсивним переїданням і психолог радить йому пройти тренінг:

<p><i>He suggested taking one of these aggression-training courses. <u>You know, these aggressive-training courses like EST, those type of things.</u> Anyway, it costs bucks to join this thing. Well, I didn't have the money. And I thought to myself, "Join the Army. It's free." So I figured while I'm here I'll lose a few pounds.</i></p>	<p><i>Тож він запропонував мені курси з подолання агресії. <u>Знаєте, їх дуже багато різних.</u> І такий коштує чотириста баксів, уявляєте? А грошей в мене нема. Тоді я сказав собі: “Йди в армію, це безкоштовно”. А ще я тут схудну [73, 00:31:00-00:31:22].</i></p>
---	---

Часто культурно забарвлені елементи пов’язані з реаліями, характерними для певної історичної епохи. В цьому реченні перекладач вирішив вилучити аббревіатуру “EST” та перекласти це речення узагальнено: “Знаєте, їх дуже багато різних.” Оскільки фільм “Stripes” був знятий 1981 року, певні терміни характерні лише для того проміжку часу і зараз вже не вживаються. Аббревіатура “EST” (Erhard Seminars Training) означає “Ерхардський семінар-тренінг терапевтичної спрямованості”, що був популярним в США 70-х років [32]. Назва тренінгу невідома українським глядачам, і її вилучення ніяк не впливає на сприйняття фільму, тому ця перекладацька стратегія, на нашу думку, тут доречна. В цьому ж жарті були вилучені також інші лексичні елементи для дотримання вимог субтитрування (наприклад, “So I figured”), що не впливають на донесення основної ідеї та гумористичний відтінок.

Слід зазначити, що одним з місць накладання мови та культури виступає римування: “*I’m gonna walk out of here a lean, mean, fighting machine.*” Перекладач субтитрів відтворив це речення так: “*Я вийду звідси струнким та готовим до бою*” [73, 00:31:28-00:31:33]. Ми вважаємо, що такий переклад не зовсім вдалий, оскільки втрачена рима та основна думка. Мета цього солдата не піти в бій, а схуднути. Запропонуймо інший переклад, який зберігатиме риму: “*Звідси я вийду худим, вбивчо-злим, і куленепробивним!*”/ “*Звідси я вийду сталевим бійцем ще й зі струнким тільцем!*”. В перекладі художніх засобів часто застосовуються стратегії пермутації, контекстуальної заміни та транспозиції для збереження мелодійності. Однак необхідно також звертати увагу на точність відтворення смислового навантаження фрази, адже воно не повинно негативно впливати на загальне сприйняття аудіо- чи відеоматеріалів. Тому, на нашу думку, для відтворення рими в перекладі, важливо знайти баланс між збереженням мелодійності та точності відтворення змісту оригінального повідомлення.

Ще один приклад римування можна побачити у фільмі “American Sniper”, а саме мотиваційний армійський каденс:

<i>Grease gun, dive knife by my side</i>	<i>Ти гвинтівка і багнет!</i>
<i>These are the tools that’ll make a man</i>	<i>Вірний друг мій кулемет!</i>
<i>die</i>	
<i>These are the tools that’ll make a man</i>	<i>Вірний друг мій кулемет!</i> [60,
<i>die</i>	00:13:33-00:13:40]

Тут перекладач фактично створив новий армійський каденс на основі вихідного тексту для збереження рими. В першому рядку він застосував стратегії пермутації та контекстуальної заміни. Два наступні рядки перекладені віддалено від змісту із застосуванням смислового розвитку. В цьому випадку мета перекладу – це не донесення важливої сюжетної інформації, а відтворення римованої пісні, що виконується солдатами для підняття бойового духу.

Слід вказати, що військові звертання також відносяться до культурно специфічної лексики, оскільки кожна армія та культура має свої власні норми

щодо того, як правильно звертатися до військовослужбовців різних рангів. Наприклад, в англomовних країнах військові зазвичай звертаються до своїх начальників за званнями, такими як “*Sir/ Ma’am*” (*Сер/ Мем*), або використовують ранги, такі як “*Major*” (*Майор*) або “*Colonel*” (*Полковник*), щоб вказати на рівень повноважень та відповідальності. В Україні до військовослужбовців також зазвичай звертаються за військовим званням “*Пане полковнику (чи інше звання)*”.

Один з прикладів військових звертань можна зустріти у фільмі “*Stripes*” [73]: “*Yes, sir. You don’t say “sir” to me. I’m a sergeant. I work for a living.*” Перекладач субтитрів відтворив це речення так: “*Так, сер! Не звертайтеся до мене “сер”. Я сержант!*” [73, 00:23:03-00:23:08]. Це речення містить культурний підтекст та гумористичний відтінок. У військовій мові “*сер*” використовується для звернення до офіцерів (*commissioned officers*), які здобули вищу освіту після чого були призначені на посади офіцерів. Натомість офіцери сержантського і старшинського складу (*non-commissioned officers*) вступають в армію та здобувають звання завдяки рокам служби [54]. Тому сержант певним чином висміює звернення “*сер*”, адже він підкреслює різницю в ролях між офіцерами та сержантським складом, де офіцери відповідають за прийняття стратегічних рішень, а сержанти — за виконання цих рішень у польових умовах, ніби сержанти – це робоча сила, яка працює більше, але заробляє менше: “*I work for a living*”, тобто йдеться про розмір оплати, який, як нам відомо, значно менший, ніж в офіцерів. Перекладач субтитрів вирішив вилучити цю фразу в перекладі, однак, ми переконані, що її слід перекласти, адже це важливий культурний елемент, який містить гумористичний підтекст. Тому, ми б рекомендували перекласти це речення так: “*Так, сер! Не звертайтеся до мене “сер”. Я сержант! Я працюю, щоб на хліб заробити*” [73, 00:23:03-00:23:08]. Таким чином, необхідно враховувати культурні відмінності та норми звернень до військовослужбовців в окремих країнах, щоб уникнути можливих образливих ситуацій.

Можна дійти висновку, що в контексті військового перекладу, важливо не лише мати знання військової термінології, але й розуміти культуру країни для логічного відтворення культурно забарвлених елементів мови та застосування правильної стратегії перекладу. Основна мета в перекладі гумору – це збереження комічного ефекту в мові перекладу. Якщо основна мета – це відтворення мелодійності чи певних художніх засобів, перекладач може застосовувати перекладацькі трансформації, під час яких втрачається смислове навантаження, оскільки це не впливає на сприйняття сюжетної лінії. Таким чином, вибір стратегії перекладу залежить від мети перекладу.

2.5. Порівняльний аналіз автоматизованих та професійних субтитрів

У сучасному світі все більш поширеними стають автоматизовані субтитри, які генеруються за допомогою комп'ютерних алгоритмів. З одного боку, це дає змогу значно пришвидшити доступ до іншомовного контенту для широкого кола глядачів. З іншого боку, автоматизовані субтитри не забезпечують достатньої якості, оскільки алгоритми не завжди в змозі підбирати терміни згідно з контекстом чи розпізнавати мову. В розділі 2.1 внаслідок соціального опитування багато з респондентів зазначили платформу “YouTube” [77] (див. Додаток В, Рис. В.3), як ресурс для перегляду фільмів в оригіналі. Ця платформа надає доступ глядачам зазвичай до автоматизованих субтитрів, тому ми вирішили оцінити їх якість та можливість застосування на кіноплатформах у майбутньому, і також порівняти їх із професійними субтитрами. Для аналізу ми обрали два фільми на воєнну тематику: “Alone We Fight” (“Одні в бою”) [62; 70] та “13 Hours: The Secret Soldiers of Benghazi” (“13 годин: Таємні воїни Бенгазі”) [60; 61].

Перш за все слід зазначити, що автоматизований переклад не надає перекладу до внутрішньокадрових елементів (титри, елементи листування та ін.),

що важливі для сприйняття сюжетної лінії. На початку фільму “Alone We Fight” на екрані з’являється передісторія історичної події, на основі якої знятий фільм: “December 1944. German-Belgian Border” (див. Додаток Ж, Рис. Ж.1); “After suffering severe casualties with dwindling supplies and outfitted improperly for the coming winter, handfuls of American soldiers hold large stretches of the line waiting for the Germans to mount an offensive. Their battlefield is the Hurtgen Forest encompassing 50 square miles of rugged, densely wooded terrain that is heavily fortified by the enemy” (див. Додаток Ж, Рис. Ж.2) [62]. Ця інформація сюжетна, тому її потрібно відтворювати в перекладі. Ми пропонуємо перекласти вступні титри так: “Грудень 1944 р. Кордон між Бельгією та Німеччиною”; “Після колосальних втрат, зумовлених нестачею зброї напередодні суворої зими, американські солдати утримували лінію фронту в очікуванні наступу німецьких військ. Поле бою – ліс Гюртген, що охоплює 130 квадратних кілометрів непрохідної густолистої місцевості, де ворожі війська міцно закріпили свої позиції”.

Також ми виявили, що в автоматизованому перекладі часто плутаються відмінки та роди, тому субтитри стають незрозумілими та нелогічними, наприклад, “Jackie, have you lost anyone around here?” [62] відтворено в перекладі як “Джек, ти втратив будь-хто навколо вас” (див. Додаток Ж, Рис. Ж.3) [70]. В цьому реченні не дотриманий жіночий рід та неправильно відмінюються слова, що спотворює значення фрази. Можна перекласти це речення, застосовуючи стратегією конкретизації: “Джекі, ти втратила когось на війні?”. Ще один приклад дослівного перекладу: “keep your head down” [62] – “тримати опустити голову” (див. Додаток Ж, Рис. Ж.4) [70]. Це звернення адресоване всім солдатам і в професійному перекладі його б відтворили як “опустіть голови”.

Деякі субтитри зовсім не читабельні, наприклад речення “SS are crawling all over the goddamn place. Run line ain’t but a thousand yards from here” [62] в автоматизованому перекладі відтворене як “це повзання по всьому проклятому місці, біжи лінію вісім на тисячу ярдів звідти” (див. Додаток Ж, Рис. Ж.5, Ж.6)

[70]. Основна думка спотворена, тому ми пропонуємо перекласти так: *“Цей проклятий ліс кишить есесівцями. Лінія фронту всього за дев’ятсот метрів звідси”*. Також зустрічається велика кількість не лише лексичних, граматичних чи орфографічних помилок, але й пунктуаційних. Більшість субтитрів не розділені на окремі речення і половина аудіовізуального тексту – це одне велике речення написане через кому (див. Додаток Ж, Рис. Ж.6).

Автоматизований переклад не здатен відтворити пасивний стан: *“I got three rangers, colonel. More than enough to get the job done”* [62] – *“У вас є три рейнджери, прийдіть більше, щоб отримати роботу виконано”* (див. Додаток Ж, Рис. Ж.7) [70]. Ми пропонуємо такий переклад: *“Ми маємо три рейнджери. Це більш ніж достатньо, щоб завершити операцію”*.

Якщо алгоритм перекладу налаштований на англійську мову, автоматизований переклад не розпізнає іншої мови, тому заперечення німецькою мовою *“Nein”* він перекладає як англійське *“дев’ять”* (nine) (див. Додаток Ж, Рис. Ж.8) [70].

Також машинний переклад не може розпізнати сленгові позначення зброї: *“You hear that whistle? Those ain’t no 88s!”* [62] – *“так, цей свисток, це не 88-ї”* (див. Додаток Ж, Рис. Ж.9) [70]. По перше, в цьому прикладі *“whistle”* означає *“свист”* (від зброї), а не *“свисток”*, що свідчить про нездатність машинного перекладу підбирати контекстуально правильні відповідники. По-друге, *“88s”* – це сленгова назва німецької 88-міліметрової зенітної гармати [57]. Отже, ми пропонуємо такий переклад: *“Ти чуєш цей свист? Це точно не 88-міліметрові зенітки!”*

На наш погляд, завдяки автоматизованим субтитрам воєнна драма перетворилася на чорну комедію. Наприклад, під час страти солдата, субтитри показують *“[Оплески]”* (див. Додаток Ж, Рис. Ж.10) [70]. Коли солдат отримує наскрізне поранення, в субтитрах з’являється леопард: *“Three bullets. Center mass. One behind the left rib. Two went straight through.”* [62] – *“три кулі,*

центральною масу, одну позаду леопарда, через якого вона прийшла” (див. Додаток Ж, Рис. Ж.11, Ж.12) [70]. Ми б відтворили це речення так: “Три кулі. Задіто центральною частину тулуба. Одна за лівим ребром. Дві пройшли наскрізь”. Ще один приклад неадекватного перекладу: “*Boston, I got one bag of grenades and one satchel charge*” [62] – “Бостон, я маю одну сумку, яку ти з’їсиш в одній сумці” (див. Додаток Ж, Рис. Ж.13) [70], наш варіант перекладу: “Бостон, у мене одна сумка з гранатами та один ранцевий заряд”.

Під час фільму зустрічаються й інші невідповідності перекладу, такі як “*mortar team*” – “моторна команда”, а не “мінометний підрозділ” (див. Додаток Ж, Рис. Ж.14); “*buy these nurses and the wounded some more time*” – “купимо цих медсестер і поранених ще деякий час”, а не “виграємо трохи часу для медсестер та поранених” (див. Додаток Ж, Рис. Ж.15); “*Private*” – “приватний”, а не “рядовий” (див. Додаток Ж, Рис. Ж.16) [62; 70]. Таким чином, можна стверджувати, що на даний час, машинний переклад субтитрів неякісний.

Для порівняльного дослідження ми проаналізували також професійні субтитри до фільму “13 Hours: The Secret Soldiers of Benghazi” [60; 61]. Слід підкреслити, що перекладач субтитрів точно відтворив всі терміни, скорочення, врахував як смислове, так і емоційне навантаження фраз. Він застосовував різні стратегії перекладу для кращого сприйняття субтитрів глядачами. Наприклад,

- 1) **стратегія конкретизації**: “*What you’re not so good at is doing what you’re told*” [61] – “А з виконанням наказів у вас проблеми” (див. Додаток К, Рис. К.1) [60];
- 2) **описовий переклад**: “*Forced-entry, blast-resistant door*” [61] – “Двері із захистом від зламу й підриву” (див. Додаток К, Рис. К.2) [60];
- 3) **вибір варіантного відповідника**: “*a contact*” [61] – “зв’язковий” (див. Додаток К, Рис. К.3) [60];
- 4) **стратегія смислового розвитку**: “*Now you’re qualified*” [61] – “Вважай, ти пройшов підготовку” (див. Додаток К, Рис. К.4) [60].

На відмінно від автоматизованих субтитрів, професійні субтитри мають правильну граматичну структуру та пунктуацію. До сленгізмів підібрані контекстуальні українські відповідники, які зазвичай відтворені менш емоційно забарвленим відповідником, або еквівалентом, наприклад: “*if you have useful intel, Tyrone, put it in a memo*” – “якщо в тебе корисні розвіддані, Тайроне, то готуй рапорт” (див. Додаток К, Рис. К.5); “*to install secure comms for the Ambo*” – “налаштувати безпечний зв’язок для посла” (див. Додаток К, Рис. К.6); “*to frag*” – “замочити” (див. Додаток К, Рис. К.7); “*bird*” – “пташка” (про гелікоптер) (див. Додаток К, Рис. К.8) [60; 61].

Всі художні засоби збережені в мові перекладу, наприклад іронія в реченні “*What makes you Special Operators so special*” [61] – “Що ж у вас, спецпризначенцях, такого “спеціального”” (див. Додаток К, Рис. К.8) [60].

Одиниці вимірювання адаптовані на українську мову: “*700 miles*” [61] – “1120 км” (див. Додаток К, Рис. К.10) [60].

Проте, ми виявили декілька незначних стилістичних помилок та контекстуальних неточностей. Наприклад, речення “*I’m still waiting to hear back from State on that*” [61] – “Я ще чекаю на реакцію Державного департаменту щодо цього питання” [60] (див. Додаток К, Рис. К.11) перекладено надто формально. Оскільки це телефонна розмова з близьким другом, переклад не вимагає надмірної офіційності, тому ми б рекомендували спростити цю репліку: “Я все ще чекаю на рішення Держдепартаменту”.

В реченні “*I want SITREP on all assets in 5 minutes*” [61] – “мені потрібні дані про всі активи за 5 хвилин” [60] (див. Додаток К, Рис. К.12) ми рекомендуємо замінити термін “активи” на “озброєння/ сили та засоби/ військові ресурси”, оскільки “активи” це узагальнений термін, який більш притаманний економічній галузі. Наш варіант перекладу: “Підготуйте звіти про все озброєння за 5 хвилин”.

В наступному прикладі, на наш погляд, невдало застосована стратегія смислового розвитку: “*POTUS is about to be briefed*” [61] – “Брифінг “Першого” практично розпочався” (див. Додаток К, Рис. К.13) [60]. По перше, аббревіатура “*POTUS*” розшифровується як “*President of the United States*” – Президент США [47], тому переклад “Перший” не зрозумілий в реченні. По друге, йдеться про масштабний терористичний напад, про який мають проінформувати Президента, а не про початок брифінгу. Таким чином, на нашу думку, речення більш зрозуміле в такому перекладі: “Президента США повідомлять/проінформують”.

Контекстуальні неточності можна побачити в реченні: “*Mortars incoming. Get cover!*” [61] – “Міни. В укриття!” (див. Додаток К, Рис. К.14) [60]. Однак “*mortars*” – це міномети/ мінометний обстріл, а не міни. Такий переклад не впливає на сприйняття сюжетної лінії, однак глядачі зможуть зіставити інформацію з відеоматеріалів з текстовим супроводженням, що призведе до дисонансу.

Також наведемо інший приклад, “*Light fire pursuit of target vehicle half-click south of annex*” [61] – “Погоня за ціллю-авто з дрібним калібром, недалеко від бази” (див. Додаток К, Рис. К.15) [60]. В цьому реченні порушена лексична сполучуваність слів. Авто не може бути з дрібним калібром, мається на увазі, що авто переслідує група терористів зі стрілецькою зброєю. Крім того, перекладач вирішив узагальнити частину речення “*half-click south of annex*” та перекласти як “недалеко від бази”. Ми вважаємо, що вилучати ці деталі немає потреби, якщо переклад відповідає вимогам субтитрування. Отже, пропонуємо відтворити це речення так: “Переслідування авто групою озброєних терористів за пів кілометра на південь від бази”.

В результаті порівняльного аналізу автоматизованих та професійних субтитрів, ми виявили, що якість автоматизованих субтитрів на сьогоднішній час знаходиться на низькому рівні, штучний інтелект не може розпізнавати ідіоматичні вислови, сленгізми, професійні терміни, застосовувати до них

перекладацькі трансформації чи правильно розставляти пунктуацію. Тому, такі субтитри складно сприймаються та спотворюють враження від фільму в цілому. Професійні субтитри натомість мають значно вищу якість, оскільки вони забезпечують повну точність та граматичну правильність перекладу. Незважаючи на невелику кількість зауважень щодо покращення перекладу, професійні субтитри логічні, структуровані та легко сприймаються глядачами. Можна підтвердити той факт, що машинний переклад не здатен функціонувати на рівні професійного перекладача.

Висновки до Розділу 2

Під час аналізу галузі субтитрування ми встановили, що сьогодні аудіовізуальний переклад в Україні стрімко розвивається, всесвітні провайдери кінопослуг активно підтримують популяризацію української мови та забезпечують глядачів українським контентом. Однак внаслідок соціального опитування, метою якого було з'ясування кіноплатформ, які надають глядачам можливість переглядати фільми в оригінальній озвучці разом з українськими субтитрами, 56 із 82 респондентів зазначили, що українські субтитри зазвичай не пропонуються до всіх фільмів, лише до окремих (див. Додаток В). Таким чином, була виявлена необхідність подальшого вдосконалення медіасервісів та дослідження галузі аудіовізуального перекладу в Україні.

Результати дослідження показують, що для відтворення спеціалізованих термінів оптимальна стратегія перекладу – це словниковий відповідник; для перекладу сленгу – стратегія підбору еквівалента або переклад більш нейтральним відповідником; для художніх засобів – стратегії пермутації, контекстуальної заміни, транспозиції чи смислового розвитку; для відтворення одиниць вимірювання – адаптація.

Однак вибір стратегії перекладу залежить не лише від лексичної одиниці (спеціалізований термін/ скорочення/ сленгізм), але й від мети перекладу (збереження мелодійності чи римування/ відтворення комічного ефекту/ донесення сюжетної інформації). В контексті субтитрування вибір стратегії перекладу залежить також від вимог простору та часу, тому перекладач може застосовувати стратегію вилучення чи комбінацію інших стратегій для відповідності вимогам та відтворення смислового навантаження.

Внаслідок практичного дослідження ми встановили, що переклад військової термінології потребує всебічного розуміння культури країни та соціально-етичних норм. Хоча була виявлена схожість між гумором Сполучених Штатів і України, слід враховувати, що те, що може бути смішним для однієї культури, може бути неприйнятним для іншої. Тому важливо, щоб перекладачі мали розуміння культури як вихідної, так і цільової мов.

Порівняльний аналіз автоматизованих та професійних субтитрів показав, що якість субтитрів перекладених фахівцями значно вища, однак текстовий супровід відеоряду можна вдосконалити. Ми виявили певні прогалини та неузгодженості в перекладі, на які б рекомендували звернути увагу. А саме:

1. *Відсутність перекладу до внутрішньокадрових написів* (вступні титри, онлайн листування, настінні плакати та ін.). Ми рекомендуємо подавати переклад до всіх кінокартин, що містять сюжетну текстову інформацію, оскільки вони зазвичай відображають ключову інформацію, що визначає хід подій і розвиток сюжету.
2. *Неузгодженість скорочень*. Використання різних відповідників для однієї й тієї ж аббревіатури може призвести до непорозуміння, тому слід застосовувати лише один усталений відповідник.
3. *Спотворений переклад назв військового обладнання чи зброї*. Зазвичай така військова лексика має загальноживані відповідники, які слід застосовувати в перекладі, а не створювати нові. Тому, ми пропонуємо використовувати спеціалізовані словники чи інші офіційні інформаційні

ресурси для перевірки таких термінів, а за відсутності відповідників застосовувати стратегію транскодування.

4. *Застосовування стратегії перекладу менш емоційно забарвленим відповідником до сленгізмів при наявності еквівалента.* На нашу думку, стратегію нейтралізації в аудіовізуальному перекладі слід застосовувати лише за відсутності еквівалента в мові перекладу, оскільки емоційне знебарвлення всіх сленгових слів може призвести до спотвореного сприйняття фільму аудиторією, яке не відповідатиме задуму режисера.
5. *Неправильне використання основного/ контекстуального значення слова.* Щоб уникнути неправильного тлумачення термінів та фраз, необхідно володіти знаннями з багатьох галузей військової справи, що допомагають перекладачу розпізнати слово в контексті та підібрати правильний еквівалент в мові перекладу. Крім того, різні види збройних сил (такі як сухопутні війська, ВМС чи ВПС), мають власну термінологію, специфіку якої необхідно враховувати для створення якісного та точного перекладу.
6. *Нейтралізація художніх чи стилістичних засобів мови.* Ми вважаємо, що такі засоби мови слід відтворювати в перекладі, навіть якщо вони не інформативні та не впливають на сприйняття глядачами сюжету. Основне те, що вони відображають атмосферу фільму та дозволяють зберегти оригінальний настрій висловлювань.
7. *Вилучення релевантної інформації.* Перекладач повинен вміти правильно визначати яка інформація належить до обов'язкових елементів, а яка до частково необхідних чи надлишкових. Тобто, якщо стратегія вилучення впливатиме на сприйняття сюжетної лінії, тоді такі репліки мають перекладатися, а якщо репліки позбавлені семантичного навантаження, відносяться до інтернаціоналізмів чи тавтології, в такому випадку в субтитрах застосовується вилучення.

З огляду на поширеність військової термінології в сучасному світі та попит на аудіовізуальний контент важливо забезпечити високоякісні послуги

перекладу. Це дослідження сприяє ширшому розумінню військового перекладу та дає практичні рекомендації щодо покращення якості субтитрів у кіноіндустрії.

ВИСНОВКИ

Наше теоретичне дослідження було зосереджено на аналізі військової терміносистеми, внаслідок якого ми встановили, що військова термінологія формувалася в результаті поєднання різноманітних соціально-історичних факторів, таких як воєнні конфлікти чи технологічні досягнення (наприклад, поява нових видів озброєння). Вона включає терміни з багатьох галузей науки (військова топографія, медицина і т.д.) і динамічно розвивається.

Ми описали складові військової терміносистеми, а саме скорочень, термінології радіообміну та сленгу. В роботі було визначено, що *скорочення* – це мовні одиниці, що широко застосовуються у військовій галузі з метою швидкого та ефективного донесення інформації. Внаслідок дослідження бази слів в словнику Міністерства оборони США [45] ми виявили, що найбільша кількість військових скорочень належить до групи алфаветизмів та їх підгруп. Зважаючи на поширеність омонімії серед військових скорочень, вміння розрізняти вид скорочення допомагає зрозуміти структуру терміна та правильно тлумачити його значення.

На відмінно від військових скорочень, для *мови радіообміну* характерна однозначність, і її основна функція – це забезпечення точності комунікації між військовими та безпечне донесення інформації. З цією метою застосовуються фонетичний алфавіт та кодові фрази. В перекладознавчому аспекті до лексики військ радіозв'язку застосовують українські еквіваленти, а скорочення зазвичай розшифровують відповідною повною формою.

Іншу важливу складову військової терміносистеми становить *сленг*, який ми визначаємо як неформальну мову, характерну своєю експресивністю, девіантністю та мінливістю, що охоплює практично всі сфери військової галузі, включаючи позначення військових звань, зброї та техніки. Тому, розуміння

теорії військової справи допомагає військовому перекладачу зрозуміти контекст вживання сленгізмів.

Крім того, знання базових способів словотвору може полегшити процес тлумачення нових термінів та виразів, які використовуються у неформальному мовленні військовослужбовців. На основі теоретичної інформації ми провели аналіз бази слів в словнику Еріка Партріджа [44] та з'ясували, що більшість сленгізмів утворені шляхом словоскладання, скорочення слів, афіксації та транспозиції. В результаті практичного аналізу військових сленгізмів на матеріалі субтитрів до фільму “*Jarhead 2: Field of Fire*” [65] окрім зазначених видів словотвору, ми виділили також сленгізми, що підпадають під групу аббревіатур та акронімів. Розуміння досліджених нами способів творення сленгізма дозволяє враховувати його смислову, емоційну та культурну конотацію, і відповідно полегшує процес вибору ефективної стратегії перекладу, наприклад сленгізм “*egg*” (“*граната*”), що утворений шляхом метафоризації, в аудіовізуальному перекладі можна відтворити з таким же емоційним забарвленням “*лимон*”, а безеквівалентний сленгізм “*jarhead*” (“*морніх*”), що утворений внаслідок словоскладання, в перекладі вимагає розуміння культурного підтексту.

Інше завдання роботи передбачало окреслення стратегій перекладу, серед яких ми виділили еквівалентний переклад чи вибір варіантного відповідника для відтворення спеціалізованих військових термінів; додавання слова для сприяння логічному викладу інформації; описовий переклад для відтворення безеквівалентної лексики (див. Додаток А). Транскодування застосовується для відтворення назв військової техніки чи зброї.

До військового сленгу рекомендується застосовувати еквівалентний переклад також, оскільки він дозволяє зберегти не лише інформативне значення, але й емоційно-експресивне. Альтернативна стратегія за відсутності відповідників – це нейтральний переклад, який пріоритетно зберігає смислове навантаження, незважаючи на втрату емоційного відтінку. Крім того, може

застосовуватися описовий переклад у випадку відсутності еквівалентів, щоб відтворити значення шляхом пояснення. Під час дослідження військових сленгізмів ми уклали українсько-англійський термінологічний словник-мінімум (див. Додаток Б), де зазначені стратегії перекладу застосовані на практиці.

Внаслідок аналізу перекладу скорочень, ми встановили, що рекомендується застосовувати абрєвіатуру-відповідник, однак якщо скорочення не має еквіваленту в мові перекладу, то слід перекладати його повною формою слова чи словосполучення.

Практичне дослідження базувалося на аналізі субтитрів, тому ми з'ясували основні технічні вимоги до їх створення, що включають відповідність *простору*, *часу* та *подачі*. Застосування відповідної стратегії перекладу в контексті субтитрування повинно узгоджуватися з технічними вимогами, тому перекладачі часто застосовують стратегію вилучення (зокрема до надлишкових елементів мовлення).

З метою дослідження доступності англійського контенту для українських глядачів, було проведено соціальне опитування серед 82 осіб (див. Додаток В). За результатами якого було встановлено, що сучасний стан аудіовізуального перекладу знаходиться на вищому рівні, ніж в період з 2019 по 2020 роки і тепер активно розвивається. Проте, існує необхідність субтитрування більшої кількості фільмів, щоб задовольнити потреби ширшого кола глядачів.

Крім того, були досліджені військові культурно специфічні елементи мовлення, до яких ми віднесли гумор, римування, військові звернення та реалії. В результаті ми встановили, що ефективний переклад військової термінології передбачає розуміння культури та соціально-етичних норм для уникнення можливих образливих ситуацій та для досягнення мети перекладу, наприклад, відтворення комічного ефекту, збереження художніх засобів чи інтерпретації основної думки.

Під час порівняльного аналізу автоматизованих та професійних субтитрів було спростовано можливість заміни перекладачів-спеціалістів штучним інтелектом, оскільки на сучасному етапі системи машинного перекладу не здатні відтворити навіть смислове навантаження речення, не враховуючи вже стилістику, пунктуацію та інші вимоги до адекватного перекладу.

Внаслідок перекладацького аналізу субтитрів до воєнних фільмів, окрім зазначених рекомендацій застосування стратегій до складових військової терміносистеми, ми пропонуємо такі рекомендації для вдосконалення галузі субтитрування: 1) надавати переклад до внутрішньокадрових написів (титри, фрагменти відеоряду з листуванням, позначки часу чи місця), що впливають на сприйняття сюжетної лінії; 2) дотримуватися узгодженості аббревіатур (маловідомі аббревіатури пропонуємо відтворювати повною формою при першому згадуванні, а надалі скорочену форму); 3) уникати буквалізмів, досліджувати різні значення терміна/ словосполучення та підбирати контекстуальний відповідник; 4) зберігати художньо-стилістичні засоби мови, а не застосовувати нейтралізацію (адже зазвичай основна мета застосування такої лексики – це не донесення інформації, а створення відповідної атмосфери, що повинна відповідати жанрово-стилістичним особливостям фільму); 5) вилучати надлишкові елементи мовлення (тавтологія, інтернаціоналізми), спрощувати частково необхідні елементи (для дотримання вимог часу та простору зі збереженням основної ідеї), перекладати всі елементи мови, що впливають на сприйняття сюжету.

Перспективи дослідження ми вбачаємо у можливості подальшого вдосконалення галузі військового перекладу завдяки імплементації запропонованих у роботі шляхів подолання перекладацьких труднощів та рекомендацій щодо вибору стратегій перекладу. Окрім того, запропоновані в роботі рекомендації щодо покращення перекладу можуть допомогти вдосконалити якість перекладу субтитрів у військових відеоматеріалах. Дана робота може послужити теоретичною основою для подальших досліджень у

галузі військового перекладу, зокрема, у галузі філології, термінознавства та перекладознавства. Отримані висновки можна застосувати не лише для розробки програм підготовки військових перекладачів, вони можуть слугувати також довідником для спеціалістів. Термінологічна база наукового дослідження може використовуватися для створення спеціалізованих словників та глосаріїв військової лексики. Інший напрямок для подальших досліджень – це вдосконалення технологій машинного перекладу та розробка нових алгоритмів роботи штучного інтелекту для покращення якості автоматизованого перекладу субтитрів. Зазначені перспективи дослідження підтверджують актуальність проведеного дослідження та подальші напрямки розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Наукові праці

1. Балабін В. В., Лісовський В. М., Чернишов О. О. Основи військового перекладу: (англ. мова): підручник / ред. В. В. Балабін. Київ : Логос, 2008. 587 с.
2. Балабін В.В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002. – 306 с.
3. Балабін В. В. Фундаментальні наукові засади теорії військового перекладу. *Військова освіта і наука: сьогоднішня та майбутня* : тези доп. XIV міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 22 листоп. 2018 р. / ред. І. В. Толок. Київ, 2018 р. С. 76.
4. Борисов В. А. Аббревіатури в терміносистемі освіти: основні типи, структурні характеристики, функціонування (на матеріалі англійської та французької мов). *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. Вип. 56. С. 3–11. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2022.56.01>
5. Галишин І. М. Телескопія як один із новітніх способів словотвору в англійській мові. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. 2011. С. 82–87.
6. Донченко А. І. Стратегії перекладу військової термінології та сленгу на матеріалі фільму “Lone Survivor”. *Актуальні проблеми перекладознавчих та порівняльних студій* : Матеріали Наук. семінару для молодих уч., м. Київ, 18 листоп. 2022 р. С. 20–22.
7. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. 4-те вид. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.

8. Ковтун О. В. Відтворення англомовної військової лексики українською мовою (на матеріалі документів НАТО). *Вісник КНЛУ*. 2014. Т. 17, № 2. С. 77-85.
9. Литовченко І. О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія / ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с. DOI: <https://doi.org/10.31812/0564/515>.
10. Лукіяничук Ю. О. Багатолітерні військові аббревіатури як скорочені форми багатокомпонентних військових термінів та їх переклад (з англійської мови на українську). *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. Т. 3. С. 83–89.
11. Мурашко Л. В. Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1997. 164 с.
12. Пилипчук М. Л., Світлак А. Є. Фразеологія радіообміну: перекладацький аспект. 2017. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/29178>.
13. Погонєць В. В. Новітні скорочення військової сфери англійської мови: структурно-семантична характеристика. *Нова філологія*. 2017. С. 92–96.
14. Туровська Л. В. Військові звання та посади в Україні : історико-генетичний аспект вивчення української військової термінології. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 160 с.
15. Удовіченко Л. Г. УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА ЛЕКСИКА: ДІАХРОНІЯ МОВОЗНАВЧИХ СТУДІЙ. *Лінгвістичні дослідження*. 2020. № 52. С. 81–90. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2020.52.09>.
16. Шаблій О. С. Особливості діалогічного мовлення курсантів вищих військових навчальних закладів. *Вісник КНЛУ*. 2015. С. 127–135.
17. Якимович Б. З. Тимчасові статuti Збройних Сил України і проблеми української військової термінології. *Українська термінологія і сучасність* : тези доп. Всеукр. наук. конф.. Київ, 1996. С. 88
18. Bartrina F., Espasa E. Audiovisual translation. *Training for the New Millennium*. Amsterdam, 2005. P. 83–100. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.60.10bar>.

19. Chiaro D. Issues in Audiovisual Translation. *The Routledge companion to translation studies*. 2008. P. 141–165.
20. Cintas J. D., Anderman G. Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen. Palgrave Macmillan, 2009. 256 p.
21. Lymar M. English abbreviations and acronyms in the socio-political discourse: Types and approaches in translation. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. Vol. 32. P. 256–260. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.5-1/44>.
22. Matkivska N. Audiovisual translation: Conception, types, characters' speech and translation strategies applied. *Studies About Languages*. 2014. P. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.5755/j01.sal.0.25.8516>.
23. Mitchell P. J. English military slang: definition, means of formation and thematic classification. *Language and Culture*. 2014. No. 3. P. 53–60.
24. Pettit Z. Connecting Cultures: Cultural Transfer in Subtitling and Dubbing. *New Trends in Audiovisual Translation* / ed. by Jorge Diaz Cintas. 2009. P. 44–57. DOI: <https://doi.org/10.21832/9781847691552-005>.
25. Remael A., Cintas J. D. Subtitling: Concepts and Practices. Taylor & Francis Group, 2020. 274 c.
26. Struk I. V., Semyhinivska T. H., Sitko A. V. Formation and translation of military terminology. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2022. Vol. 33. P. 29–33. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.2-2/05>.
27. Jüngst H. E. Audiovisuelles Übersetzen – Wie unterrichte ich das?. *Lebende Sprachen*. 2008. T. 53, № 2. URL: <https://doi.org/10.1515/les.2008.50>

Довідкові джерела

28. Авіаційні втрати сил НАТО і міжнародної коаліції в Афганістані. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Авіаційні_втрати_сил_НАТО_і_міжнародної_коаліції_в_Афганістані.

29. Військовий стандарт 01.003.001 – 2018 (01). Адміністративна діяльність. Лінгвістичне забезпечення військ (сил). Чинний від 2018-12-22. Вид. офіц. М-во оборони України, 2018. 26 с.
30. ВСТ 03.106.001 – 2017 (01). Організація протидії саморобним вибуховим пристроям у Збройних Силах України (STANAG 2294, STANAG 2295, NEQ). Чинний від 2017-04-26. 21 с. URL: https://www.mil.gov.ua/content/files/video/Orhanizatsiya_protydiyi_samorobnym_vybukhovym_prystroyam.pdf.
31. Дарія Поперечна. У 2020 році кількість фільмів українською зменшилась майже в половину. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/10/16/242711/>.
32. ЕСТ. *ПСИХОЛОГІС* – енциклопедія практичної психології. URL: <http://psychologis.com.ua/est.htm>.
33. Мележик Т. “Таблетка”, “маслята”, “ситуація 4.5.0”: військовий сленг Збройних Сил України. *TCH.ua*. URL: <https://tsn.ua/ato/tabletka-maslyata-situaciya-4-5-0-viyskoviy-sleng-zbroynih-sil-ukrayini-2121913.html>.
34. Міністерство оборони України. ПДВ США. *Десантно-штурмові війська Збройних Сил України*. URL: <https://dshv.mil.gov.ua/pro-vdv/vdv-ssha/>.
35. Правова допомога для людей з вадами слуху стала доступнішою. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/pravova-dopomoga-dlya-lyudey-z-yadami-sluhu-stala-dostupnishoyu>.
36. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19/conv#n175>.
37. Російсько-українсько-англійський військовий словник / В. Я. Карачун та ін. Київ : “Техніка”, 2001. 750 с.
38. Словник військових термінів та скорочень (аббревіатур). Київ : Воєн.-наук. упр. ГШ ЗСУ, 2020. 52 с.

- 39.101st Airborne Division (Air Assault). *U.S. Army Garrisons: U.S. Army Installation Management Command*. URL: <https://home.army.mil/campbell/index.php/101st>.
- 40.Academic Dictionaries and Encyclopedias. URL: <https://en-academic.com/>.
- 41.Ahmedzade B. D. B. J. H. & T. Ukraine weapons: What tanks and other equipment are the world giving?. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-62002218>.
- 42.Appendix J - Battle Drill 10 Intro. *MCoE Homepage*. URL: https://www.benning.army.mil/Infantry/DoctrineSupplement/ATP3-21.8/appendix_j/BattleDrill_10/Introduction/index.html.
- 43.Astier B. H. Ukraine war: Russia fires hypersonic missiles in new barrage. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-64903202>.
- 44.Dalzell T., Victor T. *The Concise New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English*. Taylor & Francis Group, 2007. 720 p.
- 45.Department of Defense. *DOD Dictionary of Military and Associated Terms: As of March 2017*. Independently Published, 2017. 392 p.
- 46.Department of Defense. *DOD Dictionary of Military and Associated Terms: As of November 2021*. Independently Published, 2021. 360 c.
- 47.English-Ukrainian military dictionary | Англо-український військовий словник. URL: <https://english-military-dictionary.org.ua/>
- 48.MARCHING CADENCES. *Missouri Western State University | St. Joseph, MO*. URL: <https://www.missouriwestern.edu/rotc/wp-content/uploads/sites/71/2018/03/MARCHINGCADENCE.pdf>.
- 49.Military Time. *Military Connection*. URL: <https://militaryconnection.com/military-time/>.
- 50.Military. *United Nations Peacekeeping*. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/military>.
- 51.NATO phonetic alphabet, codes and signals. *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_150391.htm.

52. Rottman G. L. *Fubar: Soldier Slang of World War II*. New York, N.Y : Osprey Pub., 2009. 300 c.
53. Simpson J., Ayton J. *Oxford Dictionary of Modern Slang*. Oxford University Press, 2010. 480 p.
54. The Differences Between a Commissioned & Non-Commissioned Officer in the Army. *Work – Chron.com*. URL: <https://work.chron.com/differences-between-commissioned-noncommissioned-officer-army-20793.html>.
55. The Military Has a Vocabulary All its Own. *Military.com*. URL: <https://www.military.com/join-armed-forces/military-terms-and-jargon.html>.
56. Ukrainian Timed Text Style Guide. *Netflix | Partner Help Center*. URL: <https://partnerhelp.netflixstudios.com/hc/en-us/articles/115002229068-Ukrainian-Timed-Text-Style-Guide>.
57. Urban Dictionary: jarhead. *Urban Dictionary*. URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=jarhead>.
58. U.S. Department of Defense Terminology. *Military Factory – Global Defense Reference*. URL: <https://www.militaryfactory.com/dictionary/military-dictionary.php>.
59. U.S. National Park Service. *NPS.gov Homepage*. URL: <https://www.nps.gov/people/thomas-j-stonewall-jackson.htm>.

Джерела ілюстративного матеріалу

60. 13 Hours: The Secret Soldiers of Benghazi, 2016. Director: Michael Bay. *Netflix* [ФІЛЬМ]. URL: <https://www.netflix.com/search?q=13%20Hours%3A%20The%20Secret%20Soldiers%20of%20Benghazi>
61. 13 Hours: The Secret Soldiers of Benghazi Movie Script. *Scripts.com*. URL: https://www.scripts.com/script/13_hours:_the_secret_soldiers_of_benghazi_1546.
62. Alone We Fight (2018) Movie Scripts | SQ. *StockQ.org*. URL: <http://www.stockq.org/moviescript/A/alone-we-fight.php>.

63. American Sniper, 2014. Director: Clint Eastwood. *rezka.ag* [ФІЛЬМ]. URL: <https://rezka.ag/films/action/7685-snayper-2014.html>.
64. American Sniper Movie Script. *Scripts.com*. URL: https://www.scripts.com/script/american_sniper_2712.
65. Jarhead 2: Field of Fire, 2014. Director: Don Michael Paul. *Netflix* [ФІЛЬМ]. URL: <https://www.netflix.com/watch/80005495?trackId=14277281&tcx=-97,-97,,,,,,Video:80005495>.
66. Jarhead 2: Field of Fire Movie Script. *Scripts.com*. URL: https://www.scripts.com/script/jarhead_2:_field_of_fire_11188.
67. Lone survivor, 2014. Director: Peter Berg. *Megogo* [ФІЛЬМ]. URL: <https://megogo.net/ua/view/1612411-vryatovaniy.html>.
68. Lone Survivor Movie Script. *Scripts.com*. URL: https://www.scripts.com/script/lone_survivor_602.
69. MEGOGO.NET – movies and TV channels online. URL: <https://megogo.net/ua>.
70. MYT Movies. ALONE WE FIGHT – ACTION HD MOVIE – FULL MOVIE IN ENGLISH, 2018. Director: Justin Lee. *YouTube* [ФІЛЬМ]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OyrGPd2GnZ4>.
71. Netflix. URL: <https://www.netflix.com/ua/>.
72. Rezka.ag. URL: <https://rezka.ag/>.
73. Stripes, 1981. Director: Ivan Reitman. *Netflix* [ФІЛЬМ]. URL: <https://www.netflix.com/search?q=stripes&jbv=1008581>.
74. Stripes Script – transcript from the screenplay and/or the Bill Murray army movie. *Drew's Script-O-Rama*. URL: http://www.script-orama.com/movie_scripts/s/stripes-script-transcript-bill-murray.html.
75. Survio | Доступність англomовного контенту для українських глядачів. *Survio*. URL: <https://www.survio.com/survey/d/J5M1W2A6B9P7K4M2I>.
76. SWEET.TV. URL: <https://sweet.tv/>
77. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/>.

ДОДАТКИ

Додаток А. Аналіз оптимальних стратегій перекладу військової термінології

Словниковий відповідник/ еквівалентний переклад	
Inviolability	Недоторканність
Subversion	підривна діяльність
nuclear warheads	ядерні боєголовки
thermonuclear war	термоядерна війна
ROE (Rules of Engagement)	правила застосування сили
Navy	військово-морські сили
AD (air defense)	ППО
NSC (National Security Council)	РНБ (Рада національної безпеки)
CIA (Central Intelligence Agency)	ЦРУ (Центральне розвідувальне управління)
OSCE (Organization for Security and Cooperation in Europe)	ОБСЄ (Організація з безпеки і співробітництва в Європі)
ICBM (intercontinental ballistic missile)	МБР (міжконтинентальна балістична ракета)
Вибір варіантного відповідника	
Security	безпека/ органи безпеки/ таємність/ охорона/ гарантія/ впевненість; безпека/ органи безпеки/ таємність/ охорона/ гарантія/ впевненість
Attack	напад/ наступ/ приступ/ спалах хвороби/ ворожа критика

Challenge	виклик/ сумнів/ випробування/ проблема/ складне завдання/ претензія
Defense	захист/ оборона/ виправдання
Armor	броня/ танки/ броньовані цілі/ обладунки (іст.)/ захист/ опора/ скафандр/ панцир
Strategy	стратегія/ оперативне мистецтво/ метод/ спосіб/ підхід
Додавання слова	
take part in fleet exercises	брати участь у <u>проведенні</u> морських навчань
seek a diplomatic settlement	шукати <u>шляхи</u> дипломатичного врегулювання
safety from harm	захищеність від <u>негативного</u> впливу
commit the combat power	вводити в <u>бій</u> бойові сили та <u>засоби</u>
Описовий переклад	
Alignment	рівняння в шеренгах і колонах
read RIGHT and UP	визначати прямокутні координати по горизонтальній та вертикальній лінії координатної сітки
canalize the enemy	змушувати противника рухатися в невигідному для нього напрямку
serve under a warrant	служити на підставі наказу про присвоєння військового звання ворент-офіцера
serve a nonconsecutive two-year term	перебувати на посаді протягом дворічного терміну, що не продовжується

send an uplink message	відправляти повідомлення через супутниковий канал зв'язку
Контекстуальна заміна	
<u>close alliance</u> between government and industry	<u>зміцнення зв'язку</u> між урядом і промисловістю
Транспозиція та пермутація	
protective measures	заходи захисту
carry on war on a large scale	вести широкомасштабні бойові дії
contending faction	угруповання, що суперничає
Переклад абрєвіатурою-відповідником	
USN (US Navy)	ВМС США
UNSC (UN Security Council)	РБ ООН
RS (radar set)	РЛС
IFV (infantry fighting vehicle)	БМП
CFV (cavalry fighting vehicle)	БРМ
Переклад відповідною повною формою слова чи словосполучення	
TMS (thermal management system)	система терморегулювання
TOR (terms of reference)	повноваження й обов'язки
POW (prisoner of war)	Військовополонений
JS (Joint Staff)	об'єднаний штаб

Додаток Б. Українсько-англійський словник-мінімум військового сленгу

WORD	DEFINITION	TRANSLATION
Кацап	comes from the Arabic word “qassab”, which means “slaughterer”	katsap (russian slaughterer)
Орки	russian servicemen that looted and terrorised Ukrainians	orcs/ ogres (russian invaders)
Бавовна	explosions: cotton is called “bavovna” in Ukrainian. In russian, cotton called “khlopok”, which is also used in the meaning of “bang”	Bavovna (explosions during russian invasion)
Бобри	Ukrainian engineering unit that is constantly working and building something	eager beavers/ engineer bees
Лимон/ Лимончик	bomb	Egg
Арта	artillery	Arty
Ніштяки	treats given to servicemen by their families or volunteers	goodies/ CARE package
Дашка	Soviet heavy machine gun	DShK heavy machine gun/ Degtyaryov-Shpagin machine-gun

Ксюша/ Ксюха	assault rifle AKS-74U or AKSU-74	Krinkov
Сапог	SPG-9 anti-tank grenade launcher	the SPG-9/ “Spear”
Шишига/ Шишарик	a Soviet off-road military truck GAZ-66	the GAZ-66
Мотолига	multi-purpose light-armored towing vehicle	the MT-LB
Бардак	combat reconnaissance patrol vehicle	the BRDM
Бумер/ Беха	infantry fighting vehicle	IFV
Таблетка	van, ambulance, minibus or four-wheel drive truck used as a medical vehicle	crackerbox/ ambo/ blood box/ bloodwagon/ buly/ bus/ red box/ field ambulance / hospital wagon/ mobile hospital
Сушка	Soviet heavy air superiority fighter aircraft	Sukhoi; Su-27 (Flanker-B)/ Su-30 (Flanker-C)/ Su-57 (Felon)
САУшка	self-propelled gun mount	SP gun
Бетр	armored personnel carrier	APC
Шайтан-труба	manual anti-tank grenade launcher	RPG/ AT hand weapon
Калаш/ Калашмат	a selective-fire, gas-operated 7.62×39mm assault rifle, developed in the Soviet Union	AK/ Kalashnikov
Муха	manual anti-tank grenade launcher	RPG-18 “Fly”/ “Mukha”

Улітка	drum magazine of the Kalashnikov light machine gun	drum/ drum magazine
Птичка	unmanned aerial vehicle	drone; UAV
Ночнік/ Глаза	night vision device	imager; (night vision) goggles; starlight viewer; cat's-eye; noctovisor
Молоко	the space around the target	Outer
Зеленка	bushes, thickets, wooded area	jungles; wilds; boondocks
Расуха/ Радейка	portable radio transmitter	walkie-talkie
Нора	blindage	funk-hole; trench; dugout
Сумраки	scouts	bird dogs
Єноти	paratroopers (they are called "raccoons" in Ukraine because of their striped uniform)	high-heel boys; para (paratroopers); bloomer boy; commando
Слони	nickname of first-year cadets	plebs; underclasses; freshmen; yearlings; eager beavers
Контрабас	contract soldier	volunteer; enlistee
Давити на масу	be fast asleep	to blow Zs; on a blanket drill
Мамалига	tasteless food	Glop
Губа	the place where punishments take place (guardhouse)	barracks 13; clink; brig; jug jail; jug prison; lockup; calaboose
Педалі	shoes	footgear; kicks; go-fasters

Передок	frontline	FCZ (forward combat zone); shooting gallery; frontline
Зрада	any difficult or confusing situation	hot potato; big green tick; tough spot; tough nut to crack
Колотнеча	quarrels or fights within the team	scrimmage; hassle; rumpus; scrape
Маслята	cartridges	chestnuts; bullets
Молоток	anti-tank guided missile	ATGM; AT guided missile
Бронік	bulletproof vest	body armour; armor vest; flak jacket; bulletproof vest
Комок	camouflage uniform	camo/ cammies (camouflage)
Мазепинка	Ukrainian service cap (relates to the hat worn by the associates of Ivan Mazepa)	service cap; headdress "mazepinka"
Пікселька	battle dress uniform of the Armed Forces of Ukraine	BDU (battle dress uniform)
Плюс	substitute for agreement or confirmation	Roger!; Alright!; Point taken!; I second that!
Ситуація "4.5.0."	military signal "everything is calm"	all clear; CODE 4.5.0
Двохсотий	killed in action	K.I.A (Killed In Action); kool-aid
Трьохсотий	wounded in action	shot up; peanuts

Додаток В. Соціальне опитування “Стан розвитку галузі субтитрування в Україні”

Рис. В.1

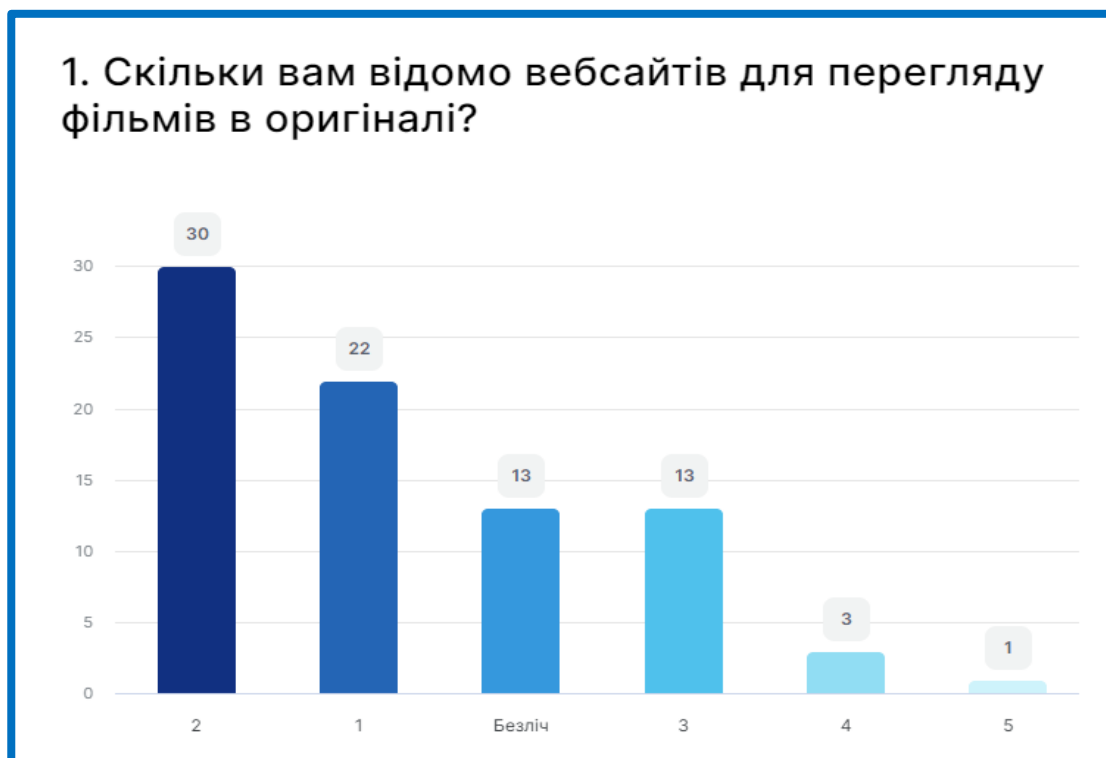

Рис. В.2

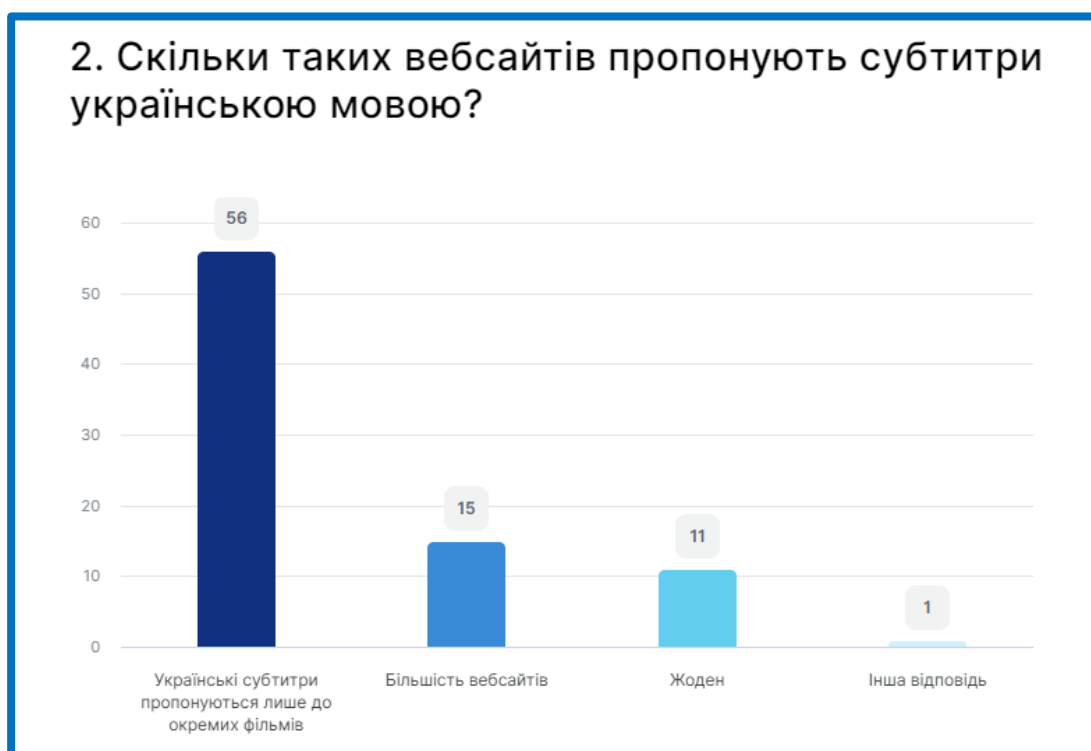

Рис. В.3

3. Чи можете ви назвати відомі вам вебсайти, де можна переглядати фільми в оригінальній озвучці з українськими субтитрами?

ANSWER	RESPONSES	RATIO
Netflix	16	19.3%
Megogo	5	6%
-	4	4.8%
Ютуб	3	3.6%
Ні	3	3.6%
Нетфлікс	3	3.6%

Ютуб, мегого	1	1.2%
ютуб, мегого	1	1.2%
нетфлікс,	1	1.2%
Не можу згадати	1	1.2%
Не можу.	1	1.2%
на даний момент не пригадую сайту, де були б субтитри українською :(1	1.2%
На безплатних вебсайтах лише російські субтитри:(1	1.2%
Можливо на hdreзка щось є, але я не впевнена.	1	1.2%

Бачив тільки uakino.club, але майже не користуюся ним.	1	1.2%
YouTube. Netflix	1	1.2%
YouTube, Netflix	1	1.2%
YouTube. Megogo	1	1.2%
Youtube	1	1.2%
youtube	1	1.2%
www.netflix.com/ua	1	1.2%
Uakino.club, megogo	1	1.2%

Sweet.tv, youtube	1	1.2%
Sweet.tv	1	1.2%
Rezka.ag; netflix	1	1.2%
Rezka	1	1.2%
New deaf	1	1.2%
Netflix YouTube Megogo	1	1.2%
Netflix, YouTube	1	1.2%
Netflix, Sweet.tv, megogo	1	1.2%

ANSWER	RESPONSES	RATIO
Netflix, Megogo	1	1.2%
Netflix, Disney TV, Apple TV, FoxStudios	1	1.2%
Netflix	1	1.2%
Мегого.нетфлікс. світтиві.	1	1.2%
megogo, sweet.tv	1	1.2%
Megogo/ Netflix	1	1.2%
Megogo, Ivi, ororo,Netflix, YouTube	1	1.2%
Megogo	1	1.2%
megogo	1	1.2%

Додаток Д. Неузгодженості перекладу субтитрів у фільмі “Lone survivor”

Рис. Д.1

Калька: “Red Wings” – “Червоні Крильця”

Рис. Д.2

Переклад відповідною повною формою аббревіатури: “QRF” – “сили швидкого реагування”

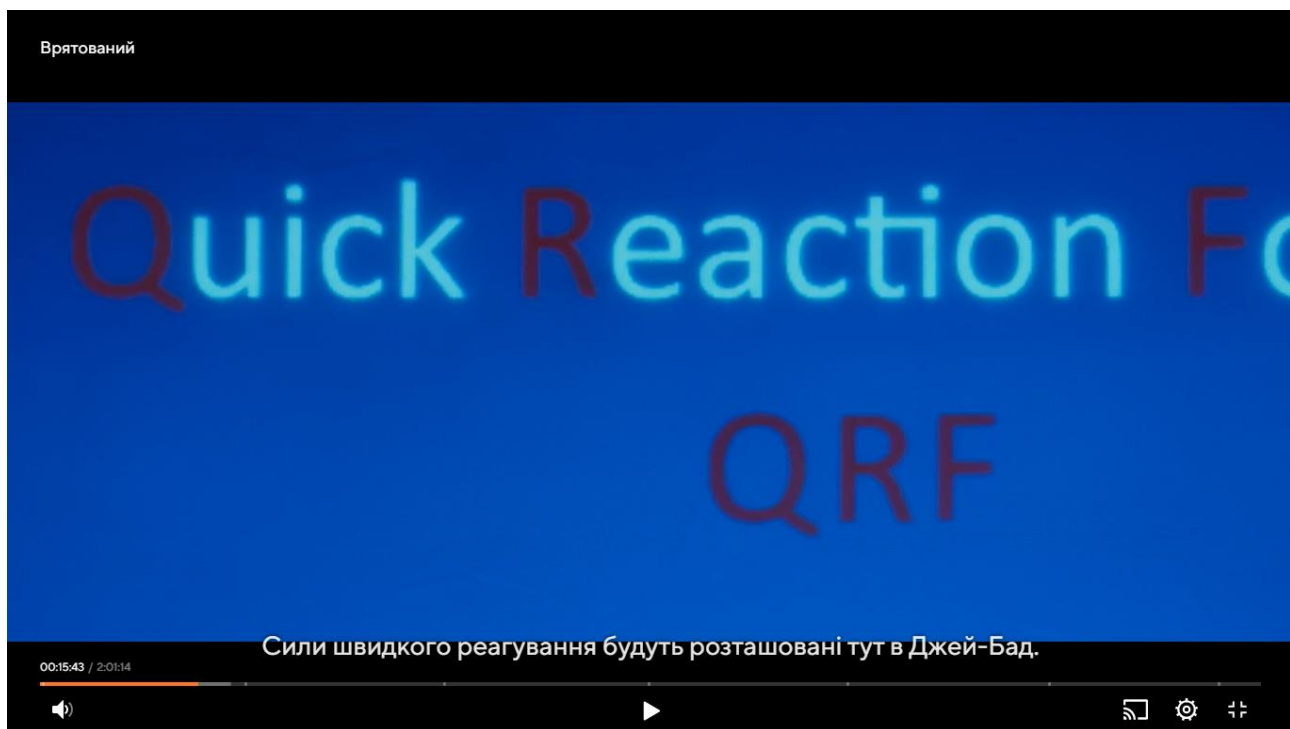

Рис. Д.3

Неузгодженість перекладу: “QRF” – “СБР”

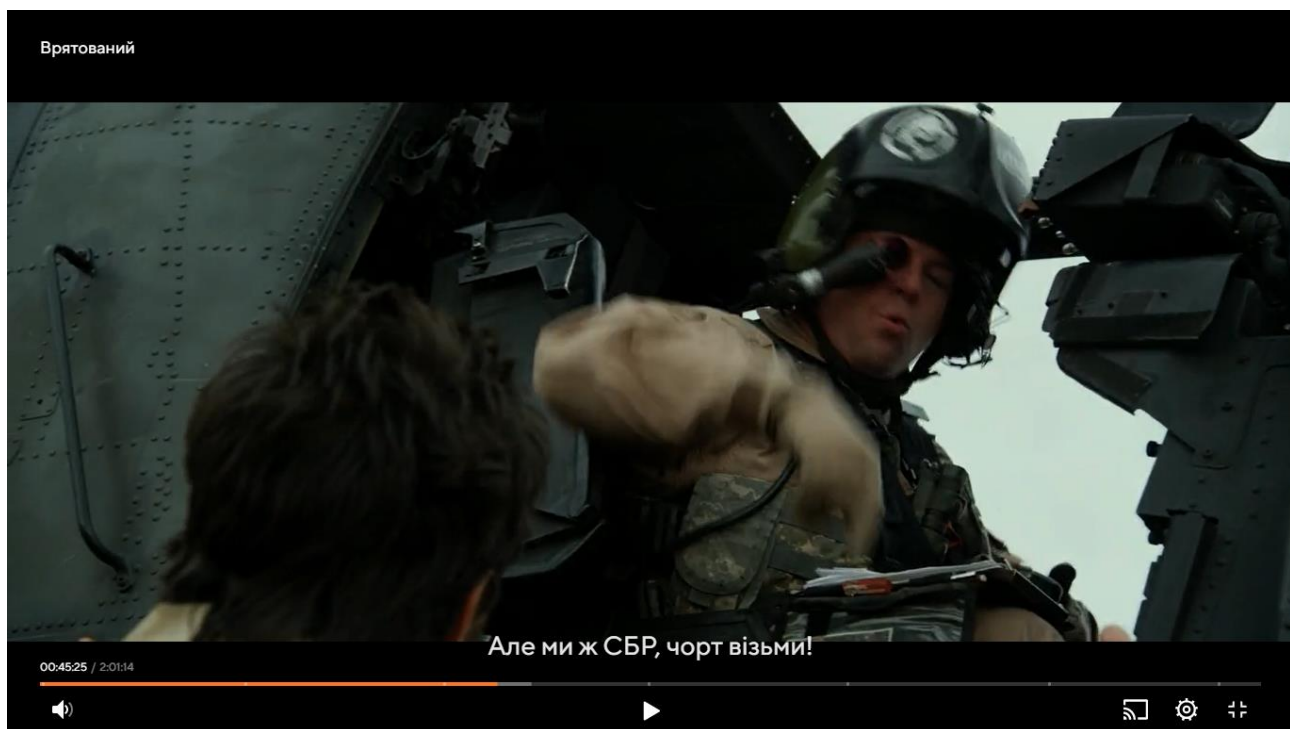

Рис. Д.4

Неузгодженість перекладу: “QRF” – “СБР”

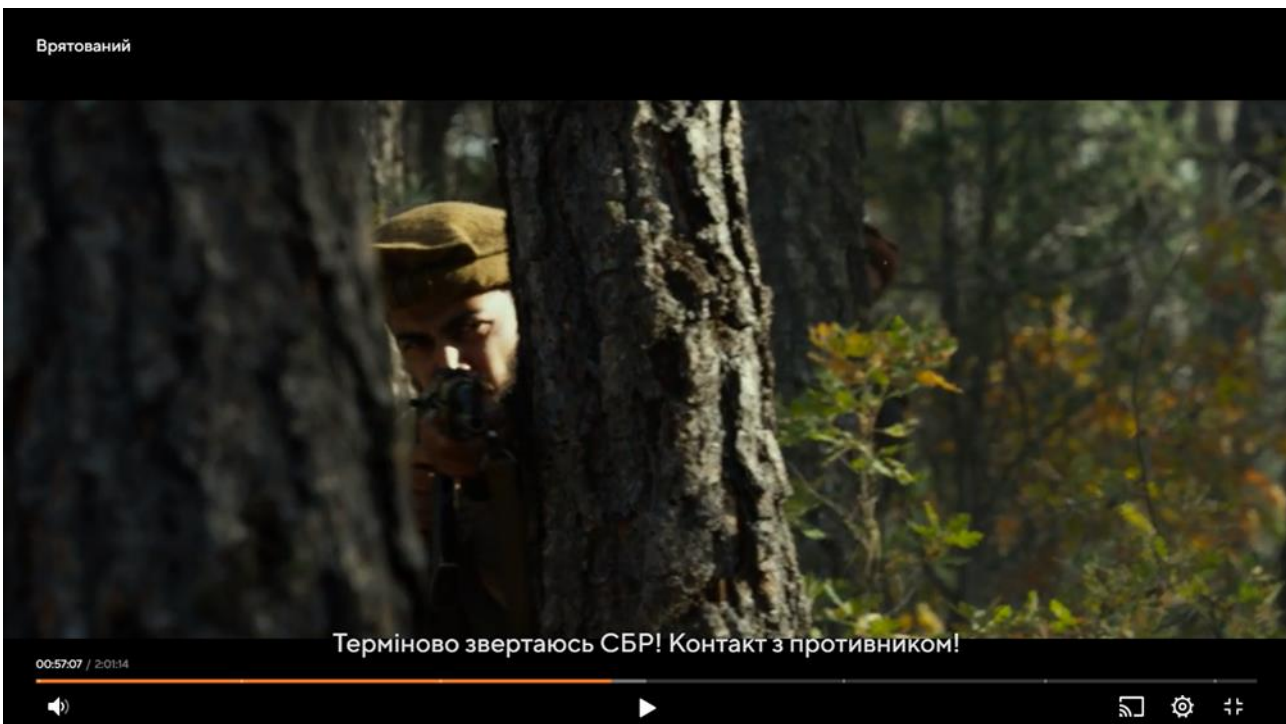
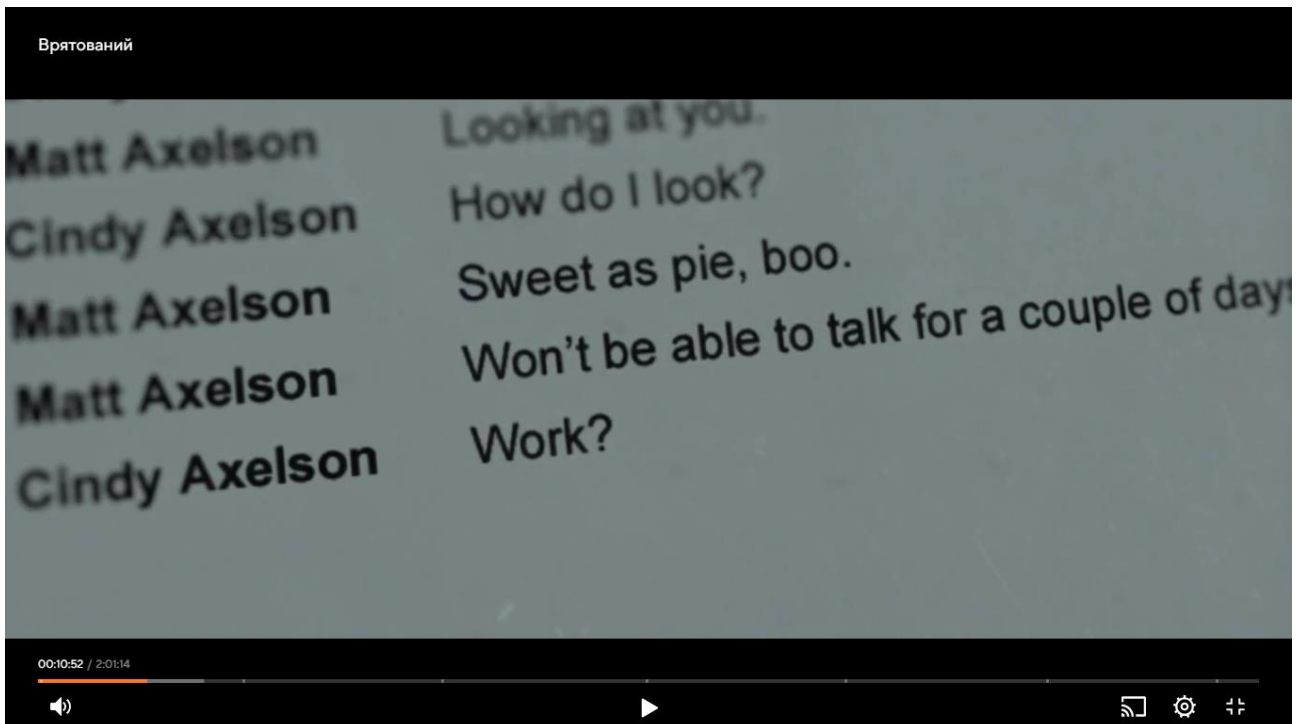

Рис. Д.5

Помилки транскодування та правопису “Chinook” – “Чинук”; “Apache” – “апаши”

Рис. Д.6

Відсутність перекладу до внутрішньокадрових написів

Додаток Е. Термінологічний словник-мінімум до фільму “Lone survivor”

Concealment	затаювання; прикривання; приховування
ROE (Rules of engagement)	правила ведення бойових дій
Chinook	Боїнг СН-47 “Чінук” — американський важкий військово- транспортний вертоліт
Apache	АН-64 “Апач” — американський основний ударний вертоліт
QRF (quick reaction force)	СШР (сили швидкого реагування)
LZ (Landing Zone)	злітно-посадковий майданчик; зона висадки
Red Wings	операція “Червоні крила”
Petty officer	Старшина
Commander	Командер
UDT (Underwater Demolition Teams), Frogmen	групи підводних підривників
the SEALs	“Морські котики” — військовий підрозділ спеціального призначення Військово-морських сил США
radio check	перевірка зв’язку
Copу	Прийнято
Roger	зрозумів/ прийнято
comms (military communications)	військовий зв’язок/ сигнали
RPG	РПГ – ручний протитанковий гранатомет
LT (lieutenant)	Лейтенант

MGRS (Military Grid Reference System)	військова система прямокутних координат
digit grid	Координати
Pashtunwali	Кодекс честі Паштунвалі

Додаток Ж. Аналіз автоматизованих субтитрів у фільмі “Alone We Fight”

Рис. Ж.1

Відсутність перекладу до вступних титрів фільму

Рис. Ж.2

Відсутність перекладу до вступних титрів фільму

Рис. Ж.3

Невідповідність відмінків та родів: *“Jackie, have you lost anyone around here?”* –
“Джеккі, ти втратила когось на війні?”

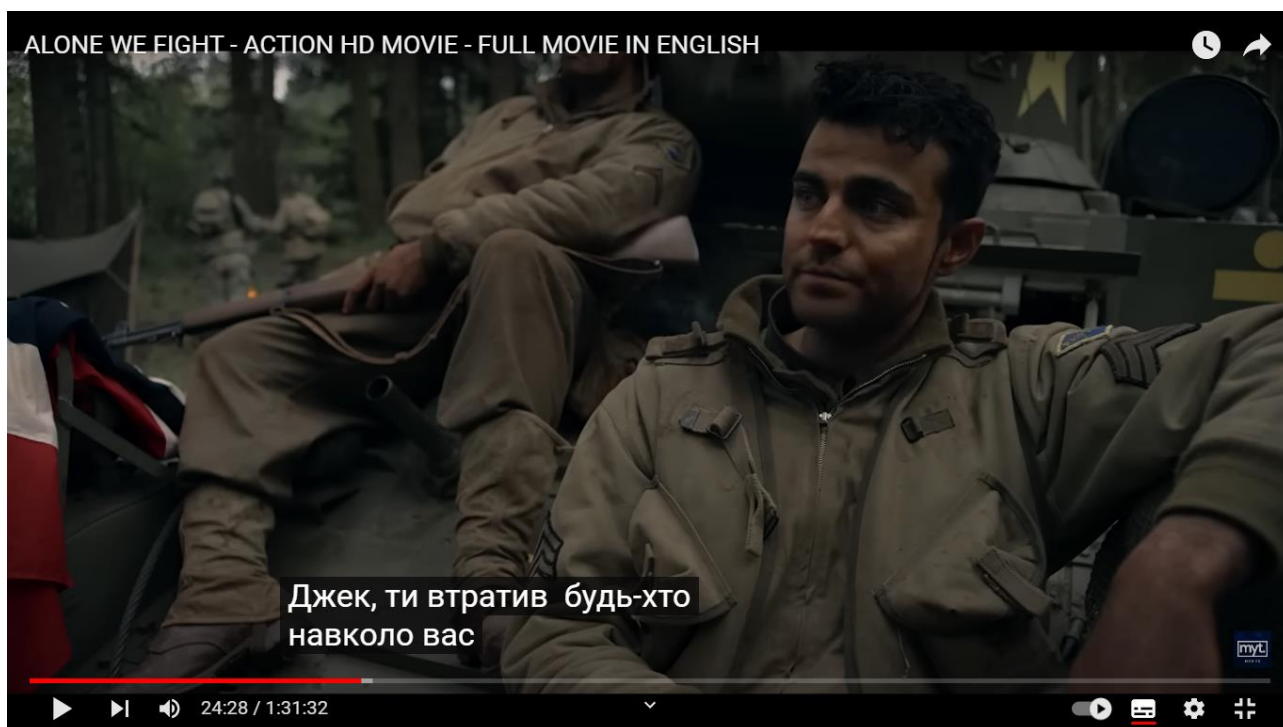

Рис. Ж.4

Буквалізм: *“keep your head down”* – *“тримати опустити голову”*

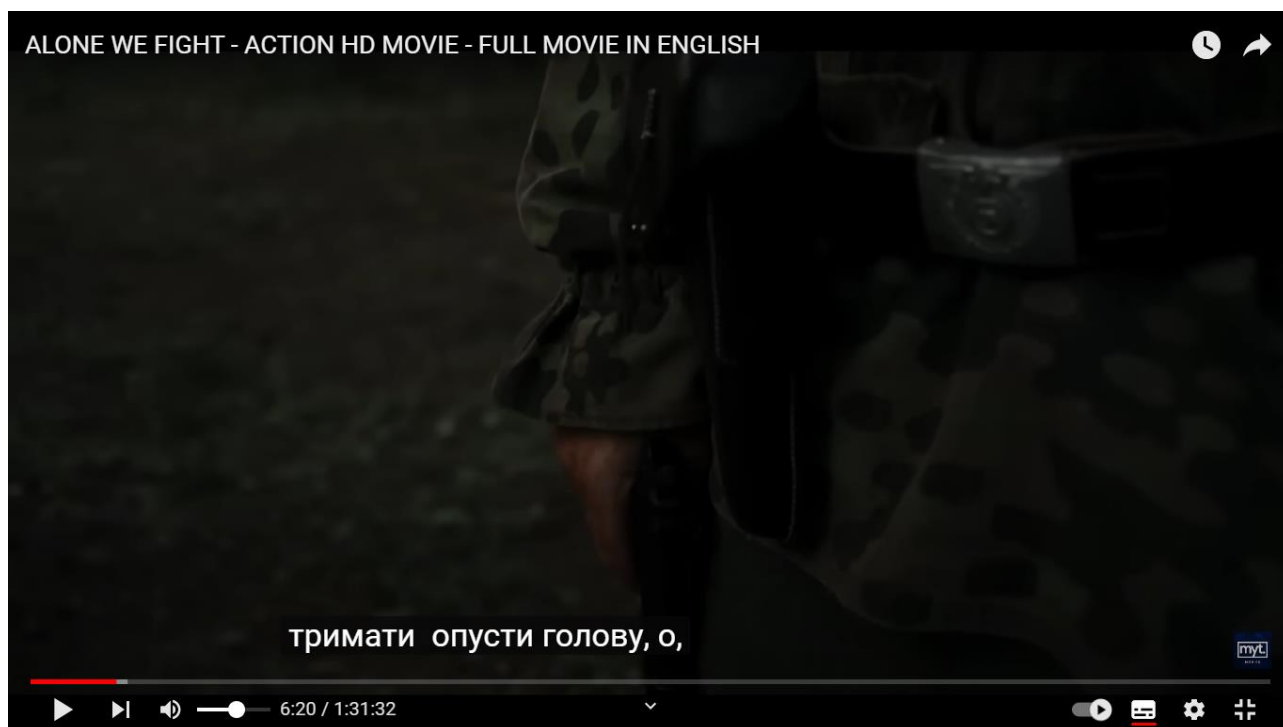

Рис. Ж.5

Неадекватний переклад: “SS are crawling all over the goddamn place, ...” – “це повзання по всьому проклятому місці, ...”

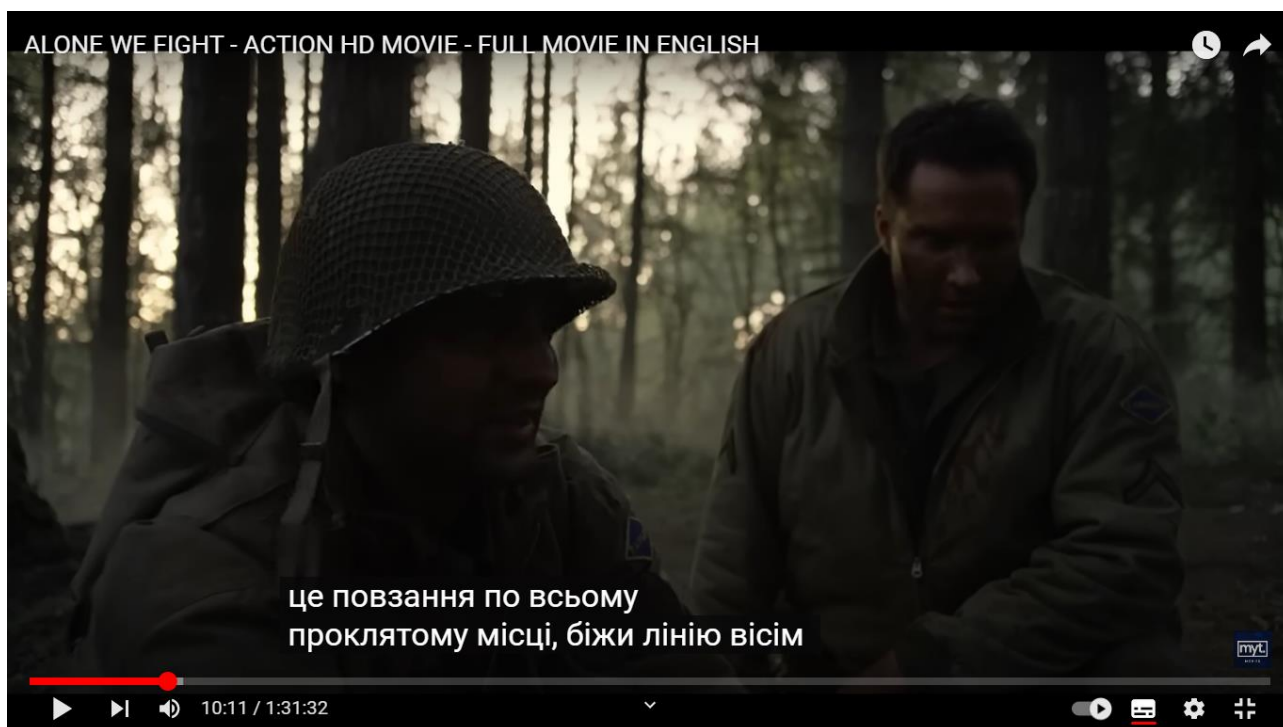

Рис. Ж.6

Неадекватний переклад та пунктуаційні помилки: “... run line ain't but a thousand yards from here” – “... біжи лінію вісім на тисячу ярдів звідти, ...”

Рис. Ж.7

Помилка відтворення пасивного стану: *“I got three rangers, colonel. More than enough to get the job done”* – *“У вас є три рейнджери, прийдіть більше, щоб отримати роботу виконано”*

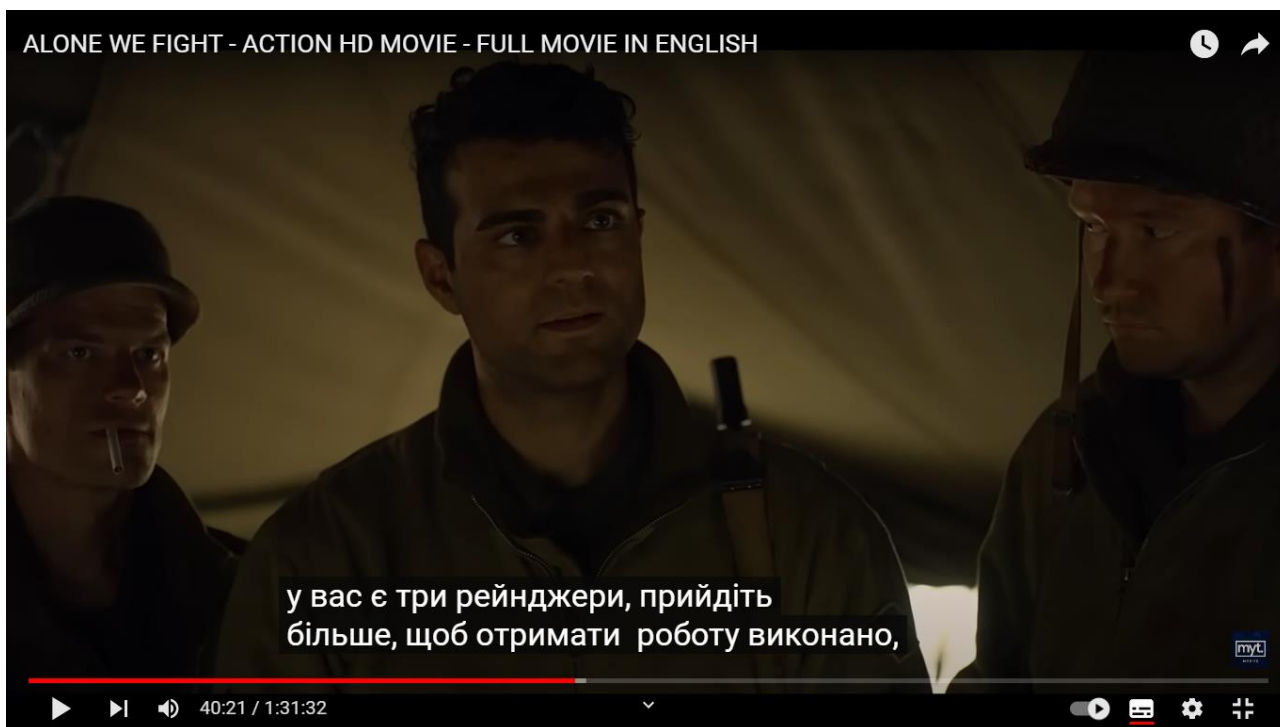

Рис. Ж.8

Відсутність функції розпізнавання інших мов: *“Nein”* (німецьке “ні”) – *“дев’ять”*

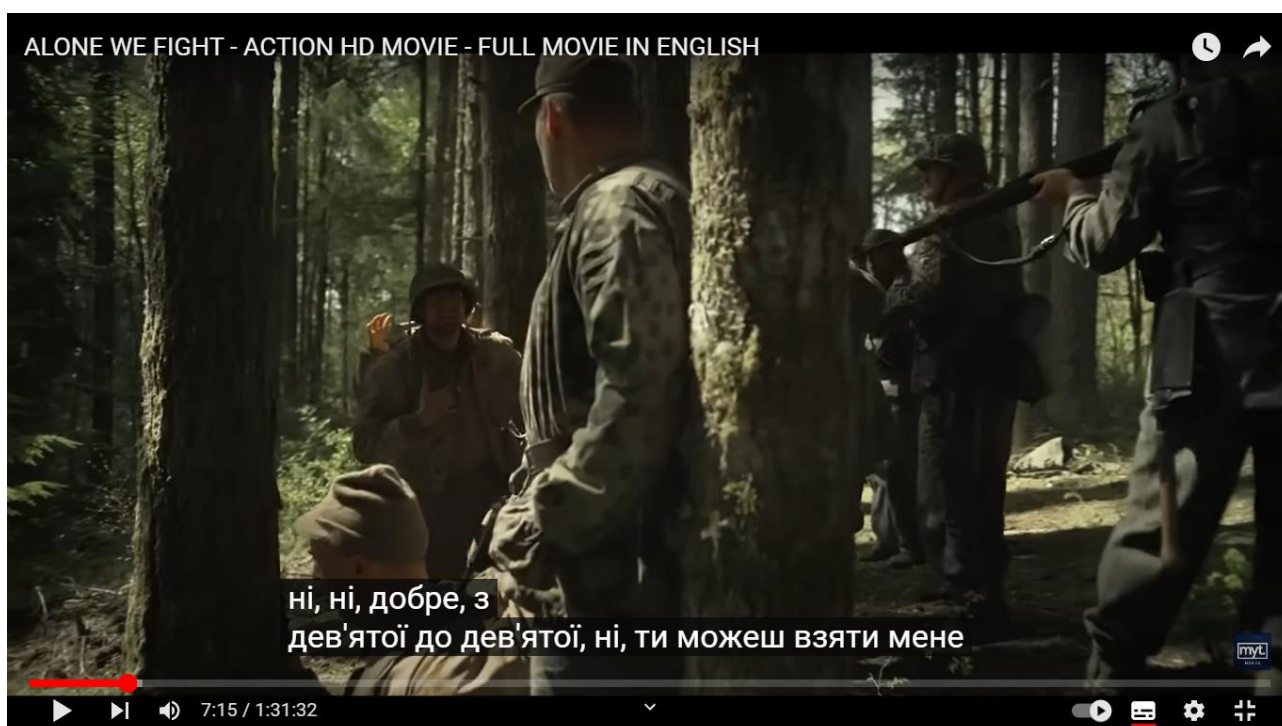

Рис. Ж.9

Контекстуальна, пунктуаційна та логічна помилки: “You hear that whistle? Those ain’t no 88s!” – “так, цей свисток, це не 88-ї”

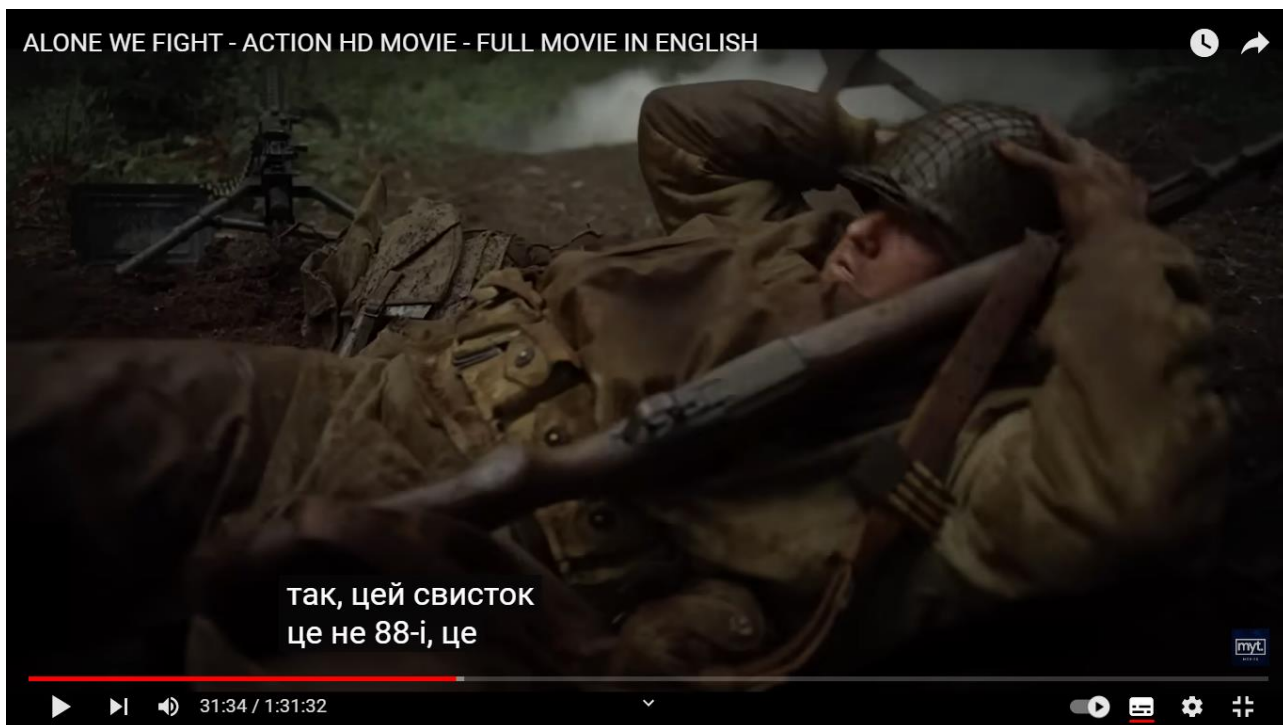

Рис. Ж.10

Спотворення стилістики фільму: “[Background noise]” – “[Оплески]”

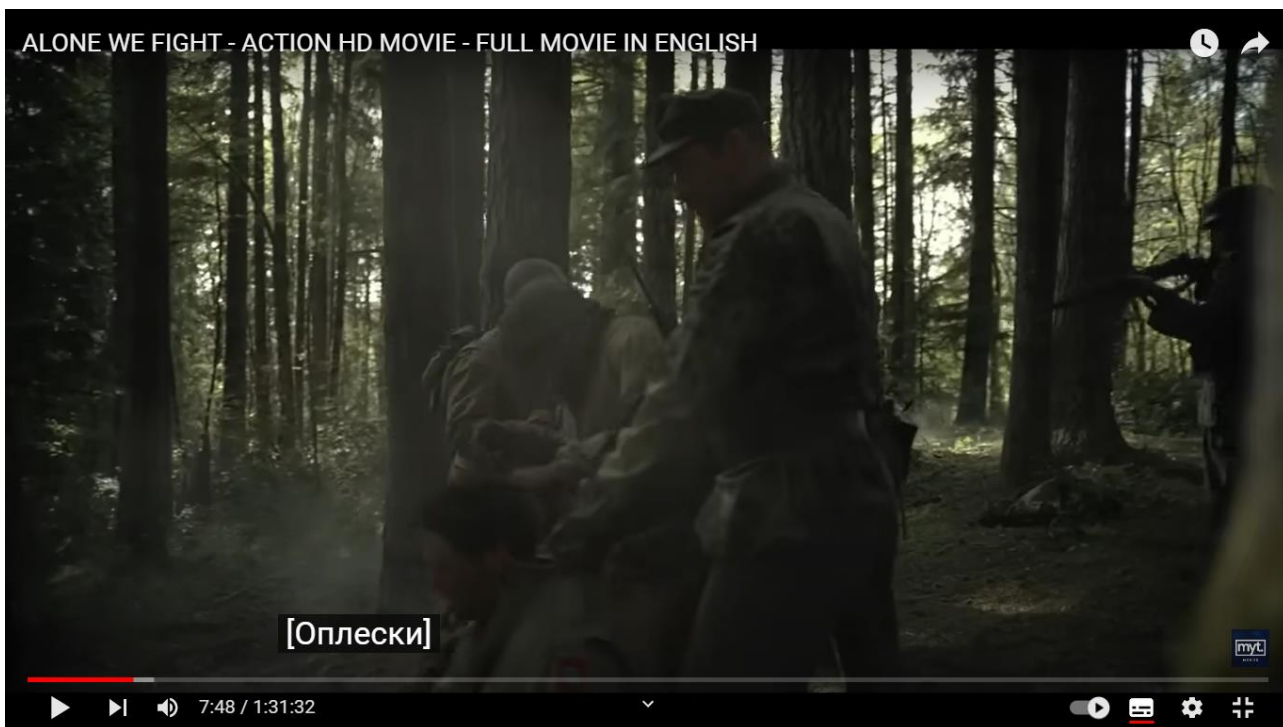

Рис. Ж.11

Буквалізм і граматична помилка утворення відмінкових форм: *“Three bullets. Center mass.”* – *“три кулі, центрально масу,”*

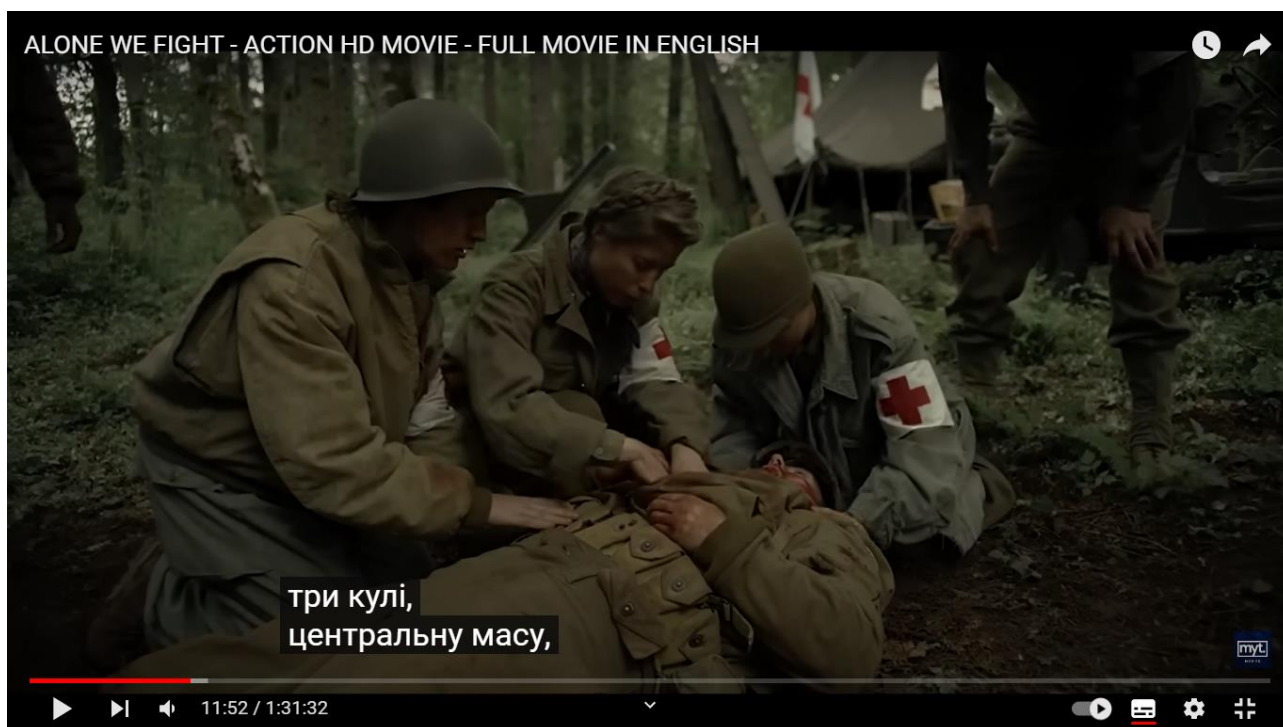

Рис. Ж.12

Неадекватний переклад (вживання слів у невластивому значенні): *“One behind the left rib. Two went straight through.”* – *“одну позаду леопарда, через якого вона прийшла”*

Рис. Ж.13

Неадекватний переклад (порушення логіки та вживання слів у невластивому значенні): “Boston, I got one bag of grenades and one satchel charge” – “Бостон, я маю одну сумку, яку ти з’їсиш в одній сумці”

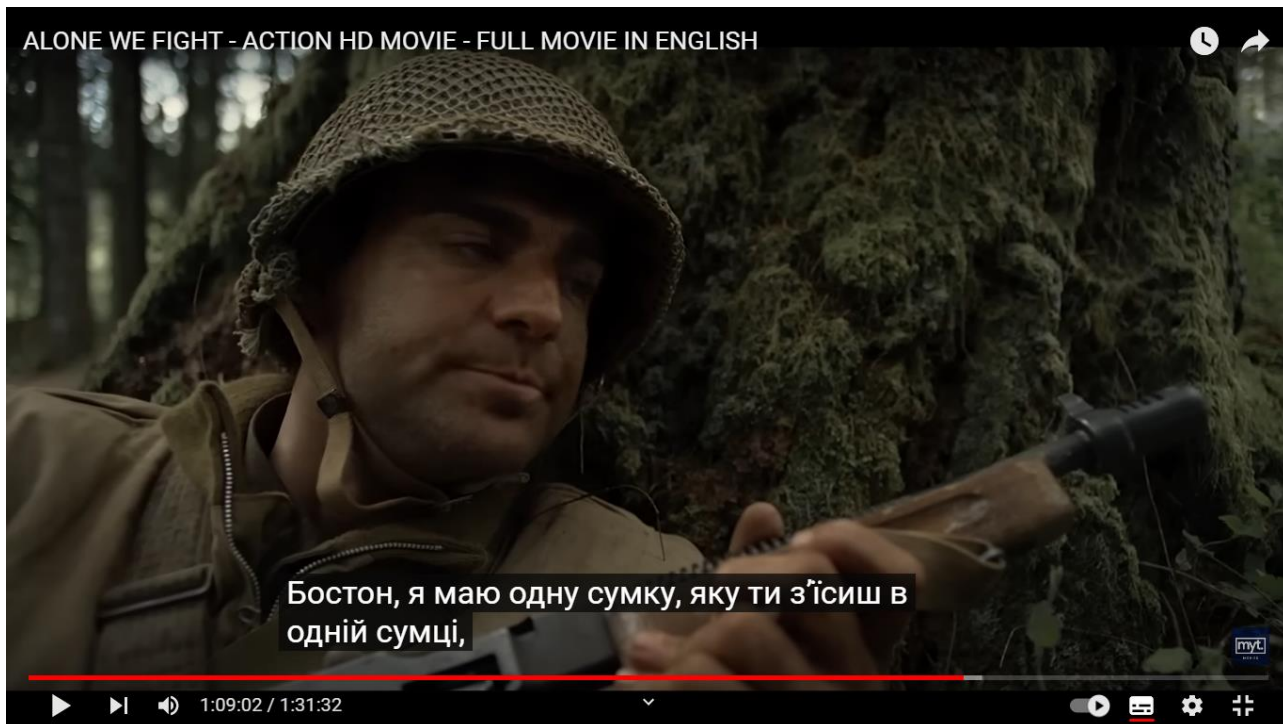

Рис. Ж.14

Лексична помилка: “mortar team” – “моторна команда”

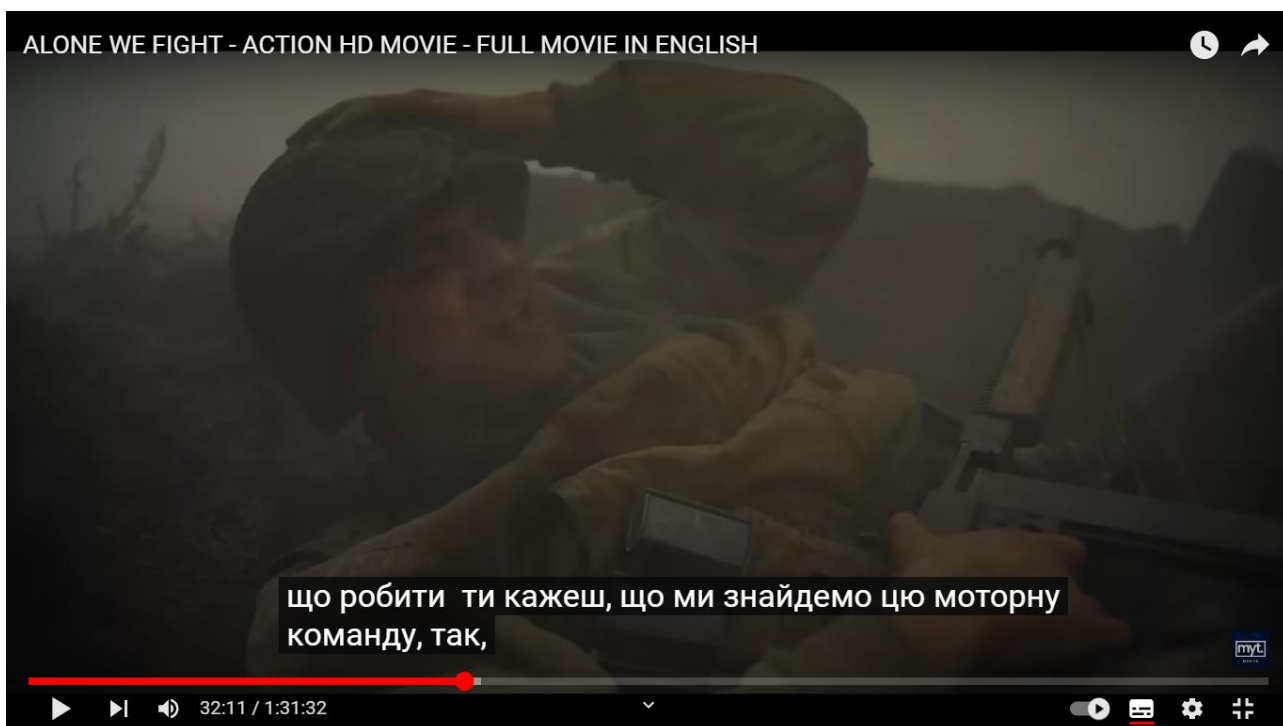
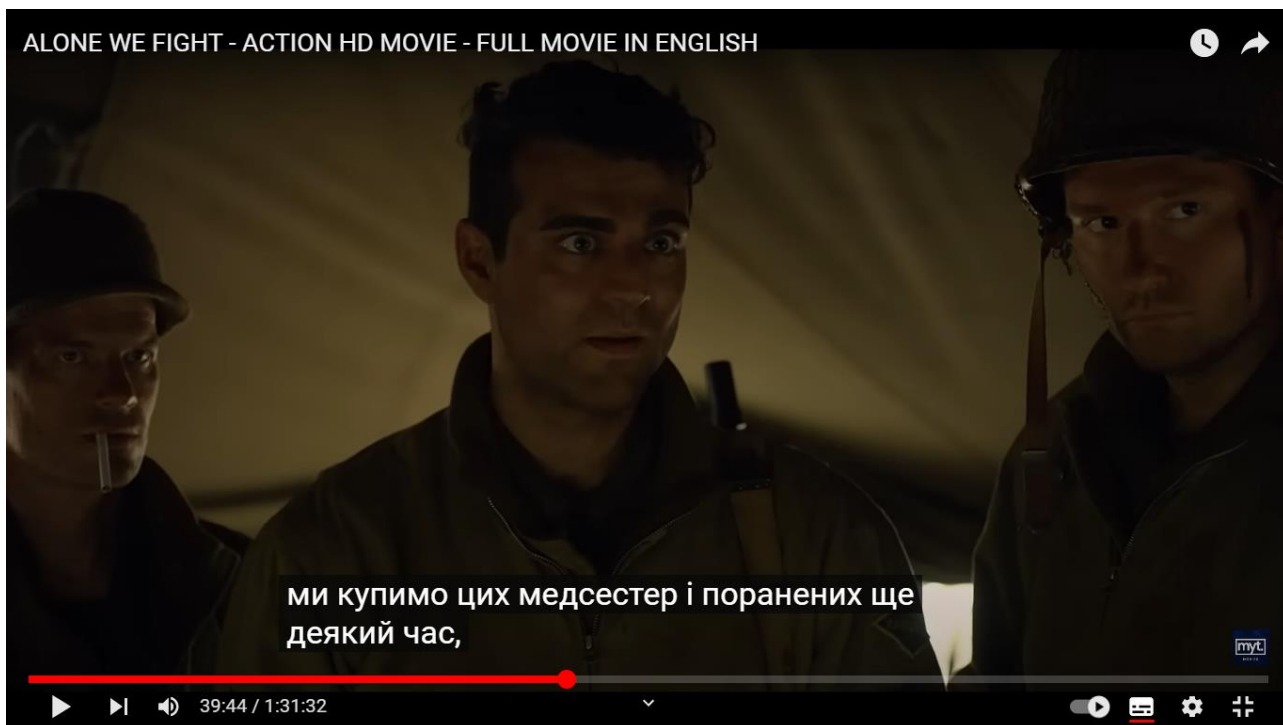
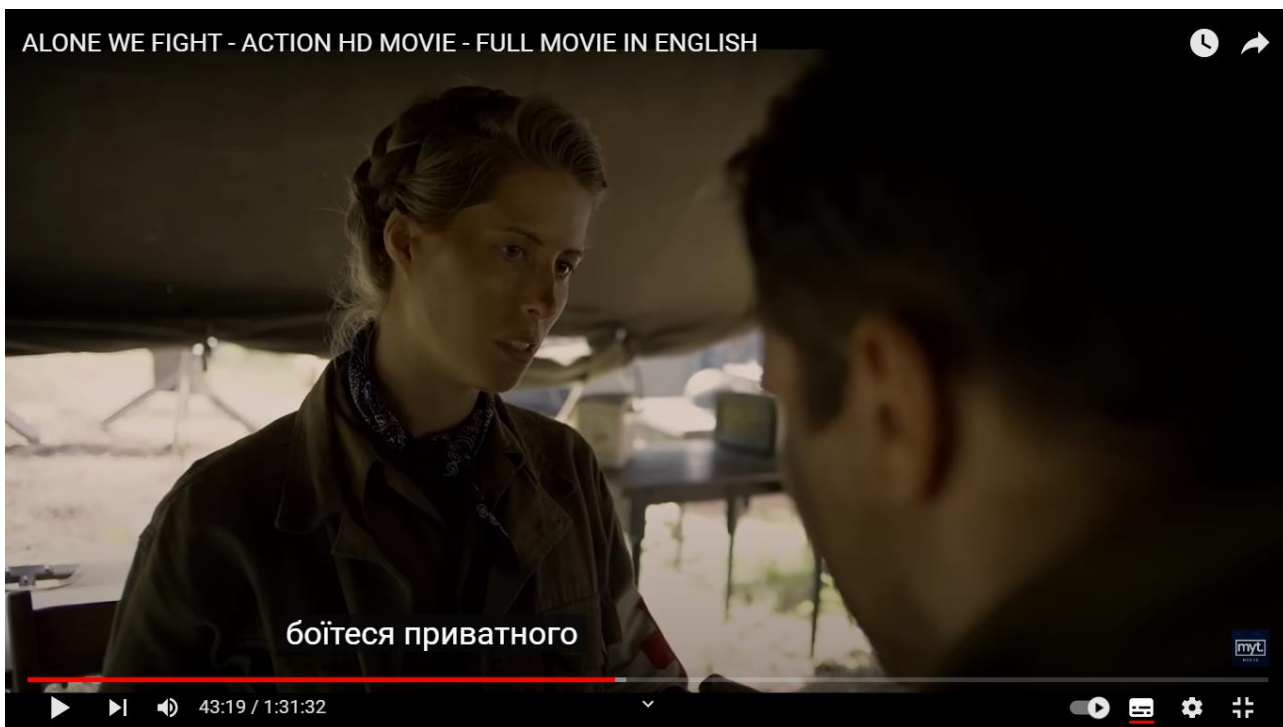

Рис. Ж.15

Логічна помилка: “buy these nurses and the wounded some more time” – “купимо цих медсестер і поранених ще деякий час”

Рис. Ж.16

Невдало підібраний відповідник: “Private” – “приватний”

Додаток К. Аналіз професійних субтитрів у фільмі “13 Hours: The Secret Soldiers of Benghazi”

Рис. К.1

Стратегія конкретизації: “*What you’re not so good at is doing what you’re told*” –
“*А з виконанням наказів у вас проблеми*”

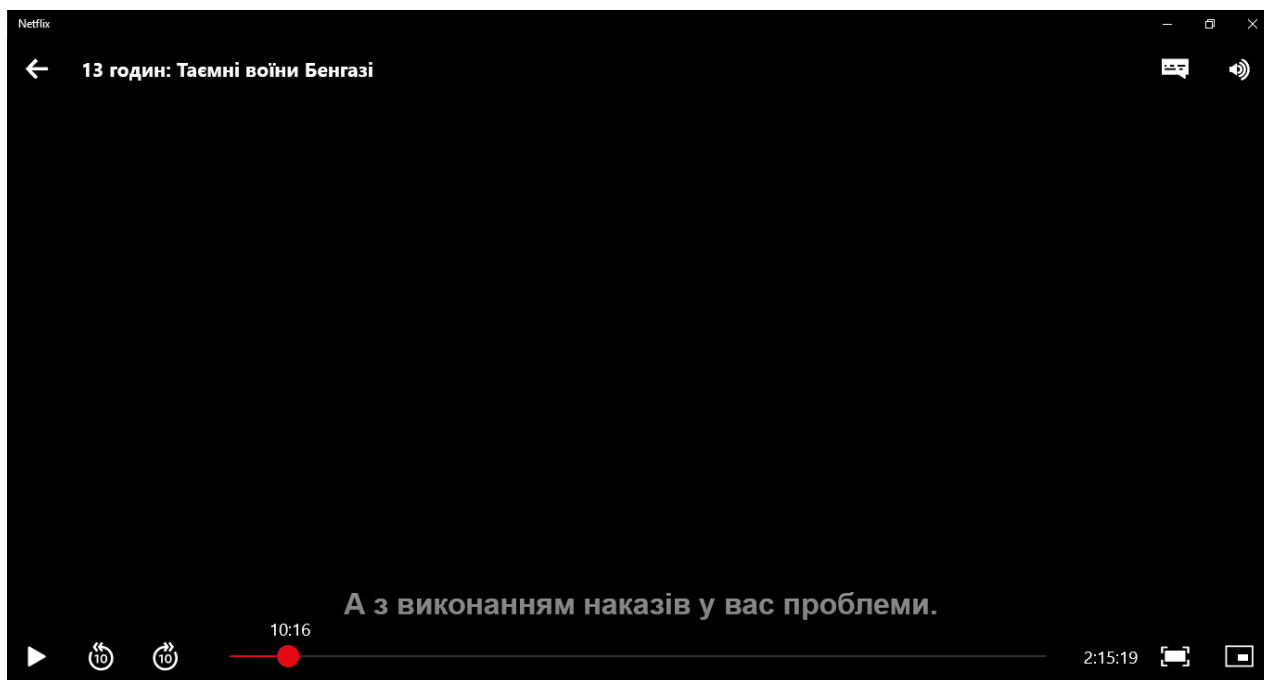

Рис. К.2

Описовий переклад: “*Forced-entry, blast-resistant door*” – “*Двері із захистом від
зламу й підриву*”

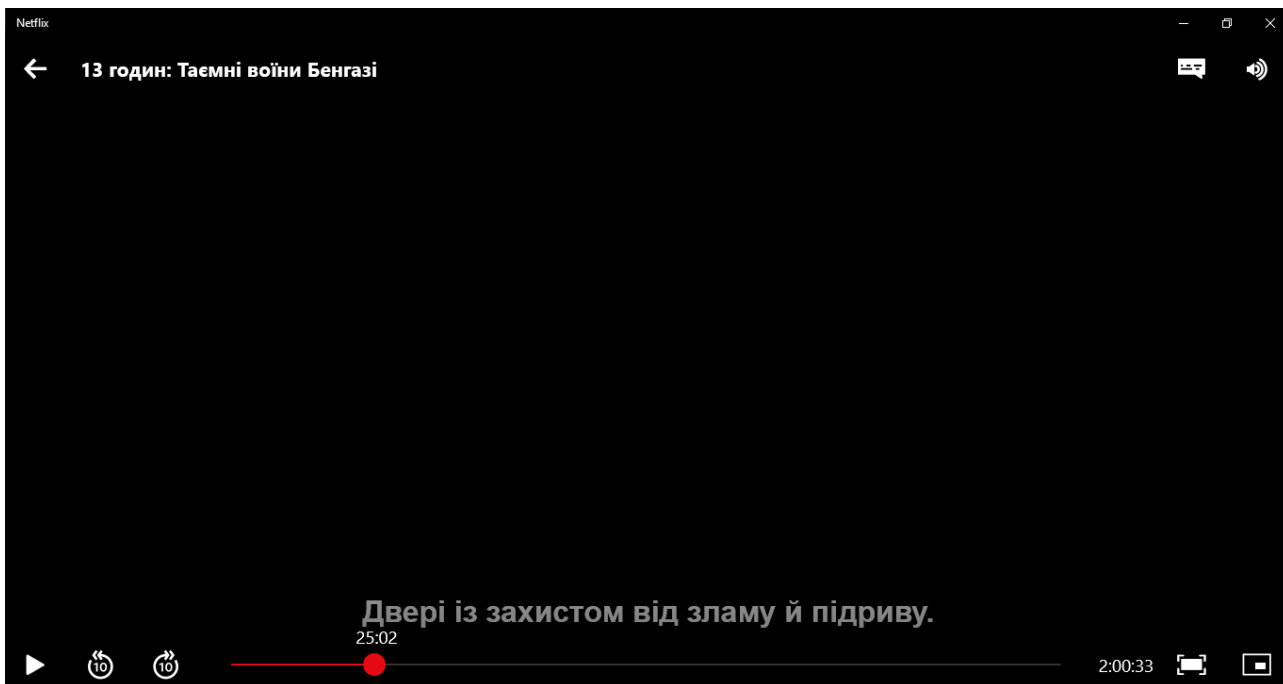

Рис. К.3

Вибір варіантного відповідника: “a contact” – “зв’язковий”

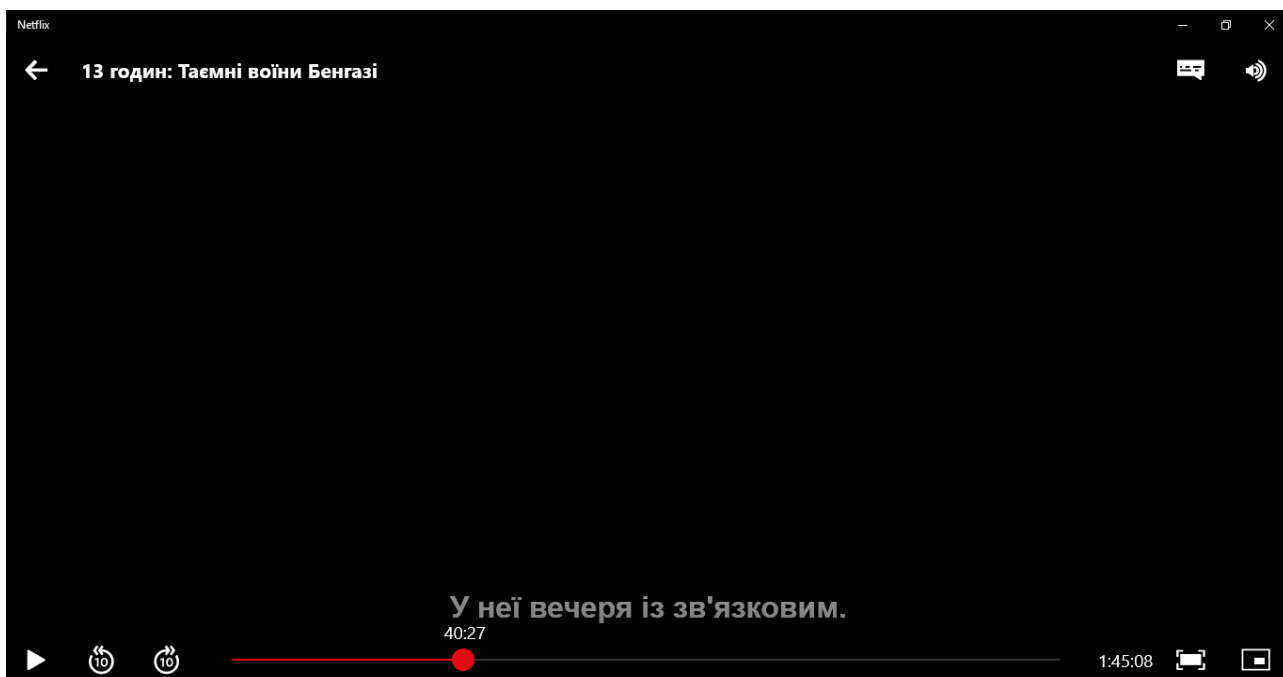

Рис. К.4

Стратегія смислового розвитку: “Now you’re qualified” – “Вважай, ти пройшов підготовку”

Рис. К.5

Стратегія перекладу мени емоційно забарвленим відповідником (до сленгізмів): “if you have useful intel, Tyrone, put it in a memo” – “якщо в тебе корисні розвіддані, Тайроне, то готуй рапорт”

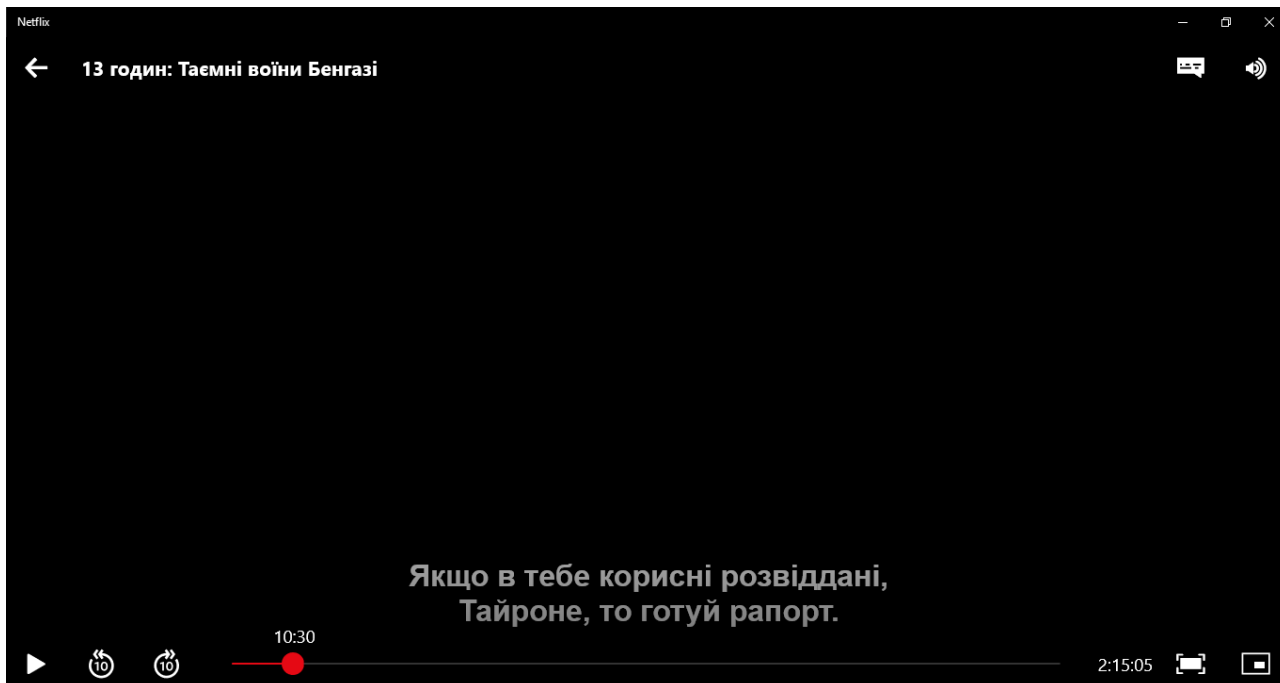

Рис. К.6

Стратегія перекладу мени емоційно забарвленим відповідником (до сленгізмів): “to install secure comms for the Ambo” – “налаштувати безпечний зв’язок для посла”

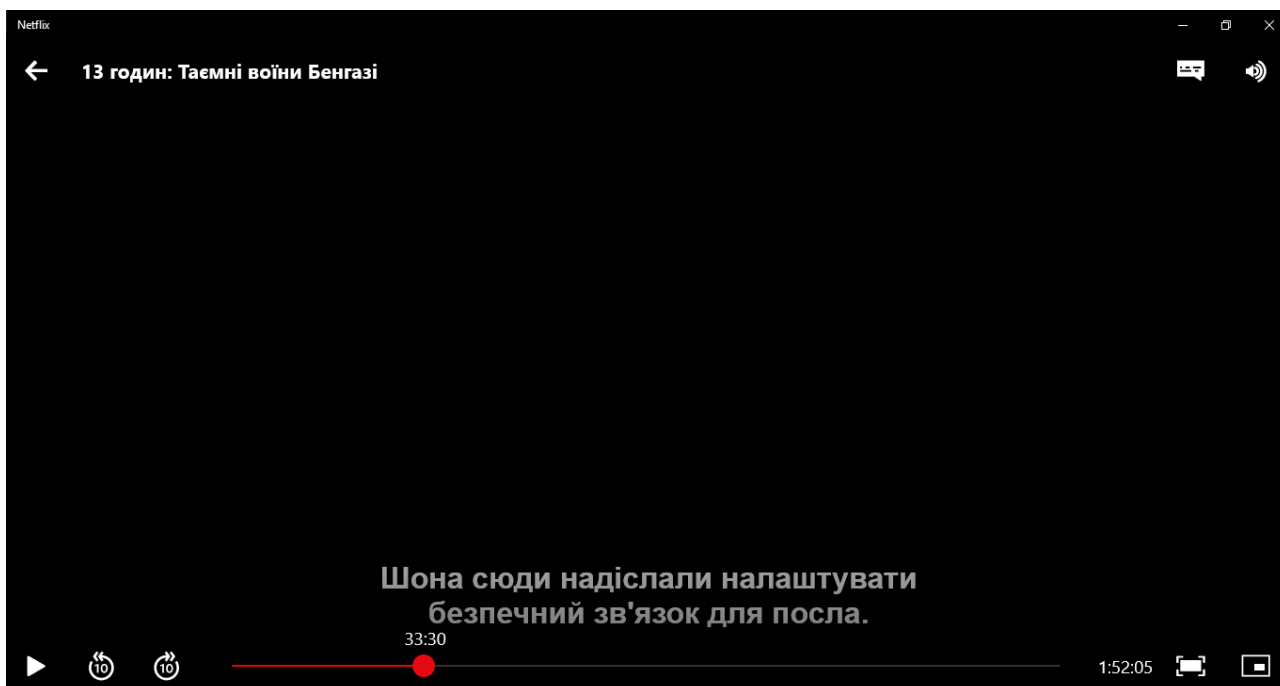
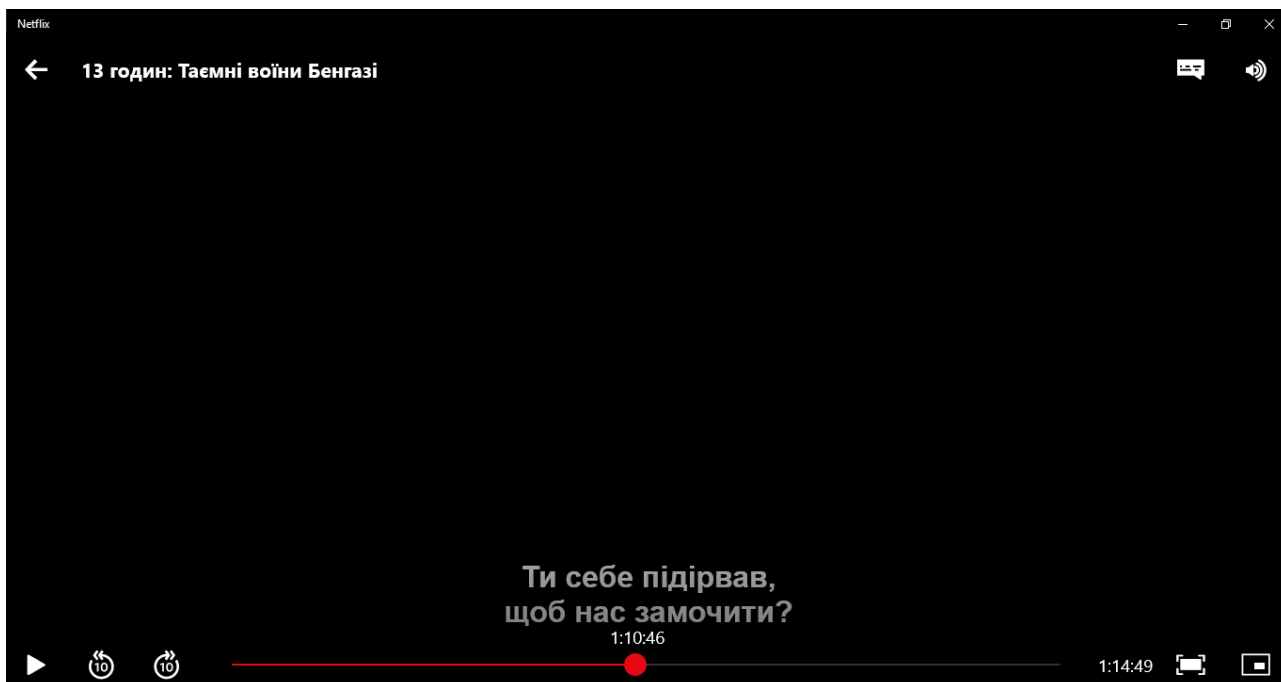

Рис. К.7

Еквівалентний переклад (до сленгового слова): “to frag” – “замочити”

Рис. К.8

Еквівалентний переклад (до сленгового слова): “bird” – “пташка”

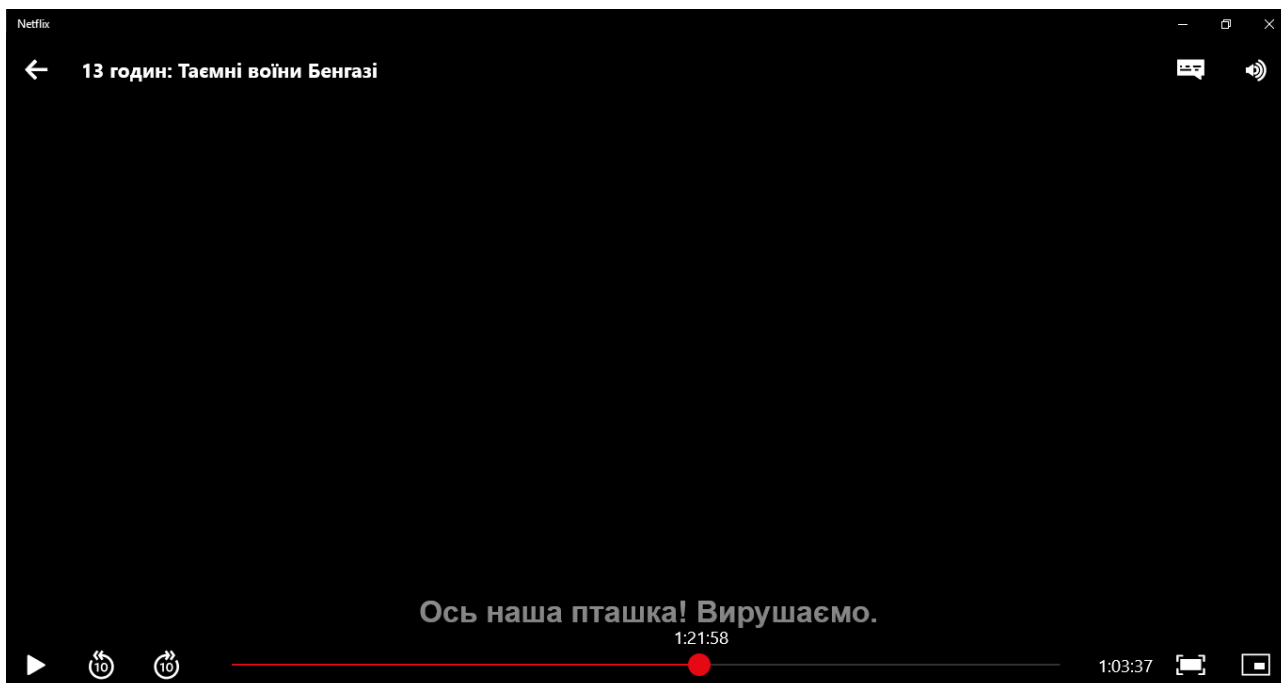

Рис. К.9

Відтворення іронії в перекладі: “*What makes you Special Operators so special*” –
 “Що ж у вас, спецпризначенцях, такого “спеціального””

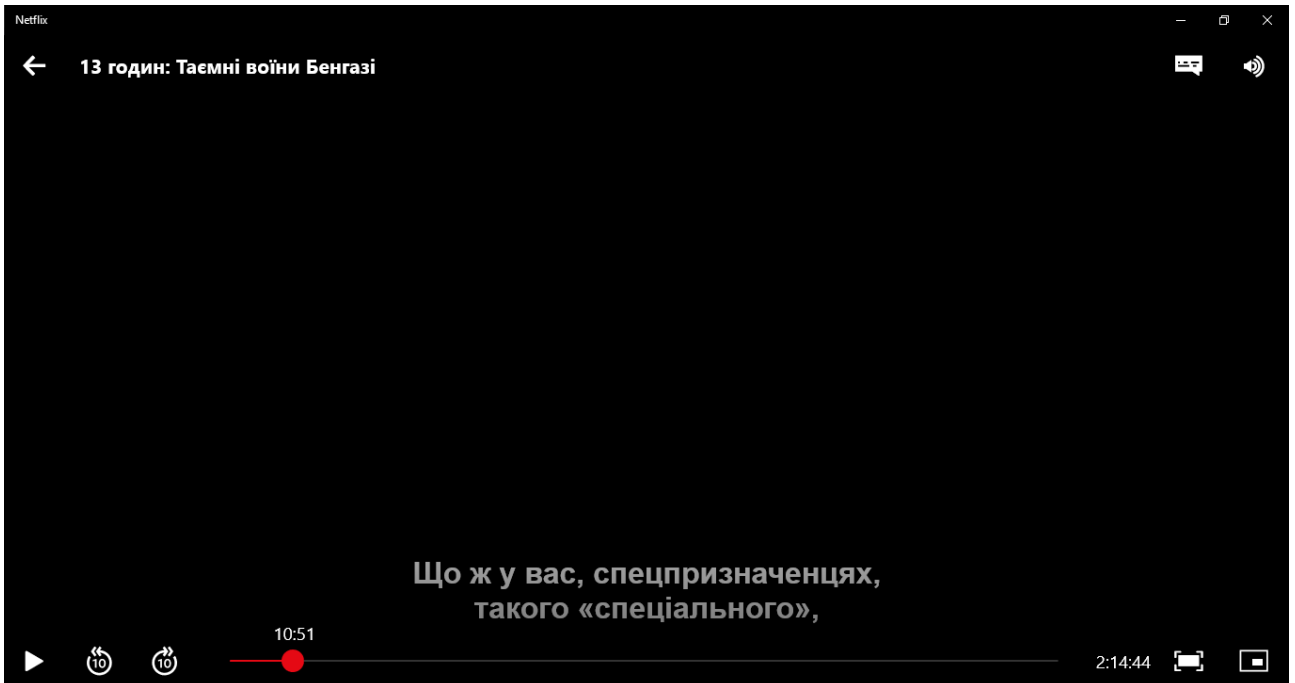

Рис. К.10

Адаптація одиниць вимірювання: “*700 miles*” – “*1120 км*”

Рис. К.11

Стилістична помилка (надмірна формальність): “I’m still waiting to hear back from State on that” – “Я ще чекаю на реакцію Державного департаменту щодо цього питання”

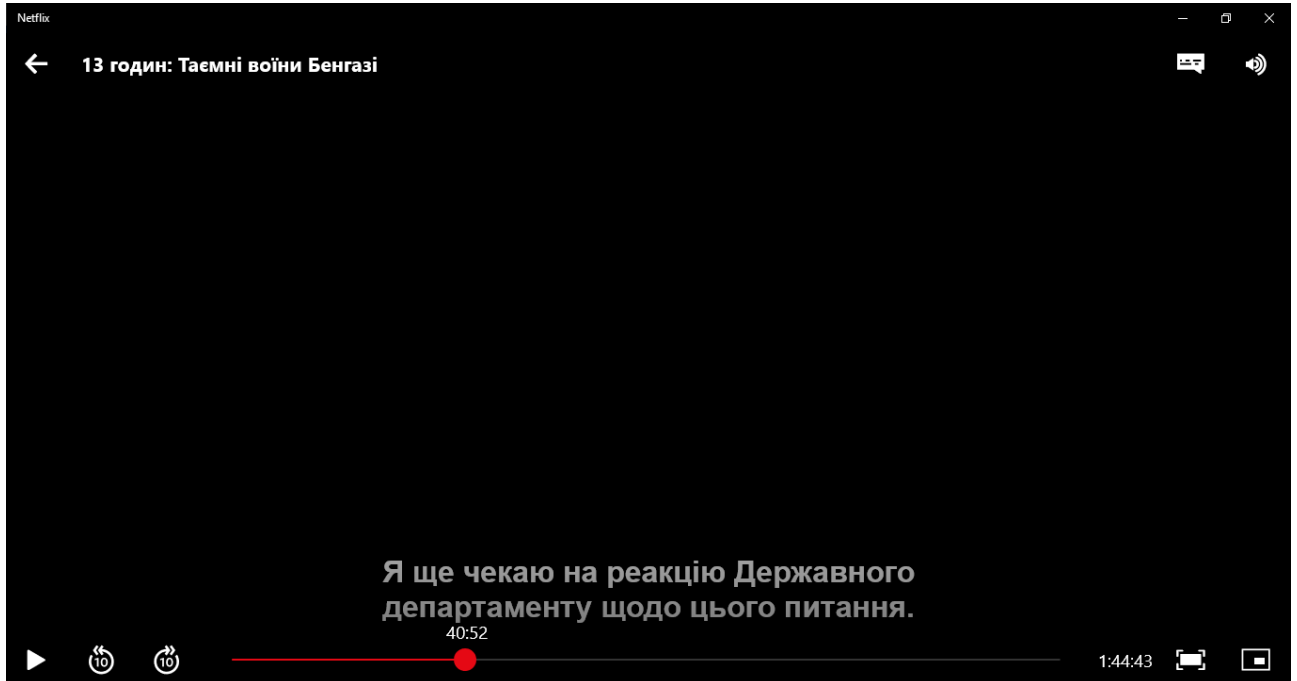

Рис. К.12

Контекстуальна неточність: “I want SITREP on all assets in 5 minutes” – “мені потрібні дані про всі активи за 5 хвилин”

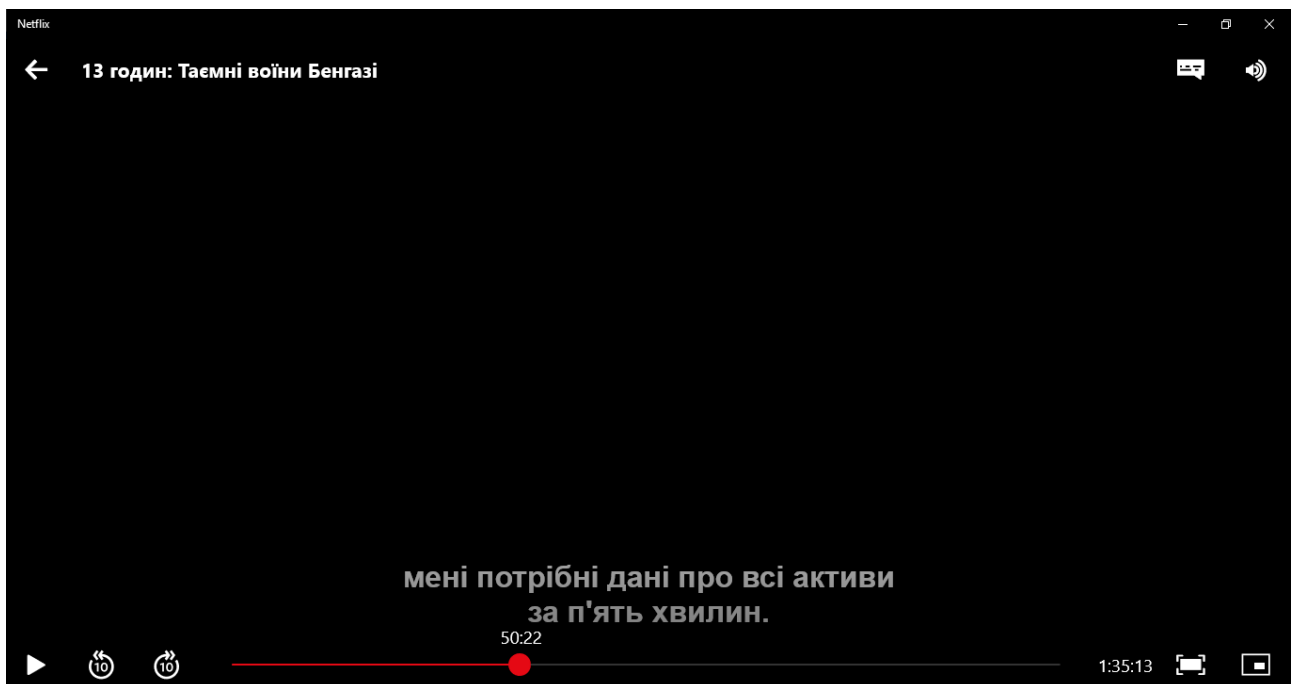

Рис. К.13

Невдале застосування стратегії смислового розвитку (також наявні пермутація та транспозиція): “ROTUS is about to be briefed” – “Брифінг “Першого” практично розпочався”

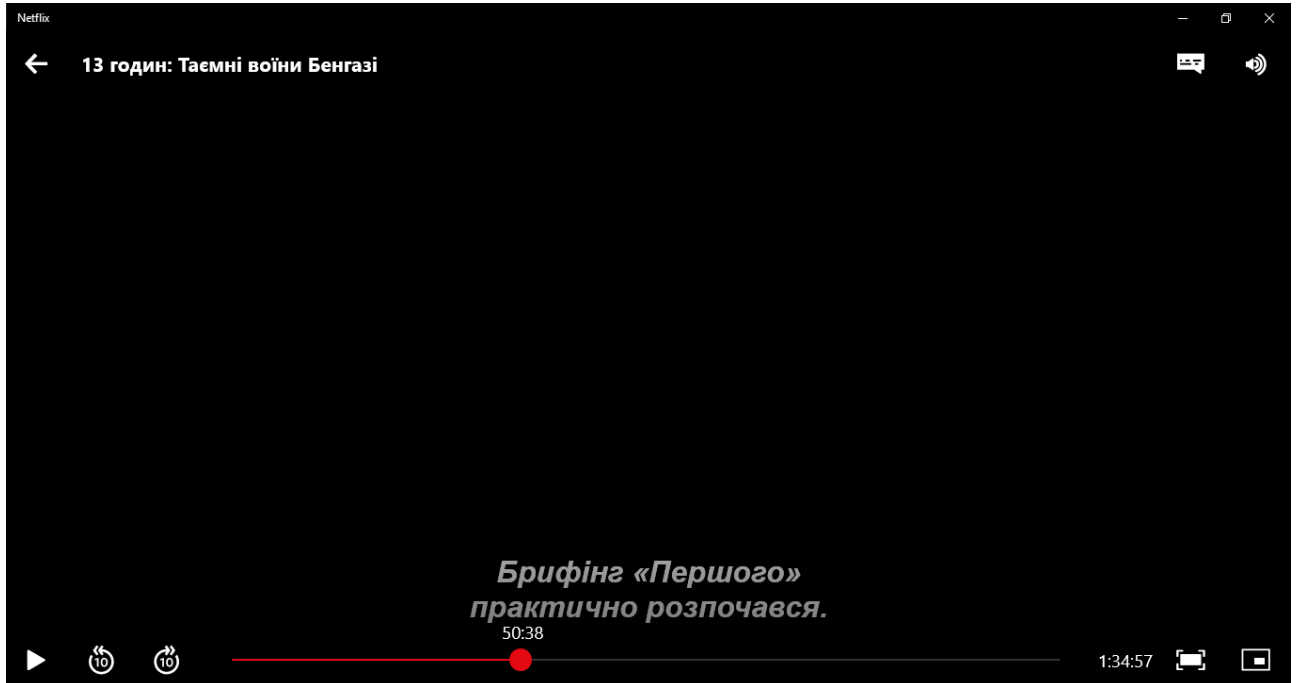

Рис. К.14

Контекстуальна неточність: “Mortars incoming. Get cover!” – “Міни. В укриття!”

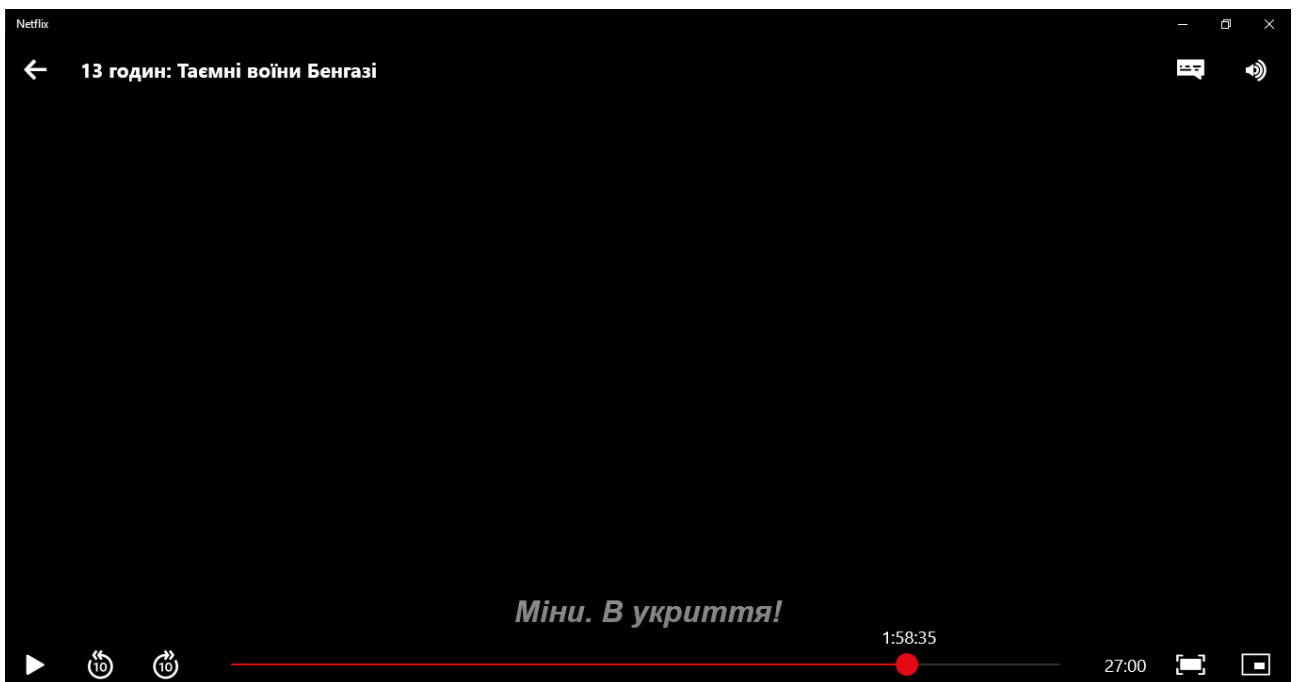
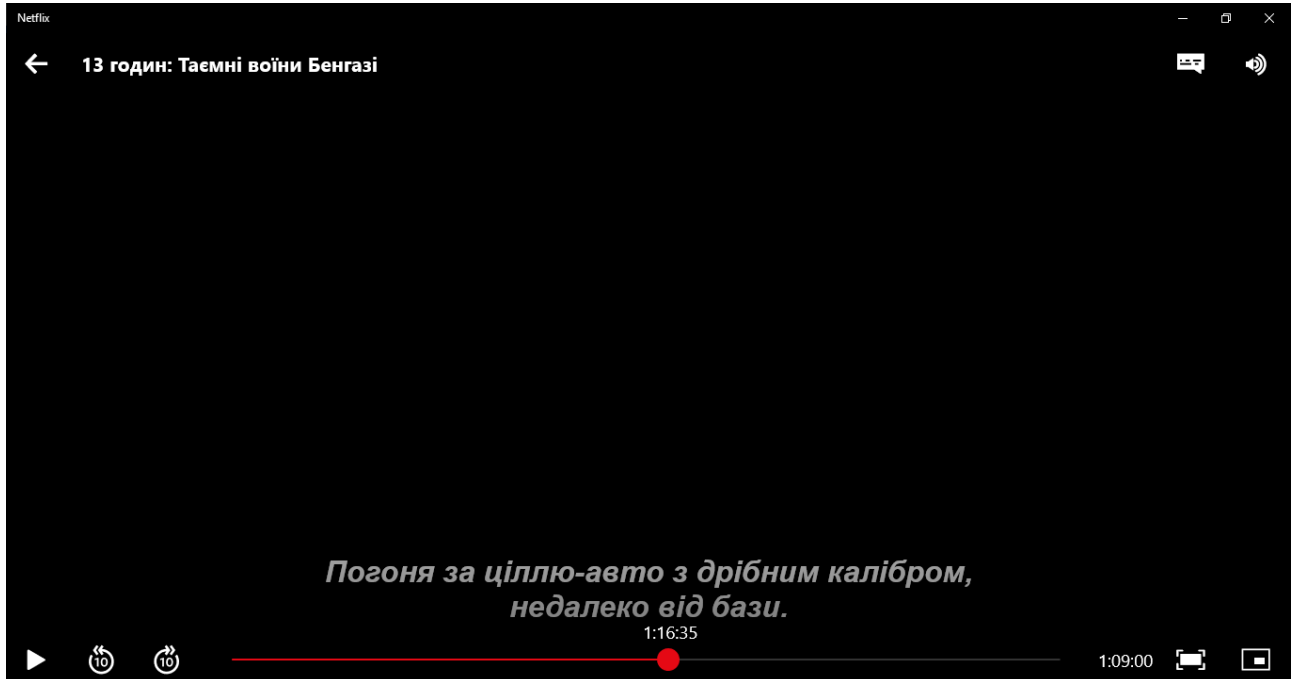

Рис. К.15

Порушення лексичної сполучуваності слів та стратегія вилучення: “*Light fire pursuit of target vehicle half-click south of annex*” – “*Погоня за ціллю-авто з дрібним калібром, недалеко від бази*”

SUMMARY

Military translation is one of the key branches of translation studies in the modern world. The rapid advancements in scientific domains, cutting-edge weaponry, and the escalation of hostilities catalyze the emergence of new military terms. The military terminological system encompasses specialized vocabulary, abbreviations, code words and phrases, culturally loaded lexicon, scientific and technical terminology, as well as slang. This research is devoted to the study of these facets of the military terminological system, and it is followed by practical analysis of translated subtitles in war films. Combining the fields of military and audiovisual translation poses challenges as it requires translators not only to accurately reproduce the content of the original message and adhere to the stylistic conventions, but also to synchronize with the audio and visual elements.

The *problem* of translating military terminology and slang lies in the complexity of choosing appropriate translation strategies. This intricacy arises from various factors, including the homonymy of terms and abbreviations, sociocultural differences (variations in forms of address, military ranks, names of military branches and units), lack of equivalence to culturally loaded lexicon, and the vast array of specialized terms from various military domains (radio communications, tactics, topography, medicine, etc.). The absence of a standardized military terminological system and the limited number of specialized English-Ukrainian military dictionaries lead to ambiguous translations of a single terminological unit and, consequently, to incorrect interpretation of terms since translators cannot apply a standardized equivalent, or explore different meanings of lexical units in order to select an appropriate contextual analogue. Additionally, at the current stage, there are no known studies into military translation within the context of subtitling.

The *relevance of this research* is determined by the solution of the problem concerning the application of translation strategies (transcoding, descriptive translation, addition and omission, permutation, etc.) to the components of the military

terminological system, namely specialized terminology, military slang, abbreviations, and culturally loaded vocabulary. This research aims to address the existing problem of absence of a mechanism for standardization of military terminology by developing recommendations for the application of translation strategies to the aforementioned components of the military terminological system. Moreover, it will facilitate the compilation of modernized lexicographic materials and lay the groundwork for novel research within the domain of military translation, particularly in relation to subtitling.

The *scientific novelty of the research* lies in the first-ever translation analysis of subtitles in war-themed films and the development of a set of recommendations that can satisfy both the technical requirements for subtitling (time and space constraints) and translation aspects in military domain (adherence to grammar and stylistic norms, accuracy in content reproduction, etc.). Additionally, we compiled the glossary of contemporary Ukrainian military slang with English equivalents, and conducted the analysis of the military terminological system, which elucidates the structural attributes of lexical units and facilitates the determination of further translation approaches.

The *aim of the research* entails the creation of a conceptual framework for the military terminological system and development of recommendations concerning the selection of translation strategies for subtitling war-themed films. These recommendations will help to avoid translation flaws and inaccuracies (cultural and logical mistakes, violations of lexical or stylistic norms, ambiguities in rendering military abbreviations, etc.).

The *object of the research* is the strategies and challenges of translating military terminology and slang.

The *subject of the research* is the examples of translation strategies applied in Ukrainian subtitles to American war films.

The *research materials* for this study consist of six Original English, and Ukrainian subtitles for “Lone Survivor” [67; 68]; “Jarhead 2: Field of Fire” [65; 66];

“Stripes” [73, 74]; “American Sniper” [63, 64]; “Alone We Fight” [62; 70]; and “13 Hours: The Secret Soldiers of Benghazi” [60; 61] films.

The theoretical analysis revealed that military terminology was formed as a result of the combination of various social and historical factors (such as military conflicts or technological advancements). It encompasses terms from multiple fields of science (military topography, medicine, etc.) and dynamically evolves.

It was determined that *abbreviations* are linguistic units widely used in the military domain for the purpose of rapid and efficient transmission of information. As a result of the research of abbreviations, based on the dictionary of the US Department of Defense [45] we found that the largest number of military abbreviations belongs to the group of phonetic abbreviations (those that consist of the first letters of the corresponding term and perform a compression function) and their subgroups. Considering the prevalence of homonymy among military abbreviations, the ability to distinguish the type of abbreviation helps to understand the structure of the term and correctly interpret its meaning. It is recommended to use an equivalent abbreviation in translation, but if the abbreviation lacks an equivalent in the target language, it should be translated using the full form of the word or phrase.

Another vital constituent of the military terminological system is *slang*, which we define as an informal language distinguished by its expressiveness, deviance, and variability, encompassing almost all areas of the military domain, including designations for military ranks, weapons, and equipment. Understanding slang formation enables to consider its semantic, emotional, and cultural connotations in translation, thereby facilitating the process of selecting an effective translation strategy. Therefore, we conducted an analysis of the lexical units included in the Eric Partridge’s dictionary [44] and revealed that the majority of slang expressions are formed through compounding, truncation (word shortening), affixation, and transposition. Also, they can fall under the category of abbreviations and acronyms. We recommend applying an equivalent translation to military slang as it allows to preserve not only the informative meaning but also the emotional and expressive. If there are no direct

equivalents, an alternative strategy is neutral translation, which prioritizes preserving the semantic meaning despite the loss of emotional connotation. Additionally, descriptive translation may be applied when there are no equivalents, in order to convey meaning through explanation. In the course of the study of military slang, we compiled a Ukrainian-English glossary of modern military slang, where the aforementioned translation strategies were practically applied.

Another component of the military terminological system is *specialized vocabulary*. We highlighted such strategies as equivalent translation or selection of contextual equivalent to translate specialized military terms; strategy of addition to facilitate logical representation of information; and descriptive translation for translation of non-equivalent lexicon. Transcoding was predominantly employed for reproducing the names of military equipment or weapons. We also include the vocabulary of radio communications to specialized vocabulary, since it is widely used in the military domain. It is characterized by clarity, and its main function is to ensure communication accuracy among military personnel and to secure delivery of information. For this purpose, a phonetic alphabet and code phrases are used. From a translation perspective, code abbreviations are usually deciphered into their corresponding full forms, and code words and phrases are translated with the equivalents.

The practical research was based on the analysis of subtitles, so we found out the basic technical requirements for creating subtitles, including the correspondence of space (no more than 42 characters per line), time (reading speed limit for adults is up to 17 characters per second, for children – up to 13 characters per second) and representation (subtitles can take up to 20% of the screen space; maximum is two lines on the screen). The application of an appropriate translation strategy within the context of subtitling must align with these technical requirements. Consequently, translators often employ omission strategies, particularly when dealing with redundant speech elements.

In order to investigate the accessibility of film content in the original language for Ukrainian viewers, a social survey was conducted among 82 individuals. The results indicated that the current state of audiovisual translation has reached a higher level of advancement compared to that in 2019-2020, and it is currently undergoing active development. Nonetheless, there is a potential for enhancing media platforms and quality of subtitles to meet the evolving demands of a diverse range of viewers.

Furthermore, we examined culturally specific elements of military discourse, including humor, rhyming, terms of military address, and realias. As a result, we determined that effective translation of military terminology implies an understanding of culture and social and ethical norms in order to avoid potential offensive situations and to achieve the translation's purpose, such as reproduction of comic effect, preservation of artistic means, or interpretation of the main idea.

Through a comparative analysis of automated and professional subtitles, the possibility of replacing specialized translators with artificial intelligence was disproven. At the current stage, machine translation systems are incapable of reproducing even the semantic content of a sentence (without taking into account stylistics, punctuation, and other requirements for adequate translation).

In addition to the aforementioned recommendations regarding the application of strategies to the components of the military terminological system, we also offer the following recommendations to improve subtitles: 1) to provide translation for on-screen texts (movie captions, video fragments with messaging, timestamps) that affect the comprehension of the plot; 2) to adhere to unambiguity in the translation of abbreviations (use one equivalent to one abbreviation; less familiar abbreviations could be initially presented in their full form and subsequently in their abbreviated form); 3) to avoid literal translations, explore different meanings of terms/ word combinations, and select contextually appropriate equivalents; 4) to preserve artistic and stylistic language devices rather than apply neutralization (since the primary goal of using such lexicon is usually not merely to convey information but to create a corresponding atmosphere that aligns with the genre and stylistic features of the film); 5) to eliminate

redundant elements of speech (tautology, internationalisms), simplify partially necessary elements (in order to comply with temporal and spatial requirements while preserving the main idea), and translate all language elements that influence the comprehension of the plot.

The prospects of this research lie in its potential to advance the field of military translation within the context of subtitling through the implementation of the proposed methods for addressing translation challenges and through the usage of recommended translation strategies outlined in this study.

Keywords: *military terminological system, specialized vocabulary, abbreviations, culturally loaded lexicon, military slang, translation strategy, subtitling.*